

Turism Raplamaal – potentsiaali on, aga visioone ja koostööd vähe

Lk 6

**Seitset küla Kohilasse
ei lubata: “Me lahendame
teie probleemid ise.”**

Lk 4

Käsitöölane

Tiina Toompuu:
rahvarõivakomplekt
tuleb põhjalikult
läbi mõelda

Lk 16-17

Seily Sõgel-Raid
on leidnud Keavast
inspiratsiooni

Lk 12-13

OÜ KÜLMALINE

**Mitsubishi
Electric ja
Fujitsu
õhksoojus-
pumbad**

Tallinna mnt. 50, Rapla
www.kulmaline.ee
Tel 533 01 720

RAPLAMAAL Sõnumid

KOLMAPÄEV, 31. oktoober 2018 Nr. 44 (3054)

Sõltumatu nädalaleht | www.sonumid.ee | Hind 2.15 €

TAMREX

Ei mingeid järeleandmisi!

Vali alati parim!

SNICKERS Workwear tegi
oma parima talvejope
veel paremaks! Täiustatud
mudel sai kapuutsi
ning veekindluse
tagamiseks teibiti
jope õmblused.

UUS

VEEKINDL
KAPUUTSIGA

EN 343
Veekindlus:
10 000 mm
Tuulekindlus:
6000 g/m²/24h

**SNICKERS Workwear AllroundWork
37.5° isolatsiooniga
kapuutsiga, veekindel talvejope**

1102/5804
1102/0404

183 €

Uskumatult kege ja parimate omadustega talvejope. Lisaks kulumis-,
vee- (jope õmblused teibitud) ja tuulekindlusele: • 37.5° vooder
• seljaosas 3D-võrkvooder • kõrge, fliisvoodriga krae, kaitseks tuule
eest • käsi soojendavad küljetaskud • lühem esiosa ja pikendatud
seljaosa • Cordura® tugevdus küünarnukidel • eelpainutatud
varrukad • pikendatud varrukaotsad • varrukatel pöidla-aasadega
elastsed kätsed • lukuga rinnatasku • helkurelemendid.

TALVEJOPEGA

(SNICKERS Workwear 1100 või 1102)

**kaasa TASUTA
TALVEMÜTS**

Windstopper®!

(SNICKERS Workwear 9093/0418
TAVAHIND 51 €)

1100

- Helkurelemendid
- Cordura® tugevdus küünarnukidel
- Eelpainutatud varrukad
- Pikendatud varrukaotsad
- Varrukatel pöidla-aasadega elastsed kätsed
- 37.5° vooder
- Seljaosas 3D-võrkvooder
- Lukuga rinnatasku
- Kõrge, fliisvoodriga krae, kaitseks tuule eest
- Käsi soojendavad küljetaskud
- Lühem esiosa
- Pikem seljaosa

UUS VÄRV
904

SNICKERS Workwear AllroundWork
37.5°-isolatsiooniga talvejope
1100/0404, 1100/9504, 1100/5804

140 €

**UUS
NAISTEMODEL**

SNICKERS Workwear
AllroundWork
37.5°-isolatsiooniga
naiste talvejope
1107/0404

137 €

UUS VÄRV
904

SNICKERS Workwear
AllroundWork
37.5°-isolatsiooniga
talvepüksid
6619/0404, 6619/9504

123 €

EN 343
Veekindlus:
10 000 mm
Tuulekindlus:
6000 g/m²/24h

UUS

SNICKERS Workwear
AllroundWork
37.5°-isolatsiooniga
kapuutsiga parka
1800/0404

206 €

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35 • TARTU Aardla 114, Ringtee 37a • PÄRNU Riia mnt 169a • RAKVERE Pikk 2 • JÕHVI Tartu mnt 30 • VÕRU Piiri 2 • VILJANDI Tallinna 86
VALGA Vabaduse 39 • NARVA Maslovi 1 • HAAPSALU Ehitajate tee 2a • PAIDE Pikk 2 • JÕGEVA Tallinna mnt 7 • TÜRi Türi-Alliku • RAPLA Tallinna mnt 2a • KEILA Keki tee 1 • KURESSAARE Tallinna 80a

Juhtkiri

Kas ka kodanikel võiks olla enesemääramisõigus?

Enesemääramine on üldjuhul ikka ainult riikide ja rahvaste õigus. Esimeste jaoks tähendab see õigust valida vabalt oma poliitilist, majanduslikku, sotsiaalset ja kultuurilist korda ja rahvastel peakski selles tähenduses olema õigus määratleda oma suhet olemasolevasse riiki ning kui üks rahvas tunneb ennast tolles riigis ebamugavalt, siis luua oma riik. Paraku ei kehti see õigus mõistagi *a priori* kõigi riikide ja rahvaste kohta. Ikka leidub keegi, kes kahtleb, kas õigust on õigesti rakendatud.

Kodanikel on enesemääramisega natuke keerulisem. Põhimõtteliselt on ka neil selline võimalus, reeglina väljendub see kohvrite pakkimises ja uude elupaika kolimises. Eestis on seda juba väga jõuliselt kasutatud.

Tavaliselt tuleb vajadus (õigem oleks ehk öelda, et tekib soodne hetk) enesemääramise rakendamiseks just suurte ümberkorralduste ajal. Seda nii riikide ja rahvaste kui ka inimeste väiksemate koosluste, näiteks valdade ja külade puhul. Kodumaakonnast rääkides meenub näiteks, et 1938. aasta haldusreformi käigus soovis Vahastu vald lahkuda Järvamaalt, et liituda Harjumaal asunud Kuimetsaga ning sai selle õiguse. 2017. aastal suundus Kärü vald reformi käigus omal tahtel jällegi Järvamaale, allutades end Türi vallale. Enesemääramise vajadusest tingitud liikumisi oli teisigi: näiteks liitusid kolm endise Raikküla valla küla (Pühatu, Kõrvetaguse ja Riidaku) Märjamaa vallaga, mis sobis neile rohkem kui eesmisev ühendamine Rapla vallaga.

Umbes samal ajal algas ka Juuru valla seitsme küla rännak Kohila rüppe, mis peatus nüüd paraku küll Rapla valla volikogus.

Igasuguse enesemääramisega, olgu siis tegu riigi, rahva, küla või üksikisikuga, on nii, et räägitagu demokraatiast ja inimeste huvide eest seismisest nii palju kui tahes, otsustavad ikka need, kes võimule lähemal, ja mõnigi kord lähtub ka otsus jõupositsioonist, mitte ratsionaalsest mõtlemisest. Kui näiteks Rapla volikogu liige ütleb, et seitset Juuru küla ei saa vabaks anda, sest nad viivad meie Pirgu terviseraja kaasa, siis tahaks küll hüüda, et mida põrgut - ega nad Kohilaga ühinedes sinna ju ometi okastraati ümber ei tõmba!

Pealegi ei ole üleoleku demonstreerimine erimeelsuste lahendamisel üldse mõistlik. Vahet pole, olgu siis Kataloonia ja Hispaania valitsuse vaheline vaidlus või Rapla ja Juuru külade konflikt – keelamine, ähvardamine ja karistamine laiendavad poolte vahel olevat lõhet. Silda saaks ehitada vaid lugupidavate läbirääkimistega. Muidugi siis, kui on veel, mille üle rääkida.

Südamelt ära

Tõesti, tõesti – kus on prügi koht?

Mariliis Vest

Iseenesest on vastus ju lihtne. Ei usu mina, et on olemas inimest, kes tõsimeeli arvab, et prügi peabki olema metsas või tänaval.

Veel poolteist kuud tagasi elasin korteris. Andsime seal endast parima prügi sorteerimisel: rõdul olid sorteerimiskastid, mida tühjendasime vastavasse konteinerisse. Loodussõbralikkust näitame välja ka nii, et enda tekitatud prahti kanname taskus või autos kaasas niikaua, kuni sellele õige koha leiame. Imelihtne ju!

Suvel mööda Eestimaad sõites kirusin tee ääres või metsade all seisvat prügihunnikut. Õigemini ikka inimest, kes selle sinna tekitanud. Siis jälle tuletan meelde, milline on mujal Euroopas olukord ja tõden, et igakord kodumaale naastes taasavastan, et tegelikult on meil siin üsna puhas. Siis jälle jagab keegi sotsiaalmeedias teeäärsetest prügihunnikutest pilte-vidEOSid. Mõtlen: „No miks küll

ometi?“

Ja siis kolisin oma majja! Täpsemalt kellegi vanasse majja, kuhu oli mitmekümne aasta jooksul kogutud kõikvõimalikku vajalikku ja ebavajalikku. Meie jaoks suuremal määral seda teist. Võis ju eeldada, et oma majas prügiga hea ja lihtne tegeleda: osa põletad ära, osa paned komposti, osa saab tasuta ära anda kohalikus jäätmejaamas, osa läheb konteineritesse.

Kui ma aga olin suutnud kogu maja ära koristada, jäi suu lahti. Vaatamata eelmainitud abinõudele jäi väga-väga suur osa prügist alles. See oli esimene kord, kui ma mõtlesin, et kuhu ma nüüd selle kõik siis viin?

Eks ikka Rapla jäätmejaam tuli kõne alla. Pean tunnista, et varem sinna asja pole olnudki. Kui me äraantava sodi eest arvet nägime, ajas ka see suu ammuli. Prügi äraviimine ei ole teps mitte odav lõbu! Kui arvestada juurde kütus ja aeg, tekkis tõesti hetkeks kõhklus, kas teinekord üldse raatsimegi korraga nii palju ära vedada.

Olgu, meil vedas. Saime suurema osa kuludest majas leiduva vanarauaga tasa. Ja eks ma ka mõistan, et jäätmejaamal on oma kulud. Aga samas tahaks olla hea inimene, teha õiget asja, kuid kui selle eest peab tasuma üle saja euro (kindlasti ehitus- ja

lammutusprahi tekkel see summa veel suureneb), tekib küsimus, kas tõesti muud varianti pole.

Võib-olla on, sel juhul ei ole ma sellest lihtsalt teadlik. See esimene kogemus prügi ülejutusest natukene avas minu silmad selles osas, miks prügi alati õigesse kohta ei jõua. Mitte et seda nüüd õigustaksin, kindlasti mitte, aga kui varem hoidsin kahe käega peast kinni ja tõemeeli ei saanudki aru, miks seda tehakse, siis nüüd on vähemalt üks versioon olemas. Eks enda üle on ikka hea meel, et südametunnistus ei lubanud prügi metsa alla või mujale sokutada. Ja usun, et enam sellist hunnikut meil omas kodus ka ei teki, kuid kindlasti on Eestimaal veel peresid, kes vanades majades suurpuhastust teevad.

Tuleb ka seda tõdeda, et ilmselt on nii, et isegi kui oleks kõik võimalused tasuta prügi ära andmiseks tagatud, leiduks ikka neid, kes ei viitsi või ei taha leida seda teed prügilasse. Ja probleem oleks tõenäoliselt ka siis olemas, kui konteinereid oleks rohkem ja neid tihemini tühjendataks. Lõppkokkuvõttes taandub kõik ikka ja jälle inimesele. Nagu ka Katri Reinsalu oma kevadel prüгитеemal kirjutatud loos ütles: ilmselt on täiuslikult puhtad tänavad utoopiline unistus.

Küsitlus

Kuidas suhtute sanditamisse?

Rainer, kaitseväelane: Väga hästi suhtun, see on meie rahvakultuuri osa ja rahvakombeid peab viljelema.

Aili, müüja: Oleme ikka uksest sisse lasknud. Oma lapsed on ka nooremana käinud. Viimasel ajal on aga see komme pisut teistsuguseks muutunud, materiaalsemaks, lapsed on rohkem saama peal väljas. Vanasti pidid nad ikka tantsima ja laulma rohkem. Traditsioon ise on tore, seda peaks hoidma.

Endel, pensionär: Tore traditsioon. Viimastel aastatel ei ole meil küll keegi käinud, aga kui koputatakse, laseme sisse. Komme on meil alati.

Merli, pensionär: Hästi. Kui tulevad, lasen ikka sisse. Eelmisel aastal oli ühel näiteks akordion kaasas, tantsis ja pani mind ka tantsima.

Roberta, kodune ema: Sisse laseme nad ikka. Oma lapsega ei ole veel jooksma jõudnud. Traditsioon on tore.

Küsis Stina Andok
Pildistas Siim Solman

Ajaleht 30 aastat tagasi

Rapla samba asjad edenevad

Ühistöö 1. novembril 1988: „Kuna Rapla Vabadussambast ei leitud üles sugugi kõiki tükke ja leitudki on tõsiselt vigastatud, kavatsevad rahvarinne ja muinsuskaitse rajada uue mälestussamba, eelmise koopia. Säilinud tükide järgi on saadud kätte samba ning tema üksikdetailide mõõtmed, ettekujutus kivi pinna töötlustest.

Tööjoonised tehakse kunstiinstituudis, seal modelleeritakse ka kaduma läinud osad ja raiutakse välja neli uut dolomiitmaski. Ülejäänud tööd, alustades dolomiidi raiumisest, teevad saarlased, kokkulepe nende väikefirmaga on olemas, tellimiskiri teele läinud. Omaette probleem on nimed mälestussambal. Ühe foto

pealt õnnestus ära kirjutada samba kahel küljel leiduvad nimed, ülejäänud loodame leida Tartus arhiivist.

Augustist alates on korjatud samba taastamise raha. 24. oktoobri seisuga on seda 6646 rubla. Kuna eelarvet veel tehtud pole, ei saa täpselt öelda, kui palju raha vaja läheb, prognoositud on 10 ja 20 tuhande vahel.

ERKI skulptorid pakkusid välja ka mõtte, mida peale hakata algse samba tükkidega. Nimelt võiks neist ja rajooni teiste sammaste tükkidest teha stalinismi-ohvrite mälestusmärgi. On ju need sambadki stalinismi ohvrid. Huvitav oleks teada, kas rajooni rahvas toetab seda mõtet. Kui jaa, siis kuhu tuleks see mälestusmärk rajada? Kas näiteks Märjamaa ja Vahastu on nõus andma oma sammaste tükke uue mälestusmärgi jaoks?”

Päevapilt

Foto: ÜLLE RAAVEL

Soe sügis on ajanud looduse “segadusse”. Langenud puulehtede vahel on uuesti tärkamas sinililled.

Raplamaal asutati kultuurinõukoda

25. oktoobril kogunes Rapla kultuurikeskusesse üle 30 kultuuritegija, et asutada Raplamaa kultuuri nõukoda. Nõukoja eesmärk on tihendada valdkondade vahelist koostööd ning toetada maakonna kultuuritraditsioonide säilimist ja mitmekesisust.

Mari Tammar

“Täna on eriline päev,” alustas oma sõnavõttu Raplamaa Omavalitsuste Liidu kultuuri- ja haridusspetsialist Imbi Kalberg, kes oli ka nõukoja asutamiskoosoleku kokkukutsuja. „Et kõik ausalt ära rääkida, tuleb alustada sellest, et Raplamaa kultuuriinimesed on juba kümme aastat tagasi mölgutanud mõtteid teemal, et võiks koondada kultuurivaldkonna inimesed ühisesse nõukotta,” rääkis Kalberg ja tutvustas, kuidas aastate jooksul on nõukoja teema uuesti päevakorra kerkinud. “Kui üks asi on 10 aastat haudunud, siis peab see asi olema valmis selleks, et alustada,” ütles Kalberg oma avasõnade kokkuvõtteks.

Nõukoja näol on tegemist Rapla maakonna kultuuritöö-

Kultuurinõukoja asutamiskoosoleku kokkukutsuja. ROL-i kultuuri- ja haridusspetsialist Imbi Kalberg.

Foto: SIIM SOLMAN

tajate ja erinevate rahvakultuuri valdkondade esindajate ühendusega, mille eesmärk on valdkondliku info vahetamine, maakondlike sündmuste korraldamisele kaasaaitamine ning maakonna kultuuritraditsioonide säilitamine. Nõukoda tegutseb Raplamaa Omavalitsuste Liidu juures ja hakkab koos käima vastavalt vajadusele vähemalt korra kvartalis.

Üks nõukoja tuline pooldaja oli Margit Kuhi, kes oli ka see inimene, kes kevadel nõukoja asutamise uuesti tõstatas. “Väga oluline on maakonnas hoida järjepidevust, aga pole võimalik, et kui üks inimene tuleb uuele ametikohale, teab ta kõike. Seepärast nägin, et oleks hea, kui Imbi ümber oleks selline nõukoda, kuhu kuuluksid erinevate rahvakultuuri valdkondade

esindajad, kes teavad, kuidas on olnud, ja arutavad ühekoos, kuidas edasi minna,” selgitas nõukoja vajalikkust õpetaja ja pärimusmuusik Margit Kuhi. Asutamiskoosolekule oli kohale tulnud väärikas ring maakonna kultuuritegijaid, kes vaatasid üle nõukoja tegutsemiskorra, tegid sinna vajalikud muudatused ning valisid nõukotta valdkondade esindajad.

Raplamaa kultuuri nõukoda koostöös ROL-iga

- Vahendab ja kogub kultuurialast informatsiooni ning levitab seda antud valdkonnaga seotud isikute vahel.
- Algatab rahvakultuuri valdkonnas uurimistegevust ja kogumist (piirkondlikud käsitöötaditsioonid, folkloor jms).
- Edendab kohalikku identiteeti, säilitab ja kaitseb Raplamaa kultuuriajaloolist eripära ja järjepidevust, osaledes kultuuripoliitika arengukava(de) väljatöötamisel ja täideviimisel.
- Koordineerib maakonnas korraldatavate kultuurisündmuste aastakava ja aitab kaasa maakondlike ühissündmuste korraldamisele (nt maakonna laulu- ja tantsupidu, žanripäevad jne).
- Arendab koostööd maakonna teiste kultuurisündmusi korraldavate institutsioonidega (raamatukogud, MTÜ-d jne) ning ettevõtetega.
- Osaleb võimalusel erinevates ekspertgruppides kultuuriprojektide hindamisel.
- Korraldab kultuurivaldkonnas tegutsejate tunnustamist, täiendõpet, infopäevi, koolitusi jms.
- Teeb ettepanekuid Raplamaal tegutsevate loovinimeste ja ühenduste tunnustamiseks.

Nõukoja esindatud maakonnas tegutsevad kultuuri korraldajad ja -ametnikud, koori- ja tantsujuhid, rahva- ja pärimusmuusikud, käsitöölised, muuseumid ja puhkpillimuusikud. Nõukoja koosseis ja liikmete arv on täna veel kinnitamisel. Nõukoja koosseis ühes kontaktandmetega avaldatakse ROL-i kodulehel. Nõukoda sai loodud eelkõige rahvakultuuri vald-

konna tugevdamiseks. Iga nõukotta valitud valdkonna esindaja võttis ühtlasi endale kohustuse vahendada oma valdkonnas tegutsejate vahel infot. Käsitöölise esindaja Anne Ummalas palus neil, kes sooviks käsitöölisi puudutavat infot, talle kirjutada aadressil: anne.ummalas@gmail.com “Kümme aastat ja tehtud!” hõikas rõõmsalt Imbi Kalberg koosoleku lõpetuseks.

Ants Uustalu tutvustas Pariisis Eesti toitu

Helerin Väronen

Teisipäeval, 23. oktoobril toimus Pariisis Eesti suursaatkonnas eesti toidu tutvustamine, mis oli osa rahvusvahelisest toiduainetööstuse messist SIAL. Ürituse eesmärgiks oli leida uusi koostööpartnereid ja tekitada huvi eesti toidu ja riigi vastu.

Stiliseeritud toiduainete väljapanekul olid ostujuhtidele, ajakirjanikele, blogijatele ja toidukriitikutele välja pandud 24 Eesti toiduettevõtte näidised. Nende hulgas olid ka Raplamaalt pärit Minna marmelaadid.

Ööbiku Gastronoomiatalu peakokk Ants Uustalu oli aga valitud pakkuma suupisteid.

Uustalu pakkus 12 erinevat sorti suupisteid, mille valmistamisel oli kasutatud meie enda kohalikku toorainet ja just neid, mis mõeldud ekspordiks. Kasutatud oli näiteks kala ja liha.

Suupisted maitseid Uustalu sõnul kohaletulnutele ja eriti suurt huvi tundsid toidukriitikud tema isiku ja ta tegemiste vastu. Korduvalt küsiti temalt, miks tal veel Pariisis oma restorani pole ja kunas see tuleb. Uustalu pidi küll nende kurvastuseks tõdema, et selliseid ambitsioone tal praegu ei ole. Eesti ja Prantsusmaa toitide erinevuse kohta sõnas Uustalu, et see on päris suur. Nii toorained kui toidukultuur on erinevad. Näiteks ei ole meil veel selliseid viinamarjaveine, nagu Prantsusmaal on harjutud söögi kõrvale jooma. Eks siin mängib oma rolli ka viinamarjade jaoks sobilik kliima. Samas on meie siidrid ja käsitööõlled kõrgel tasemel ja meid joogikultuuri kaardile viinud.

Töö mõttes ei pidanud Uustalu eesti toidu tutvustamisüritust väga suureks kogemuseks, kuid uueks

kogemuseks oli mõningate erinäoliste toiduainete kokkupanek. Näiteks mulgi kapsas koos prantsuse köögist tuntud kroketitega, lisanditena veel suitsuaioli ja seakõrned.

Toidukriitikule pakkusid suurt huvi ka suupisted, kus omavahel olid kokku pandud verikakk ja vutimunad. Nii et meie maalähedane toit oli serveeritud lausa kuninglikus võtmes. Kuna Uustalu on töötanud Londonis, on oskused ja kogemused tal selleks olemas.

Nädal enne üritust räägiti eesti toidu tutvustusüritusest Prantsusmaa lehtedes väga palju ja just selles võtmes, et sinna tuleb Eesti kokk ja pakub ehedat eesti toitu. See oli ka ilmselt põhjus, miks kohale oli tulnud nii palju toidukriitikuid, kes teevad koostööd maailmakuulsate kokkadega. Uustalul on hea meel tõdeda, et tema number on nüüd nende kriitikute telefonilistis olemas.

Algavad maakonna arengustrateegia avalikud arutelud

Mari Tammar

31. oktoobril stardivad avalikud arutelud, kus tutvustatakse Raplamaa uut arengustrateegiat. Dokumentiga on võimalik tutvuda ROL-i kodulehel.

“Suures osas on strateegia valmis ja ROL-i kodulehel üleval. Sinna võib veel tulla ja kindlasti tulebki täiendusi, sest on lünk, mida on vaja

täita, aga suures osas oleme jõudnud faasi, kus dokumendid hakkavad valmis saama,” kommenteeris ROL-i arendusjuht Tavo Kikas ROL-i infotunnis.

Ees seisab sügisene valdade ringkäik, kus toimuvad avalikud arutelud ja tutvustatakse valminud strateegia dokumente ning seejärel on inimestel võimalus oma arvamusi ja küsimusi esita-

da. Eelnevalt soovitatakse arengudokumentide mustanditega tutvuda ja mõelda läbi, millised täiendused või parandused tuleks maakonna arengustrateegiasse ja tegevuskavasse kindlasti sisse viia. Maakonna arengustrateegia ning tegevuskava mustandid on kättesaadavad Raplamaa Omavalitsuste Liidu kodulehel alajaotuses „Maakonna areng”.

Pirgu mõis otsib uut omanikku

Helerin Väronen

Raplamaal on müügis mitmeid mõisahooneid alates valitsejamajadest ja lõpetades viinaköökidega. Üks suursugusemaid hooneid on muinuskaitse all olev Pirgu mõis, mis on müügis olnud juba mõnda aega ja pole väärikat uut omanikku veel leidnud.

Pirgu mõisa kohta on teateid juba aastast 1226. Praegune peahoone meenutab väliselt Hõreda mõisa, kuid on sellest väiksem. Pärast Teist maailmasõda jäi mõis lagune-

ma. Kui Rapla ATK initsiatiivil hakati 80-ndatel peamaja üles ehitama, tehti seda sisuliselt vundamendist peale, vanade jooniste ja piltide järgi. Pirgu kõrgklassitsistlik mõisahoone tõusis kohalike inimeste toetusel aga tuhest ja sinna loodi arenduskeskus, mis oli kuulus terves Nõukogude Liidus. Korda tehti ka park ja sealset halli pähklipuud peetakse omasuguste seas Baltikumi suurimaks. Park on looduskaitse all.

Aastal 1994 ostis Pirgu mõisa psühholoog Ruth-Kaja

Pekk. Vikipeedia andmetel on mõisas läbi viidud nii konverentse, koolitusi, pulmi kui ka juubeleid. Miks omanik mõisa müüki on pannud ja kui palju on olnud ostuhuvilisi, sellest maakler rääkida ei soovinud ja suunas küsimused omanikule. Pekk sõnas vaid, et ta on 25 aastat mõisa pidanud ja soovib seda nüüd müüa. Täpsustavatele küsimustele ei soovinud ta vastata, aga loodab, et mõis leiab endale peatselt omaniku, kes uute ideedega Pirgu mõisas tegutseda hakkab.

Haigla toetamist volikogus ei arutatud

25. oktoobri Rapla vallavolikogu koosoleku päevakorras oli ka SA Raplamaa Haigla täiendavate renoveerimiskulude toetamise küsimus. Päevakorras oli see pealkirjastatud kui rahaliste kohustuste võtmine. Koosoleku alguses palus Rapla vallavanem Piret Minn punkt päevakorrast välja võtta, sest tal polnud õnnestunud kohtuda Rapla haigla nõukogu esimehega, mis oli vajalik selle päevakorrapunkti arutamiseks. Samuti ütles Minn, et tegemist pole nii pakilise teemaga, mida ei saaks kuu võrra edasi lükata.

Mari Tammar

Politseiteated

Kohila vald

29. oktoobril sai politsei teate, et Kohila vallas on sisse tungitud eramajja ja varastatud sealt Samungi teler. Tekitatud kahju on 1500 eurot.

Märjamaa vald

24. oktoobril sai politsei teate, et Märjamaa vallas varastati ehitusjärgus alajaamast vasklatte. Kahju on kokku umbes 2000 eurot.

Rapla vald

28. oktoobril sai politsei teate, et Raplas Nurme tänaval ähvardas ja lõi 51-aastane naine oma 51-aastast abikaasat.

Politsei- ja piirivalveamet

Päästeteated

Teele kukkunud puu

27. oktoobril kell 18.45 teatati Häirekeskusele teele kukkunud puust Märjamaa vallas Oese külas. Päästjad likvideerisid takistuse.

Lääne päästekeskus

Sassis lugu

Eelmise lehenumbri tagaküljel ("Kehtna vald 1") oli kahetsusväärne viga pildiallkirjas. Kehtna valla teenetemärgi pälvis Kaido Turro piirkonna eripära säilitamise ning klaasitootmise laiendamise eest Järvakandis.

Raplamaa Sõnumid

Seitset küla Kohilasse ei lubata: "Me lahendame teie probleemid ise."

Rapla vallavolikogu otsustas, et ei alusta läbirääkimisi Kohila vallaga piiride muutmiseks.

Mari Tammar

26. oktoobril arutas Rapla vallavolikogu Juuru piirkonna seitsme küla soovi liituda Kohila vallaga. Laual oli Kohila vallavolikogu ettepanek läbirääkimiste alustamiseks valdade omavaheliste piiride muutmiseks.

Kümme minutit enne koosolekut oli Rapla vallamaja saal rahvast täis ja inimesi tuli järjest juurde. Volikogu koosolekut olid tulnud kuulama ka seitsme küla esindajad. Päevakord tehti ümber ka põletavaim küsimus piiride muutmisest tõsteti esimeseks. Õhus oli tunda ärevust nii rahva kui ka vallavolinike seas.

"Tänane hääletus ei algata veel piiride muutmist, see algatab protsessi," rõhutas volikogule vallavanem Piret Minn. Ta pidas silmas protsessi, mis tähendab täiendavaid analüüse, läbirääkimisi Kohila vallaga ning võimalikku rahvahääletust seitsmes külas. Eitav otsus tähendab, et seda ei järgne.

Punkti käsitlemine võttis volikogus enam kui poolteist tundi, millest suurem osa kulus volikogu liikmete mõtisklustele, kas nad on otsuse poolt või vastu. Just nimelt "mõtisklustele", sest kahjuks ei olnud tegemist faktidel ja analüüsidel põhineva konstruktivse aruteluga.

Erandiks olid vallavanema Piret Minni ja volikogu esimehe Rene Koka sissejuhatavad sõnavõtted, kus nad punkt punkti haaval tutvustasid külakogukondadega toimunud kohtumistel esile kerkinud põhiprobleeme.

"Üks märksõna, miks need probleemid on üldse päevakorda tulnud, on geograafia. Neile, kes seitsme küla inimestest käivad tööl kas Kohilas või Tallinnas, jääb arusaadavalt Kohila tee peale ja Rapla ei jää ja sellest tehakse ka paljud oma eraelulised valikud, mis on hästi mõistetav," rääkis Piret Minn.

"Sellest tulenevalt, et sõidetakse sealt seitsmest külast palju tööle Kohilasse või Tallinna, käivad ka lapsed Kohila haridusasutustes, huvikoolides, huviringides ja meie valla määrused täna ei näe ette selleks toetuste maksmist, kui Rapla valla laps kasutab mõne teise valla teenuseid. Siin on lahendus lihtne. Määrused saab üle vaadata ja ma tunnistatan ausalt, et me juba tegeleme sellega," rääkis Minn, viidates ka töösolevale järgmise aasta eelarvele.

"Veel üks probleem – bussiliiklus. Rapla suunas on bussiliiklus küllaltki hõre, ka koolilaste jaoks. Meil on just startinud koostöö Põhja-Eesti Ühistranspordikeskusega, mis nii ehk naa nägi ette bussiliinide ülevaatamist. Järgmine nädal saame kokku kooli bussiliinide asjus ja arutame, milliseks nad peaksid kujunema järgmise aasta 1. septembriks. Ka siin on lahendus meie endi kätes ja see on tehniline küsimus," selgitas Piret Minn.

Ta lisas, et kui need seitse küla peaksid liituma Kohila vallaga, siis tekiks samades küsimustes "peegelpilt", sest neis külates elab ka lapsi, kes käivad Rapla koolides. "Siis tekiks küsimus, kas Kohila vald kompenseerib nende laste käimise Rapla haridusasutustes," ütles Piret Minn. Ühe olulise punktina rääkis Minn ka sellest, et juhul kui seitse küla peaksid liituma Kohilaga, siis osa Pirgu ja Mahtra külast ei soovi seda ja paluks omakorda piiride ülevaatamist. "Ehk meil tekiks järeloprotsess," ütles Minn.

Volikogu liige Kalle Toomet küsis seejärel, kas on suheldud ka Kohila valla juhtidega ja mis on nende lähtekohad. Rene Kokk vastas, et tal pole mingit kontakti olnud ja Piret Minn mainis üht põgusat mõttevahetust Kohila vallavanemaga. Seega valdade omavahelist põhjalikumat suhtlust selles küsimuses pole

olnud.

Seejärel algasid volikogu liikmete sõnavõtted ning hääletus, millega otsustati piiride muutmist mitte algatada – seda eelkõige põhjendusega, et probleemide lahendamist on juba alustatud.

Küsimus enesemääramisõigusest

Kõrvaltvaatajana jäi mulje, et volikogu liikmetel oli liiga vähe informatsiooni, millele toetudes oma otsust langetada. Näiteks ei esitletud analüüse, kus oleks välja toodud, kui paljud inimesed neist küladest käivad Kohilas/Tallinnas tööl ja kui paljud Rapla suunas. Samamoodi, kui paljud lapsed õpivad ühes, paljud teises piirkonnas.

Samuti ei tutvustatud reaalseid kalkultatsioone, kui palju aega ja raha kulub ühe või teise valla koolides käimiseks. Kui need näitajad oleksid olnud selgelt silme ees, saanuks volikogu liikmed teha piiride muutmise algatamiseks kindlasti teadlikuma otsuse. Kuna aga sellised analüüsid puudusid (või vähemalt volikogu koosolekul neid ei esitletud), langetati otsus puhtalt emotsioonide põhjal.

Seitsme küla kaasusest on saanud palju laiem sotsiaalne küsimus, mis näitab valusalt kätte ääremaastumisega seotud probleemid, alustades töökohtade puudusest, taristust, lõpetades haridus- ja transpordivõrguga, mille kõigi lahendamine ei ole kahjuks omavalitsuste kätes.

Lisaks on seitsme küla kaasusest saanud põhimõtteline küsimus kogukonna enesemääramisõigusest. Koosoleku pausil küsis üks külade esindajatest **volikogu liikmelt Tarmo Lukilt**: "Kes olete teie, kes te ei tunne mind ega minu peret, otsustamaks selle üle, mis on mulle parem?"

Samale viitas **volikogu liige Urmas Tammemäe**, öeldes oma volikogukaaslastele, et kui arvestatav enamus külates tunneb, et nad kuuluvad Kohilasse, siis ei peaks volikogu liikmed olema need väikesed jumalad, kes ütlevad, et te kuulute Raplasse.

Killukesi volikogu liikmete sõnavõttudest

Ilvi Pere: Pirgu külast on varemgi käidud Rapla poole kooli – Hagudi koolis, Vesiroosi koolis, ühisgümnaasiumis ja kõike on võimalik korraldada. Pirgu ja Seli küla on kõrvuti. Seli küla oli ka varem Rapla valla küla ja ka sealt käivad inimesed Raplasse oma lastega – kui vaja, sõidutavad ise, kui vaja, korraldame transpordi. Kõik on tehtav.

Mis puudutab huviharidust, siis suhtlesin kultuurinõunikuga ja ta ütles, et üksainuke avaldus on tulnud sealt küladest teemal: "Palun kompenseerida huviharidus, mida Kohilas kasutatakse." See ei ole ka ju kokkuvõttes teema. /--/ Mina teeksin ettepaneku, et piiride muutmine ei ole lahendus, aga probleemid tuleb lahendada ja seda saame meie, volikogu liikmed, täna tagada ja jälgida, et need probleemid lahendatud saaks.

Urmas Tammemäe: Ma tahaks väga uskuda, et selles protsessis jõutakse kahepoolse tulemuseni ja küsitlus, mis on selle protsessi üks osa, näitaks tegeliku seisuga ära. On selge, et kui on arvestatav enamus külates, kes tunnevad, et nad kuuluvad Kohilasse, siis ei peaks olema meie need väikesed jumalad, kes ütlevad: ei, te kuulute Raplasse. Kui keegi küsib, mis on arvestatav enamus, siis see ei ole kindlasti 51 ja 49%, vaid see pigem läheneb kahele kolmandikule ja kolmandikule – see probleem on tõsiselt õhus. Tõesti ma palun, arvestage, et see on protsess. /--/ Läbirääkimised on tänapäeval kõige normaalsem teema, kuidas üks arusaamatus meie elus kustutada.

Ilvi Pere: Minu jaoks on see piirkond tuttav. Ma olen väga tegelikult Juuru vallast lugu pidanud ja päris palju seal käinud spordiüritustel, kultuuriüritustel. Minu arvates on erakordselt kahju sellest, et see, mida Juuru vald on aastaid üles ehitanud, see kogukonna tunne – tõesti see identiteet, mida on öeldud, et Rapla valla ei ole, Juurul see on. Kui see protsess tõesti jõuaks selleni, et see seitse küla eralduks, siis see protsess on pikk ja selle jooksul jõuab palju tülitseta, ja siis me lõhume selle kogukonna ära. Ja millest mul veel on kahju, millest ka volikogu liikmed peavad aru saama, on see, et Juuru vald on ühiselt ka igasuguseid objekte rajanud, näiteks Pirgu terviserada, mis on minu jaoks maakonna parimaid.

Ja seitse küla ei lähe nii, et inimesed lähevad, vaid kõik need objektid lähevad ka. Tõesti nagu mõtlemise koht. See protsess tuleb pikk. Esiteks tuleb ta kulukas. Ja kogu see ülesehitamine, mida Juuru vald tegi – see pole enam see. Näiteks kujutage ette, et Juuru rahvamaa, kuhu on harjunud kogu see Juuru piirkond kokku käima – ka Järlepa rahvas ja Pirgu rahvas – nad satuvad täiesti teise foruumi. Siis enam see info, et Juurus ka midagi toredat toimub, enam nende inimesteni ei jõua. See on see identiteedi lammutamine.

Urmas Tammemäe: Inimestega üksaaval rääkides ei ole sellist kogukonna laialiminekut vähemalt mina tunnetanud. Ma toonitan veel kord, me ei otsusta täna külade lahkumist.

Marina Runno: Kui me ütleme praegu kogu protsessile ei ja peatame täielikult, siis see ei lahenda nende piirkondade kogukondades olukorda – kodurahu ei tule.

Raplamaa käsitöölised võõrustasid Läti ja Leedu kolleege

Haldi Ellam

Tänavu juunis ja septembris käisid Eesti käsitöölised tutvumas käsitöoinimeste tegemistega Lätis Madonas ja Leedus Anykščiais, nüüd oli eestlaste kord lätlasti ja leedukaid Eestis võõrustada. Külalised veetsid need neli päeva Märjamaal, Kohilas, Raplas ning Kabalas üritustel ja õpitubades.

„26. oktoobril olid meil käsitöö meistrikojad Kohilas, kus võõrustasid meid Kovanäpsel ja Tohisoo koolituskeskuse kangakudumisklass,“ rääkis Raplamaa Partnerluskogu arendusjuht-projektinõustaja Iris Haiba. „Kovanäpsli majas tehti puidust nõopi käsitöömeister Toivo Ernitsa juhendamisel ning tema tütar Esne Ernits rääkis Kovanäpsli saamisloost, tegutsemispõhimõtetest ning projektidest.

Kõrvalmajas tegutses õpituba, kus eakate käsitööringi juhendaja Milvi Näkk ja Kovanäpsli esindaja Irene Vares

õpetasid lõngast tutte ning linde tegema. Tohisool sai Pirret Kuutoki ning tema abiliste juhendamisel kätt proovida kangakudumises ning heegelkorvide valmistamises. Saime ka väikese ekskursiooni Tohisoo mõisapargis, et tutvuda keramikaahjuga.“

Külalised ka Rapla kahte käsitöökauplust – Väärt Raplamaa Toode ja Süstik ning mõlema poe esindajad rääkisid poe toimimispõhimõtetest ja kauba valimisest.

„Järgnes Puraviku tuuleveski sepikoja külastus, kus meistrid näitasid lihtsamate

sepiste valmistamist. Loomulikult sai läbi käidud kõik veski korrused ning veski rõdult nautida vaadet ümbrusele,“ rääkis Haiba.

Külalised osalesid ka Märjamaa rahvamajas Wäega Wärgi maja heaks korraldatud tuluõhtul, kus nad panid välja oma toodete näitusmüügi. „Kõigil Kukerpillide austajatel oli võimalik tutvuda Madona ja Anykščiai piirkonna traditsioonilise käsitööga ja seda endale soetada,“ lisas Haiba.

27. oktoobril toimusid käsitöötoad Märjamaa rahvamajas, kus juhendasid Wäega Wärgi naised. Eve Burmeister juhendas etnohelkurite õpituba, Tiina Kokemägi õpetas, kuidas siirdepaberist etnograafilisi motiive portselanile kanda ning Tiia Johanson näitas, kuidas sünnivad vildist sõled.

Viimasel päeval, 28. oktoobril külastati Kabala vilaveskit ning pärast seda oli parvemajas Anne Ummalase

Eesti-Läti-Leedu koostööprojekt. Raplamaa kihelkonna sukapaela punumise õpituba.

Foto: HALDI ELLAM

juhtimisel sukapaelatehnikas võtmehoidja õpituba.

Luhre turismitalus peetud lahkumislõunal analüüsiti projekti õnnestumist. „Laututi kauneid sõnu, vahetati kingitusi ning lahkuti Eve Burmeisteri ning Kaido Võsumetsa kauni lõõtspilli- ja kitarrimuusika saatel,“ rääkis Haiba.

„Me saime teada, et me tegeleme sarnaste asjadega, meil on ajalugu, töövahendid ning -võtted sarnased, kuid tänapäevases võtmes arendab ja areneb igaüks erinevalt,“ leidis Haiba. „Lätlastele ja leedulastele meeldis eestlaste

sihikindlus ja leidlikkus. Just Kovanäpsli näide oma maja saamisest ja käigus hoidmisest ning Wäega Wärgi naiste tuluõhtud oma maja saamise nimel või siis erinevad tooted, millega näiteks on jõutud ka raamatukaante vahele (Eve Burmeister ja vilditud sõled).

Haiba sõnul meeldisid külalistele väga ka Puraviku tuuleveski sepad. „Lihtne on ju teha endale töökoda, pidades silmas oma ettevõtte vajadusi, kuid nad on restaureerinud kogu veski, tiibadeni välja. Seega külalised hindasid nende lugupidamist ajaloo vastu ning kogukonnale miljööväärtuse

pakkumist,“ nentis ta.

Haiba sõnul veendusid külalised ka selles, et eestlased ei ole mingid pikaldased inimesed, hoopis hakkajad, rõõmsad, sihikindlad ja leidlikud.

Projektis osalevad erinevate tegevusalade käsitöölised. Nende seas on keraamikuid, kangakudujaid, viltijaid, käsitööringide juhendajaid, käsitööõpetajaid ja lisaks ka üks florist.

Haiba ütles, et põhjalikumad kokkuvõtted projekti kohta tehakse 2019. aasta veebruaris Lätis Madonas kolme riigi käsitöoinimesi tutvustava raamatu esitlusel.

Raplamaal, Keskuse tee 2 (Alu Spordihoones)
PEHMEMÖÖBLI TOOTJA AJUTINE

EESTI
SOHVA

SOODUSMÜÜK SOODUSMÜÜK KESTAB
07.10.11.2018

Avatud: K 14.00-19.00, N-R 10.00-19.00, L 10.00-13.00 | MÜÜGIESINDAJA kontakt: +372 5851 7777

TOODETUD EESTIS!

Nurgadiivan MEERI COSY

al. **799€**
Hind enne: 1200€

liisi

TULGE TUTVUMA MEIE SUUREMA TOOTEVALIKUGA KOHAPEAL!

TOODETUD EESTIS!

Nurgadiivan MEERI L
M66t: 275x200cm.
M66t: 305x200cm.

al. **520€**
Hind enne: 685€
M66t: 275x200cm.

al. **540€**
Hind enne: 705€
M66t: 305x200cm.

liisi

TUTVU MEIE TOOTEVALIKUGA

www.eestisohva.ee

VALI
SÕPRUS

Liitu Saku Rimi vahva kollektiiviga!

Oleme otsimas enda meeskonda:

- teenindusjuhti
- vanemteenindajat
- teenindajaid kassas ja saalis
- pagar-teenindajat

Kui Sa elad Sakust väljas, siis hüvitame osaliselt Sinu transpordikulud. Samuti maksame Saku kollektiivile igakuist piirkondlikku lisatasu.

Lisainfo saamiseks helista telefonil 605 94 37 või kirjuta e-mail aadressil

Sinu uus töökoht asub aadressil Tallinna mnt 4, Saku.

Vaata lähemalt:
www.rimi.ee/too-rimis
või helista 605 94 37

SINU VALIKUID
VÄÄRTUSTADES

rimi

Turism Raplamaal – potentsiaali on, aga visioone ja koostööd vähe

SA Põhja-Eesti Turism (SA PET) andmetel oli 2017. aastal Raplamaa majutusasutustes majutunud turistide arv 24 916. Neist 23 318 olid kaasmaalsed ja 1598 välituristid. Turismi valdkonnas tegutsejad näevad kesiste numbrite taga vähest koostööd ja seda, et maakonnal puudub ühine visioon, kuidas oma väärtusi tutvustada.

Mari Tammar

Võrdluseks võib tuua, et Järvamaal oli 2017. a majutunuid 16 504, neist 13 444 siseturistid ja 3060 välituristi. Saame küll rõõmustada, et majutunud turistide üldarvus olime Järvamaast ees, ent nendeni jõudis rohkem välituriste. Kui võrrelda meid aga Harjumaaga (v.a Tallinn), kus majutunuid oli 173 880, neist 53 334 välituristi, jääme kõvasti alla. Miks, kui meil on sarnane lähtepositsioon?

RAEK-i projektijuht Jaane Riim kommenteerib, et üleriigilise turismistatistika aluseks on ööbimised, milles ei kajastu mitteöövivate turistide külastused. “Oleme Tallinnale piisavalt lähedal, et pered ja sõpruskonnad saavad teha ühepäevaseid väljasõite loodusesse. Meil on ilusad, hooldatud sissepääsudega rabad ja Eesti suurim muinaslinn Varbola. Ilusa ilmaga on nt Mukri raba turistidest tulvil ja RMK andmetel on Varbola linnus kõige külastatavam linnus Eestis. Ka suvetuuridel käib palju pealinnarahvast ning ka korvpallietendustel on külastajaid kaugemalt,” räägib Riim ühepäevaturistidest, kes Raplamaad väisavad, ent seesama tugevus on ka meie nõrkus. Oleme sageli läbikäigu koht, mitte sihtkoht, kuhu jäädaks kauemaks. Miks?

“Arvan, et Raplamaa turismi suurimad kitsaskohad on süsteemse turismiarendustegevuse puudumine, tugev orienteeritus siseturule, uni-kaalsete ja eristuvate reisimotivaatorite puudumine ja passiivne koostöö turismiasjaliste vahel,” räägib SA PET tegevjuht Karmen Paju. Ka PET-i nõukogus Raplamaad esindav Varri Väli ütleb, et Raplamaa ei ole välja töötanud ega kirjeldanud oma atraktiivseid turismitooteid ja -piirkondi ning pole toonud välja oma eripärast olemust ja nägu, mis paneks turistid liikuma Raplamaa poole. “Raplamaa vajab ka tippündmuse, mis kutsuks inimesi kohale ja osalema,” lisab Väli.

Turismiettevõtjad ise rõhutavad samuti, et maakonnal puudub suurem visioon ning koostöövõrgutik. “Ideed, mida genereeritakse, ei ole piisavalt eristuvad, suuri trende loovad ega mastaapsed [ideed],” ütleb Preeriakoda eestvedaja Marko Aleksejev. “Vaja oleks piirkonna nimel ühise pildi loomist, koos mõtlemist ja tegutsemist,” räägib matkajuht Romet Vaino.

Nii toimiva koostöövõrgu puudumine kui ka väljatöötamata visioonide üheks põhjuseks on see, et maakonnas puudub inimene, kelle ainsaks tööülesandeks oleks turismiarendusega tegeleda. “Seaduse mõistes on turismivaldkonnaga huvitatav seis. Turismiseaduses ei ole üldse mingeid sätteid, kes ja kuidas maakonnas turismiga tegelema peaks,” kommenteerib ROL-i tegevjuht Silvi Ojamuru. “Arvestades, et enne riigireformi ja maavalitsuste likvideerimist koordineeris turismiteemat Raplamaal Tiit Susi, on praegu teatav üleminekuperiood - paraku ühte ja ainsat turismiteemade eest vastutavat kontaktisikut Raplamaal ei ole,” räägib Karmen Paju.

Senisest tegevusest

Turismivaldkonna teema on jaotunud maakonnas ROL-i, RAEK-i ja Rapla Turismiinfokeskuse vahel, lisaks annab oma panuse piirkonna turismivaldkonna arendamisse SA Põhja-Eesti Turism. “Regionaalse koostöö tulemusena on Raplamaa kui turismisihtkoht esindatud riiklikes turunduskampaaniates, infopäevadel, seminaridel ja turundusartiklites,” räägib Karmen Paju ning toob näiteid ilmunud teemaartiklitest, milles on kajastatud Raplamaa turismiettevõtjad: „Lumised talviseiklused“ (Husky kelgusõidu tuur), „Kuninglik piknik“ (Voore Tallid), „10 asja, mida teha viletsa ilmaga“ (müntide verimise töötuba Puraviku Tuuleveski sepikojas, Atla mõis), „Külasta avatud ettevõtete päeval turismiettevõtteid“ (Parvematkad), „Pisikesed ja armsad kodukohvikud ja restoranid ja kulinaaria-üritused ootavad külla“ (Ööbiku Gastronoomiatalu), „Discgolfi mängima“ (Valtu spordimaja, Paluküla, Järvakandi discgolfi pargid).

Artiklid on tõlgitud kõigisse Visit Estonia võõrkeeltesse. Samuti esindab SA Põhja-Eesti Turism oma regiooni turismimesseidel, seminaridel, suurüritustel ja ka näiteks Mardilaadal Soomes. Lisaks toimuvad SA PET eestvedamisel regulaarselt seminarid-koolitused, kus saavad ka Raplamaa ettevõtjad osaleda. Samuti toimub PET-i eestvedamisel Põhja-Eesti turismikonverents, mis eelmisel aastal oli Rapla kultuurikeskuses.

Kohapeal tegutsev Raplamaa Turismiinfokeskus jagab infot Raplamaa vaatamisväärsuste ja teenuste kohta ning seisab selle eest, et puhkaeestis.ee, visitestonia.com lehtedel oleks Raplamaa info päevakajaline. RAEK-i hallata on portaal Raplamaa.ee, lisaks korraldavad nad ettevõtjate koolitamist ja nõustamist (mh on hetkel käimas Raplamaa toidu- ja joogikultuuri arenguprogramm.)

Lisaks koordineerib RAEK turismiettevõtjate osalemist turismimesseil Tourest ja aitab korraldada ettevõtjate ja nende infomaterjalide jõudmist teistele messidele, kus Põhja-Eesti regioon esindatud on.

Tulevikku vaadates

Tundub, et meie piirkonna tutvustamiseks tööd tehakse, aga maakonna sees tuntakse puudust ühistest aruteluringidest, visioonide loomisest ning koostöö arendamisest. Kas võiks sarnaselt äsja loodud kultuurinõukojaga olla selline koostööorgan ka turismivaldkonnas või vähemalt ümarlauad, kus sündmuskorraldajad, käsitöömeistrid, tootlustajad, majutusasutused ja muude turismiteenuste pakkujad võiksid kokku saada?

“Kõige olulisem on, et me koostöös omavalitsuste ja turismiettevõtjatega lepiksime kokku, mida me turismivaldkonnas tahame ära teha,” ütleb Silvi Ojamuru ning lisab, et kui ühised eesmärgid on paigas, saab ka praktilistes tegevustes kokku leppida. Ojamuru viitab ka töösolevale maakonna arengustrategiale, mille tuules võiks turismivaldkonda uut hingamist saada.

Oma tulevikutegemistest räägib RAEK, et käsil on ettevalmistused messile „Tourest 2019“ minekuks, mis toimub 8.-10. veebruaril Tallinnas. “Messiks valmib uus turismikaart, milles on maakonna turismiettevõtjate ja vaatamisväärsuste info, samuti matkarajad ja jalgrattarajad. Jätkuvad tegevused Raplamaa toidu- ja joogikultuuri arenguprogrammi raames ning plaanis on enne turismihooaja algust uuendada ka maakonna sissesõitude infotahvliid,” lisab Jaane Riim.

“Turismi arendamine on pidev protsess,” nendib Karmen Paju lõpetuseks.

Turismiettevõtjad arvavad

Marko Aleksejev, Preeriakoda: Maakonnas on olnud ühiseid koolitusi, külastusi. Varasematel aastatel oli tunduvalt tihedam läbikäimine, lootused ja ootused, aga viimastel aastatel palju vähem. Trükkiseid on ja need on täitsa harju keskmisel tasemel, samas midagi tõeliselt head, julget ja eristuvat ei ole.

Mina usun, et absoluutselt kõik on võimalik. Rapla maakonna asukoht vms näitajad ei ole mingisuguseks takistuseks tõusmaks Eesti põnevaimaks sihtkohaks. Vastupidi, kõikeelused on olemas. Vaja on kandvat visiooni, maakonnaüleseid pika perspektiiviga sõnumeid ja koostööprojekte. Ja muidugi inimesi kaasavat ja inspireerivat tahtejõulist koordinaatorit, sest maakond turismisihtkohana vajab tõhusat koostööd ja ühist ideed. On olnud katseid midagi sõnastada ja turundada, kuid need katsed on kõik sumbunud. Tuleb tunnistada, et kahjuks puudub asjaosalistel võimekus teha koostööd, näha suurt pilti ja sellesse panustada, igaüks vahib ikka oma molli põhjas läikivat rasvatilka. Eks siin mängib oma rolli eestlaste loomus - pigem kerkib mõni üksik täht, kui et suudetakse koos midagi ära teha. Sellest on kahju.

Romet Vaino, rabamatkade korraldaja: Raplamaal puudub üheselt mõistetav ja selge pilt oma piirkonnast. Info maakonna võimaluste kohta on laialivalguv ja kohati väga aegunud. Kui meil oleks konkreetsem arusaam, kes me oleme, siis oleks võimalik luua ka terviklikum sisu, mis on küllastajale paremini leitav ja meelde jäävam. Seega peaksime rohkem arutlema selle üle, kes me oleme ja mis on meie väärtused.

Teiseks oleks vaja rohkem valdkondlikku suhtlust kohalikul tasandil. Kliendid tahavad üha enam terviklahendusi ja matkakorraldajana peaksin olema kursis ka teiste teenusepakkujatega. Näiteks küsitakse matkade kõrvale ka majutust, toitlustust, sauna - olen kaudselt saadik ka teistele teenusepakkujatele. Kui ma ei tea, mida nad esindavad ja kes nad on, siis on mul seda raske teha. Seega, kui suudaksime selgeks mõelda, mis on see meie nägu ja lugu, siis edasi oleks juba palju lihtsam. Praegu taju selles kõiges rohkem omaette pusimist. Ma ei tea, kui koostööaltid on teised tegijad ja kui võrd on nad huvitatud terviklikuma kuvandi loomisest.

Foto: SIIM SOLMAN

Toetatud tekst

Heategevuskontsert turvatunnet tekitavas Raplas

9. novembril toimub Rapla kultuurikeskuses heategevuskontsert "Aita lapsel leida rõõm". Kontsert toetab leinatoetuslaagrite korraldamist lastele ja noortele, kes on kaotanud mõne lähedase pereliikme. Kontserdil astuvad üles Mari Jürjens, Sten-Olle Moldau, Piia Pöder ja ansambel The Notes. Kontserdi idee eestvedaja on Rapla neiu Nele Randpere.

Mari Tammar

"Need laagrid on kõigile lastele ja peredele tasuta ja saavad toimuda ainult toetajate ja projektide abil. Kuna praegu on aga selline aeg, et ei tea, kaua ja mis moel programm üldse jätkuda saab, tuli selline heategevuskontserdi idee," räägib Nele kontserdi tähtsusest.

"Need laagrid on alguse saanud Estonia katastroofist, kui paljud lapsed ja noored jäid ilma vanemate või lähedasteta," räägib Nele MTÜ Laste ja Noorte Kriisiprogramm korraldatavatest laagritest. "Laagrid ja programm on mõeldud kooliealistele lastele ja noortele (vanuses 7 kuni 18), kes on viimase kahe aasta jooksul kaotanud lähedase pereliikme," selgitab Nele, kes on ka ise selle programmi läbi teinud.

"Mina kaotasin kuus aastat tagasi oma ema ja aasta pärast

seda käisin leinatoetuslaagris. Algul sinna laagrisse minnes oli paanika ja hirm ja võib-olla ka ehmatus, et sa oled koos ruumitäie inimestega, kellel kõigil on väga valusad kogemused. Aga samas selles peitubki see tunne, et ma ei olegi ainuke, kes peab midagi sellist läbi elama - see on lohutav ja sa saad jagada ja keegi päriselt mõistab sind.

Paljud ju tegelikult sinu kõrval püüavad mõistusega aru saada, kui kohutav tunne see võib olla, aga kui sinu kõrval on teisi noori, kes päriselt on seda kogenud, siis on see hoopis midagi muud. Laagrist kõige enam ma saingi seda mõistmist ja lootust edasi minna, et kõik ei ole minu jaoks läbi," räägib Nele oma laagrikoogemusest.

Täna on Nele olnud kaks aastat ise neis laagrites vabatahtlik. "Praegu on minu roll olnud vabaja sisustamine ja seal kaasa

Kontserdi idee eestvedaja Nele Randpere.

Foto: SIIM SOLMAN

aitamine. Aga ka vabal ajal tekib neid hetki, kui mõni laps tahab rääkida ja on vaja muret kuulata ja olla olemas. On väga huvitav aeg, ma õpin hästi palju," jagab Nele muljeid.

"Tihti arvatakse, et seal laagris on palju nutmist ja on selline kurb laager. Ka noortel endal on hirm, et mis seal siis on, kas üks surmajutt ainult. Aga tegelikult on see laager tavapärase ülesehitusega. Meil käib palju külalisi ja me käime ka ise väljasõitudel, on töötoad ja on ka teatri ja muusikaga tegevusi. Aga iga päev on ka grupitööd." Grupitööd viivad

läbi professionaalsed terapeutid ja neis käib töö leinaga.

Kogu programm koosneb kolmest laagrist. Algab suvel esimese 8-päevase laagriga. Pärast seda kohtutakse ka sügisel ja kevadel ühel nädalavahetusel. Seega on tegemist pikema protsessiga.

Lisaks on programmi raames võimalus ka individuaalseks ja koos perega nõustamiseks. Enne laagrit saavad ka lapsevanemad ja hooldajad omavahel kokku. Laagris on korraga kuni 45 last.

Nele ise õpib ülikoolis eripedagoogiks-nõustajaks ning on ka oma bakalaureuse- ja magistritööd sidunud leina temaga koolis. "Bakalaureusetöös uurisin noori, kes on kaotanud lähedase - mida nemad koolis mõtlesid ja ootasid, nüüd magistris uurin õpetajaid ja spetsialiste, kes on pidanud töötama lähedase kaotanud lapsega, ja seda, milline on koostöö ja võrgustik nende ümber," räägib Nele.

Selline heategevuskontsert programmi toetuseks korraldatakse esmakordselt. "Meil oli erinevaid mõtteid, kus kontsert võiks toimuda, aga kuna mul on siin tutvusi ja mõtlesin, et esimene kord võiks olla turvalises keskkonnas, siis sai Rapla välja valitud," selgitab Nele, miks kontsert on Raplas. Samas mainib ta,

et Raplamaal on olnud viimasel ajal ka palju traagilisi juhtumeid, kus lapsed on oma lähedase kaotanud.

"Kuna see on hell teema, siis me mõtlesime, et võiks olla ka hellad artistid, kellega meie rütm ja tunnetus oleks sama," räägib Nele muusikutest, kes kontserdil üles astuvad. "Kontserdi sõnalist osa kannab üks meie laagriprogrammi grupijuhtidest Aivar Simmermann. Vahepeal on paus, kui saab laagriliste tehtud küünlaid osta, mis peaks hingedeajal ja enne jõule hästi sobima, ning müügil on ka tuntud inimeste poolt heategevuseks kujundatud kaardid," räägib Nele eesootavast kontserdist.

Kontserdi piletid on müügil nii Piletilevis kui ka kontserdil kohapeal. "Ma olen pisut murelik, sest ma poleks osanud arvata, et see turunduspool võib nii keeruline olla, aga hoiame põialt, et inimesed siiski kontserdile jõuavad," ütleb Nele lootusrikkalt.

Rapla keskring.

Foto: SIIM SOLMAN

Rapla keskring saab ohutumaks

Helerin Väronen

Raplas Viljandi ja Tallinna mnt ringristmikul, kust hiljuti võeti valla algatusel maha ohtlikuks muutunud vahtrapuu, on mõnda aega käinud ehitustegevus.

Rapla abivallavanem Meelis Mägi sõnas, et Maanteeameti tellimusel ehitatakse seda ringi ümber, et tagada suurem liiklusohutus. Nii Mägi kui ka

Maanteeameti Põhja regiooni ehitusvaldkonna juht Janar Tükk ütlesid, et ümberehitustööga välistatakse see, et ring kiirelt läbi sõidetakse. Tükk lisas, et sõitmine ringil muudetakse natukene ebamugavamaks, et vähendada kiiruseid ja suurendada seeläbi liiklusohutust. Ringi lähedal on mitmed ülekäigurajad ja seal on juhtunud ka paar õnnetust. Maanteeameti

ülesanne on aga õnnetuste ennetamine.

Tallinna ja Viljandi maantee ristmikul asuva ringi ehitustööd on osa projektist, kuhu kuulub ka Rapla-Järva kandi kergliiklustee ehitus. Samuti ehitatakse ohutumaks Viljandi maanteel asuv ringristmik.

Ehitustegevus peaks Tüki sõnul olema lõpetatud novembri lõpuks.

OTSIME OIVALIST OPERAATORIT!

Kas sa oled töötanud kohas, kus ürgne loodus kohtub moodsa tehnoloogiaga otse sinu käte all? Kus sind ümbritseb valgus ja puhtus, sinu selga mudib massöör ning lõunad on pea tasuta? Ei ole? Siis on aeg kandideerida.

Kes see on?

Operaator on meie O ja A. Ilma temata jääksid tootmisliinid seisma ja kvaliteedinõuded visataks prügikasti.

Mida ootame?

Ootame kohusetunnet ja valmisolekut graafikuga tööks. Ette tuleb ka 12-tunniseid öövahetusi. Mis aga ei tähenda, et vampiirid oleksid teretulnud. Palume diskrimineerimise pärast vabandust.

Mida pakume?

Meil on vinge uhiuus tehas ja mugav bussitransport. Massaaž, taastusravi ja sportlikud tegevused on lausa tasuta. Lõunad on samuti peaaegu tasuta. Suvel saad vineerist puhata kaks nädalat ja jõulude ajal nädala. Ülejäänud puhkuse võid ise valida.

Töögraafikuga on peaaegu nii nagu Genka laulus - kolm tööl ja kolm vaba (päevased ja öised vahetused, vahetuse pikkus 12 tundi). Tööpäev algab vastavalt kas kell 8.00 või 20.00.

Tunned, et sul on OPERAATORI geenid?
Saada oma CV aadressile personal@kohilavineer.ee

**KOHILA
VINEER**

Seitsme küla esindajate kommentaarid volikogu otsusele*

Äli Männa, Laura Baumann, Madis Ulma, Aive Anderson, Liia Hallapuu, Kelli Männa, Sandra Valk, Olga Lobjak, Meeri Ehandi, Nele Aus

Kas eelarvekomisjon on emotsionaalne lobakoda, kus ükski argument pole protokollimist väärt või ei kannata trükimustat?

Eeldada võiks vastupidist, et seal on koos inimesed, kes suudavad koguda otsustamiseks vajalikud andmed, seejärel kogutud infot analüüsida ja läbi kaaluda majanduslikud tegurid, mis üht või teist otsust mõjutavad, need selgelt sõnastada ja selle põhjal teha kaalutud otsuse, mida saab esitleda volikogule ning mille põhjal saavad ka volinikud oma seisukohti kujundada.

Rapla volikogus aga otsustati suure hääleteenamusega keelduda Kohila vallaga läbirääkimiste alustamisest ning kui tuli esitada argumente, võis tajuda kohmetust. Küll püüti argumentide koostamine lükata juristidele ja kui põhjendati ära, et need peavad tulema volikogult, siis hakati otsima. Eelarvekomisjoni analüüsist ja protokollist oleks pidanud tulema vähemalt mõned pädevad argumentid. Aga komisjoni protokollis on vaid kirjas, et toimus arutelu ja mitte ühtegi argumenti, lihtsalt hääletuse tulemus. Seega võib arvata, et otsus oli emotsionaalne – lähtudes liik-

metest, aga mitte nende inimeste murest, kes külade Kohilaga liitumise algatasid. Hinnangu sellisele tööle võib nüüd anda Rapla valla elanik.

Haldusreformi eesmärk oli moodustada tugevad ja suured vallad. Liituda saadi vabatahtlikult või siis sundliideti. Seitsme küla piirkonna kohta toodi Statistikaameti 2014. aastal koostatud toimepiirkondade määramise analüüsis (<https://www.stat.ee/dokumentid/77742>) välja, et siit toimub liikumine Kohila kaudu Tallinna ja leiti, et on õigustatud selle piirkonna liitumine Kohila vallaga. Võimalus seda võimaldada oli nii Juuru vallavolikogul kui ka Rapla vallavolikogul. Kumbki ei näidanud üles soovi arvestada elanikega, võimaldada meile elukorraldus, mis oleks loogiline, sisseharjunud ja aegruumiliselt mõistlik.

Keeldumisel viidati ühel juhul identiteedile kui väga olulisele argumentile, teisel juhul, Rapla volikogu istungil, toodi identiteet välja kui üldse mitte pädev argument. Ühesõnaga, poliitikute jaoks on mistahes argument väänatav nii või naa, vastavalt sellele, kuidas hetkel just vajalik on.

Kommentaar Piret Minni poolt seatud kahtlusele Keelnõu esitanud inimeste volitatusest. Viimases kirjas, mille esitasime volikogule [26. oktoobril - toim], oli välja toodud, et kogu protsess sai alguse koosolekust Järlepas 8. veebruaril 2018. a, millest võttis osa vähemalt 60 inimest (koosoleku protokollis

osavõtjate nimekiri 60 allkirjaga, kõik ei registreerunud) nendest küladest. Koosolekul otsustati uuesti algatada eelnõu seitsme küla liitumiseks Kohila vallaga ning koguti inimestelt arvamusi, miks peaks seda tegema.

Kohal olid kõik need inimesed, kes on seda protsessi vedanud ja seal koosolekul nad selle volituse said. Ükski pöördumine, mis meie poolt on vallavolikogule ja valitsusele esitatud, ei ole anonüümne – need inimesed on julgenud oma nime alla kirjutada ja vastutada selle eest. Kui vallavanemal on olnud kahtlusi, siis oleks olnud eetilise oma kahtlustest rääkida ja küsida vastuseid, mitte marginaliseerida selle piirkonna esindajaid ja selle piirkonna inimeste soovi volikogu ees.

Vajab meeldetuletamist, et selle piirkonna peale kogunes kokku 234 allkirja (219 allkirja elanikelt alates 16. eluaastast ja 15 allkirja ETHS § 7 lõike 7 punkti 4 alusel). Kui selle piirkonna elanike arv on 564, nagu oli välja toodud eelnõus, mis volikogule vallavalitsuse poolt esitati, siis hinnanguliselt (täpseid andmeid ei ole Rapla vald avaldanud) 2/3 nendest ehk 376, või kui võtta ka 3/4 ehk 423 inimest nendest on hääleõiguslikud, siis igal juhul on 219 vähemalt pool, tõenäolisemalt üle poole selle piirkonna

Oled ääreala, siis oledki – võta vastu, mis antakse ja ole selle eest tänulik, ning seda, et pead olema tänulik, ei jäeta kunagi meelde tuletamata.

hääleõiguslikest elanikest, kes oma soovi avaldasid. Vastu koguti allkirju 20 inimeselt. Ja üks volinike põhjendus oli, et me ei taha teha haiget inimestele, kes on Rapla valla elanikud ja on rahul olukorraga!

Kas nüüd siis tehti vähem haiget? Ja tõde tegelikult ei selgitatudki välja – oli võimalus käivitada protsess ja selle käigus viia läbi elanike küsitlus, kuid sellest loobuti. Ju sellises etapis protsessi lõpetamine oli kellelegi kasulik. Miks tahetakse ära unustada see, et meid sundliideti? Seda, et meie piirkonna inimesed ei soovi olla Rapla valla osa, on väljendatud kahel rahvaküsitlusel (üks korraldatud Juuru valla poolt ja teine pärast sundliitmise otsust Rapla valla poolt) ja nüüd selle protsessi käigus.

Moraalse hinnangu volikogu otsusele võib anda ka piltliku kujundi abil – kui te leiate rahakoti, kus on sees inimese dokumendid ja suur hulk raha, kas te jätate selle endale? Kõik see tekitab eriti teravalt nõrdimust tänase uudise taustal, kus Tori vald, kellel on kaotada üle nelja tuhande inimese Pärnu linna ümbrusest endise Sauga valla territooriumilt, korraldab rahvaküsitluse ja on alustanud läbirääkimisi Pärnu linnaga. Sarnaseid läbirääkimisi on alustatud ka mujal Eestis. See näitab, et HTR tagajärjel tehtud vigu on võimalik korrigeerida hea soovi korral ja inimestega arvestades.

Kas meie piirkond võitis midagi sellest protsessist? Kui, siis selle, et ehk võtab Rapla vald nüüd kiiremas korras ette vallaelanike ebavõrdse kohtlemise kaotamise, näiteks huvikoolide ja treeningute osas arvlemisel valdade/linnade vahel, et lapsed saaks osa huviharidusest ja huvitegevusest, mis asub neile kõige lähemal või mis pakub võimalusi, mida Rapla vallas ei pakuta ja mis on aegruumiliselt kättesaadav. See puudutab otseselt lapsi ja nagu selgus, on meie piirkond Rapla valla keskmisest noorem, tööaliste protsent on valla keskmisest suurem.

Geograafiat aga ei muuda ja ebamõistlik korraldus jääb kestma. Ei olnud ju põhituum selles, et lapsed ei saa osa huviharidusest, vaid selles, kas me saame toetada selle piirkonna arengut ja kaasa rääkida seal, kus me tegelikult iga päev elame-liigume-tarbime.

Kogu see protsess näitas ära, et tegelikult, olles vaid 4% kogu valla elanikkonnast, ei saa sa mõjutada oma elu puudutavaid protsesse. Oled ääreala, siis oledki – võta vastu, mis antakse ja ole selle eest tänulik, ning seda, et pead olema tänulik, ei jäeta kunagi meelde tuletamata. Rapla valla mõistes on omavalitsus privileeg omada maksumaksjaid.

** Vt ka lk 4 „Seitset küla Kohilasse ei lubata: “Me lahendame teie probleemid ise.”“*

Üks õige otsus

Jürgen Niit,
RTG vilistlane 2017

„See on õige otsus“ – need Vello Kübara (RTG direktor) sõnad saadavad mind siiani sellest ajast, kui avaldasin soovi astuda Rapla täiskasvanute gümnaasiumi.

Sellest esimesest telefonikõnest jäi hea motivatsiooni maik suhu ja edasi ei olnud kahtlustel väga ruumi. Siiski mäletan oma esimest koolipäeva. Ootas rongi, et Raplasse saada, ja samal ajal oli kuklas maailma suurima

luuseri tunne. Kunagi kooli pooleli jätmine tundus kõikidest elu jooksul tehtud halbadest valikutest halvim. Kuid too aeg olid õpingute poolelijätmiseks oma põhjused ja suvalise töö saamisega probleeme polnud. Nüüd pidin lootma heade sõprade abile ja oma jõududega hakkama saama töö ning muu elu kõrvalt – see kasvatas.

Kooli otsustasin minna pärast seljakotirännakuid maailmas. Tegin ühe oma unistuse teoks ja pühkisin Eestimaa tolmu aastaks ja mõneks kuuks jalga-delt. Ainuke maailmajagu, mis jäi puutumata, oli Aafrika. Jah, sellest kahest lausest võib kõlada, nagu oleks rikkuri võsuke sattu-

nud eksistentsiaalsesse kriisi ja mamma ning papa rahaga läinud suurde ilma laiama. Kuid minu lugu ei ole sugugi nii roosiline. Oma vanemad matsin kaheksa-aastaselt ja ainsa hooldaja, vanaema, poolteist aastat enne rändamist. Rahakukrut täiendasin Austraalias mitme erineva ameti peal olles. Alles Eesti poole tagasi liikudes hakkasin mõtlema, et kui põhiharidusega suutsin nõnda palju saavutada, siis mis võimalused tulevad mu ellu kõrgemat haridustaset omades?

Seega kooli minemise ning hariduse saamisega soovisin laiendada oma valikuvõimalusi elus. Võin öelda, et Rapla täiskas-

vanute gümnaasiumil oli tähtis osa protsessis oma unistuste poole liikumisel. Haridustee tegi tunduvalt lihtsamaks õpetajate lugupidav suhtumine õpilastesse ning see seltskond, mis oli koondunud kooli katuse alla, et oma elu muuta. Mäletan, matemaatikas pole ma kunagi osav olnud ning alati hädaga kolmed saanud, kuigi huvi oli olemas, aga tänu RTG-le tegin matemaatika riigieksami pool punkti alla riigi keskmise tulemuse.

Täna seaks päevaks olen astunud uude kooli ja õpin foto- ning videograafiat. Hetkel on raske üleminekuperiood oma vanalt töölt ja erialalt uue töö ning täiesti erineva eriala peale. Siiski olen

juba selle lühikese ajaga saanud luua filmi ning pilte Õhtulehele ja teistele meedia- ning moeväljaannetele. Kohtunud on inimestega Riigikogu liikmetest kuni Eesti meediamaastiku staarideni.

Jah, mul on veel väga palju õppida, kuid võimaluse minna omandama eriala, mis mulle huvi pakub, sain tänu headele inimestele ning Rapla täiskasvanute gümnaasiumile. Ma ei pea enam hirmust vastu võtma mingit tööd, et võib-olla ma oma madala haridustasemega paremat ei saa. Täna sel päeval olen omale loonud tänu haridusele võimaluse valida selline töö, mis mulle sobib ning mis paneb silma särama.

Täpselt nädal tagasi, 24. oktoobril oli Raplamaal Marina Kaljurand, kel olid Kehtnas ees kohtumised inimestega, kuid enne Kehtnasse minekut andis ta intervjuu Raplamaa Sõnumitele.

Inge Põlma

Endine suursaadik ja välisminister Marina Kaljurand juhib praegu Hollandi valitsuse initsiatiivil loodud rahvusvahelist küberstabiilsuse komisjoni, mille eesmärk on anda riikidele soovitusi ja pakkuda välja käitumisreegleid küberruumi turvalisuse tagamiseks. Kaljurand rõhutab, et see ei ole poliitiline komisjon. "Meie komisjoni ülesanne on neutraalselt öelda riikidele: mitte rünnata interneti põhialuseid, mitte sekkuda valimistesse. Me ei räägi infooperatsioonidest, vaid valimistest kui tehnilisest protsessist."

Kuigi vestlesime temaga ka küberturvalisusest, oli põhiteema ikkagi välispoliitika. Vald kond, milles Marina Kaljurannal on väga pikaajased kogemused.

Meie tulevik, kui me tahame olla iseseisev riik – ja seda me tahame –, saab olla ainult koos teistega, kes jagavad meie põhimõtteid. Ja see on Euroopa Liit.

Foto: SIIM SOLMAN

Meediat jälgides tekib tunne, et demokraatlikus Lääne maailmas on tekkinud justkui barrikaadide jagunemine. On need, kelle jaoks on liberaalsed väärtused tähtsad, ja on need, kes tahavad midagi hoopis autokraatsemat. Kui suur see lõhe on ja kummale poole kaalukaunid kalduvad?

Viimased valimised Euroopa Liidus on tõesti näidanud, et inimeste vaated on rohkem killustunud, jagunevad erinevate parteide vahel. Me näeme ka seda, et rohkem on tulnud võimule ja saavutanud inimeste toetust sellised väga ekstremistlikud ja populistlikud erakonnad, kes rõhuvadki vastandumisele, kritiseerumisele. Ma ei taha absoluutselt sildistada neid inimesi, kes selliseid valikuid teevad. Demokraatia ongi valikute tegemine.

Kui vaadata Eestit, näen siin väikest vastuolu. Ühel poolt on eestlased kõige suuremad Euroopa Liidu toetajad, nagu näitas ka viimane Eurobaromeetri küsitlus. Meie inimesed saavad väga hästi aru, et meil läheb täna nii hästi suures osas tänu Euroopa Liidule. Aga kui jõuame euroopalike väärtusteni, millest üks põhilisi on minu arvates solidaarsus, üksteise toetamine, abistamine, ühel häälel esinemine, siis lähevad arvamused lahku.

Aga ka Euroopa Liidus on tehtud väga palju vigu. See, kuidas käsitleti migratsioonikriisi, kuidas on tõesti püütud rohkem tsentraliseerida või teha Euroopat ühtsemaks, kui riigid on valmis... Ütleme, et poliitikud on ka Euroopas inimestest võõrandunud.

Samas see aeg, kus Eestit puudutavad otsused tehti Toompeal, on möödas. Väga palju meid puudutavaid otsuseid tehakse Brüsselis.

See just ärritabki inimesi, vähemalt osa neist.

Ja siis tekib küsimus, et miks peame loovutama oma suveräänsuse.

Kui rahvast tõrjuda, valib ta populistse

Mina väidan, et Eestil ei saakski olla suveräänsust ilma Euroopa Liiduta. Vaatame, kus me geograafiliselt asume. Vaatame, mis toimub meie naabruses. Venemaa ei ole olnud pikalt nii agressiivne, nii ettearvamatu. Kas Venemaa ründab Eestit? Ei, ma ei arva seda, aga provokatsioonideks peab valmis olema. Meie tulevik, kui me tahame olla iseseisev riik – ja seda me tahame –, saab olla ainult koos teistega, kes jagavad meie põhimõtteid. Ja see on Euroopa Liit.

See, kui palju me oleme EL-ile üle andnud oma pädevust, on ju liikmesriikide otsustada. Mina väidan, et need teemad, mis on praegu n-ö Euroopa Liidu ühispädevuses – kaubandus, põllumajandus, välispoliitika –, on sellised, milles üks riik ei saagi edukas olla. Kas Eesti jõuaks sõlmida kaubanduslepinguid? Eesti ei saa mitte kunagi Šveitsiks. Oleme realistid.

Teatud valdkonnad - kultuur, keel, kodakondsus, haridus - jäävadki meie pädevusse, keegi ei himustagi neid.

Sellegipoolest on just Ida-Euroopas, ka Eestis üha rohkem inimesi, kes piltlikult öeldes igatsevad taga kolhoosikorda, tahavad, et kohtud ei oleks sõltumatud, vaid poliitikute kontrolli all, et teistmoodi mõtlejaid tsenseeritaks. Millest see tuleb, et õigused ja vabadused, mille nimel 1980-ndate lõpus võideldi, on nii tähtsusetuks muutunud?

Tuleb vaadata poliitikute poole, kes pole suutnud neid väärtusi ini-

mestele arusaadavaks teha või pole suutnud aastaid või isegi aastakümneid inimestega suhelda. Seepärast kuulatakse väga palju populistlikke ja demagoogilisi poliitikuid. Väga lihtne on anda lubadusi, millel ei ole katet, ässitada millegi-kellegi vastu. Väga lihtne on sildistada.

Kõigil inimestel on samad mured: et oleks töökoht, et oleks palk, pension, et lastel oleks haridus. Aga kui nendega ei arvestata ja nad tunnevad, et on jäänud ükski, siis tekibki selline trots ja viha.

Vaatame kasvõi Brexiti hääletust Suurbritannias. See ei olnud ju hääletus Euroopa Liidust lahkumise üle, see oli usaldamatushääletus oma valitsuse vastu. Pärast hääletuse lõppu hakati guugeldama, mis on Euroopa Liit.

See üks euro, mille oleme aastast 1999 [Euroopa Liitu] sisse maksnud, on meile tagasi toonud 3. Eestis ringi sõites on praktiliselt iga tee ees silt, et see on tehtud Euroopa Liidu rahaga. Samuti koolid. Need on korda tehtud kas Norra (mõisakoolid) või EL-i rahadega. Vaatame ka seda poolt. Jah, migratsioonikriis oli väga käpardlikult ja halvasti menetletud. Ka välisministrid ei suutnud paari kohtumise vältel midagi konstruktiivselt otsustada. Käis üksteise süüdistamine. Aga kui hakati koos tegutsema – piir kontrolli alla, majanduspagulased tagasi, lõpetada kuritegevus Vahemerel, hakati rohkem tegelema lähteriikide sisepoliitikaga – kriis lõppes ära! Jah, tuleb veel pagulasi Euroopa Liitu, aga see pole võrreldav sellega, mis oli 2015-2016.

Aga inimestel on ikka see kibestu-

mine. Muidugi ajab harja punaseks, kui Brüsselist tuleb käsk, et peate võtma ja tegelema. Konstruktiivselt saab asju lahendada siis, kui on olemas ka selle riigi enda valmisolek midagi teha ja seda riiki ka kuulatakse.

Euroopa populistse iseloomustab Vene-sõbralikkus, üleskutsed sanktsioonide lõpetamisele jne. Üks asi on see, et Venemaa neid parteisid tõenäoliselt rahastab, aga kui oluline on see teema valijatele?

Eks seal on erinevad lobirühmad. Ettevõtlus, autotööstused ja teised loomulikult lobistavad sanktsioonide vastu. Loomulikult on ka palju selliseid väljaütlemisi, mis on mõeldud oma riigi sisesele: me ei lase turgudel kokku kuivada. Välisministrina ma lugesin, mida meie kolleegid rääkisid oma pealinnades ja mõtlesin õudusega, milline saab olema meie arutelu Venemaa üle, kui nad kõik tulevad samade seisukohtadega laua taha. Aga laua taga ollakse väga konstruktiivsed ja lepitati väga ilusti kokku, millised saavad olema Euroopa Liidu suhted Venemaaga. Seal ei tekitanud sanktsioonide kehtestamine või pikendamine kaugeleki nii palju küsimusi, kui oleks võinud arvata kõigi nende poliitiliste väljaütlemiste põhjal.

Teine asi on see, et mida kaugemal ollakse Vene piirist, seda rohkem mütologiseeritakse Venemaad - keel, kultuur. Ei pöörata niipalju tähelepanu sellele, mis tegelikult on juhtunud alates 2007. (küberrünnakud meie

vastu) ja 2008. (sõda Gruusia vastu) aastast, mis olid murdepunktideks. See unustatakse.

Ja no paljudel riikidel on ka sõltuvus Venemaast. Bulgaaria sõltub 100% Venemaalt tarnitavatest energiakandjatest. Kui Venemaa on Euroopa Liidule oluline energiakandjate tarnija, kui Saksamaa endine liidukantsler Gerhard Schröder on Nord Stream 2 nõukogus ja töötab Putini režiimi lähedal, siis loomulikult niisugused asjad mõjutavad ka tolle riigi poliitikat.

Mõnel riigil ongi erisuhted Venemaaga. On see siis Ungari, Kreeka, Itaalia. See on tegelik reaalsus, aga tahaksin rõhutada, et ei maksa pöörata nii palju tähelepanu sellele, mida kodus sisepoliitiliselt räägitakse, vaid vaadata, mida tegelikult tehakse. Välispoliitilised otsused, mida tehakse Brüsselis, on väga üksmeelsed.

Endine USA suursaadik James D. Melville andis intervjuu Neeme Rauale, kus ta tõi põhjuseks, miks ta lahkus diplomaatilise teenistusest, selle, mida president Trump ütles NATO kohta.

Ma lugesin ka seda intervjuud. Nii palju kui mina tean, oleks ta pidanud niikuinii pensionile minema. Ja kui see oli vastuolus tema südametunnistusega, siis oli see tal õige samm. Aga president Trump ei ole tegelikult esimene, kes nõuab NATO puhul kahte protsenti. Ka president Obama rääkis sellest, aga n-ö presidendilikult. Ja ega seda ei kuulatud.

See, mida Trump nõuab liitlastelt, on ka õige. Mina ei mäleta, et ta oleks midagi liitlaste kohta halvasti öelnud, nagu Melville välja tõi. Ma ei olnud küll juures, aga saan aru, et Trumpi kohtumine Balti riikide presidentidega oli olnud väga sõbralik, vastastikku kinnitati, et olakse liitlased ja saadakse ühtmoodi maailmast aru. Ei ole mõtet pöörata nii palju tähelepanu tviitidele, vaid sellele, mis tegelikkuses toimub.

Kui palju on USA president Trump suutnud võtmeisikute väljavahetamisega USA välispoliitikat mõjutada?

Kindlasti on ta suutnud mõjutada, kui vaatame näiteks USA ja EL-i vahelisi suhteid. Me oleme tegelikult partnerid, tuleme samast väärtustest, meil on samad arusaamad maailmast, milleks on vaja meie vahele tekitada kaubandussõda? See, et USA läheb järjest kaugemale rahvusvahelistest organisatsioonidest ja multilateraalsest koostööst, see "America First", mis ta on välja öelnud, on loomulikult mõjutanud välispoliitikat. Aga Eesti jaoks on väga oluline, milline on Ameerika suhe NATO-ga ja kui terve on allianss täna.

Seal on Ameerika mõju vaatamata president Trumpi tviitidele endine, väidan mina. Nii kaua, kui on ametis kaitseminister Mattis, nii kaua kui on paigas mõned teised tema administratsiooni inimesed, selline olukord ka säilib. President võib olla erinev, aga USA demokraatia on nii juurdunud, tugev. Kongress on see, kellel on väga suur roll ja kes saab presidenti ohjata, mõjutada. See on ka erinevus Eestist, kus meie Riigikogul ei ole nii suurt võimu.

Aasta õpitegu 2018 Russalu toiduklubi Pliidiliisud on kahe naise siirast soovist ja tuhinast sündinud kooslus. Nad korraldavad erinevate toitumise valmistamise koolitusi, töötubasid, loovad maitseainesegusid ja talletavad retsepte veebi-põhises kokaraamatus.

Stina Andok

Täiskasvanud õppija nädalast on kujunenud traditsiooniline kogu Eestit hõlmav sündmus, mille eesmärk on tutvustada ja ühtlasi populariseerida täiskasvanute õppimisvõimalusi ning tunnustada õppijaid, koolitajaid ja teisi täiskasvanuharidusse panustajaid. Tänavu osutus aasta õpiteo kategoorias kõige silmapaistvamaks Märjamaa vallas Russalu külas tegutsev Russalu toiduklubi Pliidiliisud.

Russalu toiduklubi Pliidiliisud eestvedajad Ethel Espenberg ja Pilvi Reose räägivad tänavu sügisel filmitud enda tegevust tutvustavas videoklipis, et toiduklubi elatub soovist äratada ellu vanad traditsioonid ning talletada need oskused, mis meid ümbritsevatel inimestel olemas on.

Jalgpall riisiga

„Kui küsitakse, miks te seda teete? Vastan lihtsalt: Tore on!” ütleb Ethel kohe alustuseks. Ta räägib, et Pliidiliisud said alguse 2012. aasta sügisel. „Mina tahtsin sushit,” ütleb Pilvi selgituseks. Mõlemad naeravad, kuid kinnitavad, et just nii see oligi. Ethel jutustab, et Pliidiliisude esimene koolituskogemus oli väga õpetlik. Soetati materjalid, kutsuti koolitaja ja kokku kolmkümmend osalejat. Koolitust viidi läbi Russalu külamaja saalis, kuna sushit küpsetama ei pidanud ja seega köögitehnika olemasolu ei olnud vajalik. „See nägi välja nagu jalgpall riisiga,” ütleb Ethel naerdes. „Kolmkümmend inimest üritas toiduga plätserdada.” Pärast seda otsustasid naised piirduda koolitustel kümne osalejaga.

Imestan, et nad suutsid kolmkümmend inimest koolitusele kohale meelitada. „See oli põnev ja uus,” arwab Pilvi. „Eks inimesed ise maksavad ka ainult tooraine eest, mille nad ära söövad. Kõik muu, koolitaja ja korraldus on nendele tasuta,” ütleb Ethel lisaks.

„Te siis mõtlesite, et sooviks sushit tegema õppida ja otsustasite kogemust teistega ka jagada?” küsin. Enne, kui jõuan oma küsimusega õieti lõpule, põikab Ethel naerdes vahele: „Pange see nüüd oma märkmikusse kirja, et meie ei mõtle, me ainult tegutseme.”

„Meil tuleb tuju peale,” ütleb Pilvi ka omalt poolt lõbusalt juurde.

Pliidiliisude nimi käis algusest peale koolitustega kaasas. Kuigi kumbki ei suuda täna enam täpselt meenutada, millal ja kuidas nimi täpselt tekkis, on Ethel veendunud, et idee taga on Pilvi. Ka Pilvi noogutab nõusolevalt. „Ja kohe pärast esimest koolitust oli selge, et sellega asi ei piirdu?” küsin. „Midagi ei olnud selge,” nendib Ethel. Naised vaatavad teineteise otsa ja naeravad taas.

Etheli sõnul olid nad väga üllatunud, et tänavu aasta õpiteo tunnustuse pälvisid. Ethel pihib, et nad üldse kaalusid, kas esitada oma kan-

Kui Russalu toiduklubi Pliidiliisu eestvedajatel Ethelil ja Pilvil tuleb hea toidu isu peale, saavad sellest kõik osa.

Foto: SIIM SOLMAN

Pliidiliisude toiduklubi sai alguse sushi-isust

didatuur või mitte, kuid otsustasid seda siiski teha, kuna maakondlikult neid väga selleks kannustati. Esmalt uskumatuna näivat vabariiklikku tunnustust on naised enda jaoks mõtestanud, et nende kasuks võis rääkida veebipõhine kokaraamat, mida aastate jooksul on koostatud. Lisaks on palju oma tegevusi üles pildistatud ja dokumenteeritud, nii et Russalu küla ja Pliidiliisud leiab veebiavarustest hõlpsasti üles.

Terapeut ja ettevõtja

„Kui sageli te koolitusi korraldate?” uurin. „Siis, kui isu peale tuleb!” vastab Pilvi kiirelt muigega. Ethel selgitab, et üks asi on koolitus laiale ringile, kuhu on oodatud kõik soovijad, ja teine on koolitus, mida neid läbi viima kutsutakse. Laiale ringile suunatud avalikke koolitusi korraldavad nad Etheli sõnutsi 2-4 korda aastas. Lisaks käiakse veel kutsumise peale kokkamas, näiteks on neid kutsunud Varbola kool emadepäeva puhul külla. Kui palju tellimustöid aasta lõikes tehakse, sõltub kutsetest, aga ka vabast ajast. „See on meil ikkagi hobi,” ütleb Ethel.

Selgub, et Ethel on loovterapeut Tallinna kesklinna lastepoliiklinikus ja Pilvi on ettevõtja, kes tegeleb perefirmas nii raamatupidamise kui ka kõige muuga, mis parasjagu vajalik on. Üheskoos moodustavad nad justkui ideaalse tasakaalu, mille najal üles ehitada ükskõik mis laadi tegevust.

Kaht üdini avatud, siirast, rõõmsameelset ja sooja naist enda kõrval laua taga istumas vaadates näib mulle küll, et kuigi neil on palju ühist, on nad olemuselt õige pisut erinevad. Meie vestlust on vedanud Ethel oma lõbusal ja otsekohesel toonil, Pilvi rahuliku ja vähemasti sama lõbusana maandajana kõrval. Mainin ka neile, et neil näib justkui hea tasakaal olevat. „Nii ongi tegelikult,” tõdeb Pilvi ning lisab nüüd juba Etheli poole pöördudes: „Sinus on juttu rohkem, minus praktilist poolt.”

„Kas sa tajud terapeudina, et toiduklubi tegevus võiks ka kuidagi teraapiline olla?” küsin seejärel Ethelilt. „Jaa, muidugi. Tänapäeval on üha suurem huvi inimestel selle vastu, et saaks midagi oma kätega teha. Toidulooming käib samamoodi sinna alla,” räägib ta.

Pilvi ütleb siis midagi, mis mind üllatab ning mis üllatas neidki, kui toiduklubiga alustasid: „Me arvame, et inimesed teevad kodus süüa, aga nad ei tee. Meie küll teeme, aga tundub, et teised ei tee.” Ethel lisab, et see, miks nad üldse toiduklubiga alustasid, peitub tegelikult selles, et nad ise tahavad hästi süüa. „See on asja alus. Lihtsalt oleme laiendanud seda, mitte ainult kahekesi teinud.”

Vana ja moodne käsikäes

„Toit on hea, kui saad ta värskest, kui ta on kellegi parim retsept,” räägib Ethel. Pilvi jätkab: „See on ka oluline, et toiduained jõuaks põllult otse kööki, mitte ei lähe vahepeal

viide lattu.” Selleks, et parasjagu kättesaadav parim tooraine lauale tuua, korraldavad nad koolitusi vastavalt hooajale. Seega peetakse koolituste läbiviimisel alati silmas, et kasutatakse peamiselt kohalikku toorainet ning välditakse igal võimalusel sünteetilisi aineid.

Ka retseptide kasutamisel püütakse jälgida, et kindlasti leiaksid kasutatud need retseptid, mis on seotud kindla piirkonna kultuuripärandi või kogukonnaga, kuid samal ajal proovitakse ka uusi retsepte. „Vanad ja moodsad,” ütleb retseptide kohta kokkuvõtvalt Pilvi. Oma tegevuses lähtutakse parimal võimalikul moel veel keskkonnasõbralikkuse põhimõtetest, mis tähendab, et kõik toidujäägid jõuavad koduloomadest kitsede, kanade ja koerteneni.

Lisaks oma toiduala ekspertide kohale kutsumisele, on häid retsepte ja oskusi vahetatud ka omavahel. „Kui mina maale kolisin, oli meil tegelikult kolmas sõber veel, Pilvi vanem õde Viire. Tema oli kogenud kokk meie kõrval,” räägib Ethel. Ta ütleb, et nii mõnigi perepidu algas tal kõnega Viirele, et üle küsida, kuidas üks või teine asi käib. Sellest sai ideeliselt alguse ka veebi retseptiraamat, et lõpuks kõik head teadmised ühte kohta kokku koguda. „Natuke jätkame ka tema pärandit, sest siis selliseid võimalusi ei olnud,” ütleb Ethel.

Kuna Russalu toiduklubi Pliidiliisud peastaap ja ka üldiselt külakeskus on külamaja, kus käib palju külalisi, löid tegusad naised

oma meene, mida külalistele kingiks kaasa anda. Nendeks said omapärased maitseainesegud. Aasta jooksul segas Ethel maitseaineid kokku, tegi nendega süüa, et aru saada, mis neist üldse saab teha, ning alles seejärel pandi kokku kaheksa maitseaineseguga valik. Maitseainesegude nime järgi otsides leiab veebi kokaraamatust ka neile sobivad retseptid ning neid müüakse näiteks Raplas asuvas Väärt Raplamaa Toote poes. „Inimesed lähevad ostma, mis tähendab, et see ei ole päris suvaline,” on Ethelil hea meel.

Ethel ja Pilvi räägivad, et osaliselt on see, miks neil on olnud võimalik üldse oma tegemisi teha ja veel edukalt, seotud külainimestega, kes tulevad hea meelega kõigega kaasa. Iseäranis rõõmsad on nad aktiivsete noorte üle. Rõõmsatel hetkedel on lihtsam kogukonna toetust iseenesest mõistatavana võtta, aga Ethel meenutab, et möödunud suvel, kui Russalus oli ulatuslik metsatulekahju, sai ta väga tugevalt aru, kui oluline on toetus ja kui hea on tõdeda, et see on olemas ka rasketel hetkedel.

„Ütlesite päris meie kohtumise alguses, et teete seda kõike, sest see on tore, aga see on ju ka üsna tülikas. Tuleb leida toetajaid, kirjutada projekte, et leida rahalist tuge,” toon viimaks välja. „Seda paberitööd ikka on, kui aus olla,” nendib Pilvi. Kui aga üks ei jõua, siis teeb teine, räägivad naised. „Meil on võrdne partnerlus,” kinnitab Ethel. Seda, et nende isud otsa saaks ja jõud raueks, ilmselt nii pea karta ei ole.

Täiskasvanud õppija nädalal

tunnustati parimaid õppijaid ning nende toetajaid

Täiskasvanud õppija nädala (TÕN) põhisündmus Rapla maakonnas oli eelmisel nädalal, 25. oktoobril Kehtna kutsehariduskeskuse saalis, kui tunnustati õppimisega silma paistnud inimesi ja organisatsioone.

Helerin Väronen

Enne piduliku osa algust tehti kohalikele ringkäik kutsehariduskeskuse hoonetes. Ringkäiku alustati tehnikamajast, kus ruume tutvustas tehnikavaldkonna juht Ülo Kannelmäe. Kuigi ka teooria on oluline, on praktika see, mis õpitu kinnistab. Nii on tehnikaerialadel õppijatel kasutada mitu ruumi, kus saab teooriat praktikas masinate peal rakendada. Kannelmäe sõnas, et kuigi tehnikaalad nõuavad peeneid sõrmi, mõistust ja matemaatikaoskust, mis naistel on paremad kui meestel, on Eestis siiski naiste osakaal neil erialadel veel väike. Kui Kannelmäe on motohuvilistelt tüdrukutelt uurinud, kas nad tahaks oma sõiduki parandamist õppima tulla, siis on ta vastuseks saanud, et vanaema ei luba. Nii et selles valdkonnas on veel suur töö teha.

Ehitusõppe poole peal olid näha pooleliolevad plaatimistööd ja eriti palju pakkus küllastajatele huvi

erikujuliste pindade plaatimine. Ümmargust lauda või lillepostamenti plaadikildudega katta meeldiks paljudele. Ehitusvaldkonna juht Sven Kornak sõnas, et alates kevadest on neil koostöös Maakoduga ilmunud rubriik Meistrikool, kus sedasorti asju õpetatakse, kuid ega pooleaastane plaatija kutseõpe mööda külgi maha jookseks. Suurt huvi tunti ka maalritööde vastu.

Kiirkäigul tutvuti info- ja kommunikatsioonitehnoloogia osaga ning siirduti toitlustuse õpperuumidesse, kus huvilisi võttis vastu toitlustusvaldkonna juht Anne Kersna. Tutvustati lähemalt õpperestorani Neljapäev saamisluugu ja selle arengut. Kersna sõnas, et põhiõppija toitlustusvaldkonnas on kõrgharidusega inimene, kes omal ajal soovis küll kokaks õppida, kuid vanemad soovitasid midagi paremat õppida. Samuti on õppijate seas väikeettevõtjast külalistemajapidajaid, kes ise toitlustust pakkuda tahavad.

Vanemad ja nooremad õppijad täiendavad teineteist

Tänuürituse ametlikku osa alustas paneeldiskussioon „Õppijalt õppijale“, kus osalesid praegused või kunagised KHK täiskasvanud õppijad Eva Raidmets, Katrin Klaebo, Jonas Rudsit ja Aleks Sõber. Paneeli juhtis Kaidi Kauffeldt. Koka erialal esimesel kursusel õppiva Raidmetsa jutust jäi kõlama mõte, et noori ei

tasu karta ja ka tema kursusekaaslastel kinnitasid, et neile meeldib, kui nendega õpib koos keegi, kellel on elutarkust.

Bussijuhiks õppiv Rudsit meenutas, kuidas vanasti oli kool midagi ebameeldivat, kuid praegu on tõeline rõõm õppida. Kõige raskem osa olevat paneelil teiste ees esineda, kõik muu on lihtne. Klaebol tekkis arusaam, et õppida võib igas eas, Norras elades, kus täiskasvanuõpe on väga heal tasemel. Kehtnas õppis ta toitlustuseriala ja kahetseb vaid seda, et varem õppima ei läinud. Hetkel sõjaväes teeniv Sõber sattus ehitust õppima vajadusest kodus remonti teha ja ta on tänulik, et töökoht võimaldas tal teha kahte asja korraga.

Paneeldiskussioon näitas, et uut eriala õppima või end täiendama minna võib minna igas vanuses. Hirm noortega koos õppimise ees hajub, kui nähakse, et elukogenumatel on midagi õpetada noortele ja nemad omakorda saavad vanemaid õppureid aidata näiteks arvutiga seotud erialadel.

Kaks üle-eestilist tiitlit tuli Raplamaale

Raplamaa TÕN koordinaator Ivi Sark sõnas, et sel aastal esitati aasta õppija tiitlile 22 tublit õppurit. Nominentide rohkusel oli ilmselt oma osa selles, et neid sai esitada ka sotsiaalmeedia kaudu.

Aasta õppija laureaadiks sai Kehtna Mõisa OÜ kanala juhataja Oksana Kurvits, kes pärjati 19. oktoobril ka

Aasta õppija-sõbraliikumaks töandjaks sai OÜ Fleur

Aasta koolitaja tiitli pälvivis Rapla täiskasvanute gümnaasiumi õppejuht ja õpetaja Kristi Luik.

„Eesti aasta õppija 2018“ tiitliga. Viimased paar nädalat meedia suure tähelepanu all on toonud Kurvitsale juurde kaks uut sõpra - mikrofoni

ja kaamera. Kurvitsat tutvustavast videost jäi kõlama mõte, et naised peavad olema kindlustatud ja haridus on see, mis annab nii majandusliku kui emotsionaalse kindluse. Tema tööandja, Siim Riisenberg sõnas, et tänu Kurvitsale on nad saanud väga palju positiivset reklaami ja kutsus üles ka teisi tööandjaid toetama oma töötajate õpinguid.

Aasta koolitaja tiitli pälvivis Rapla täiskasvanute gümnaasiumi õppejuht ja õpetaja Kristi Luik. Aasta õppijasõbraliikumaks töandjaks sai OÜ Fleur. Aasta õpitoetaja tiitliga pärjati Russalu toiduklubi Pliidiliisud, kes pärjati ka „Eesti aasta õpitoetaja 2018“ tiitliga.

Tänuürituse lõpetas TÕNi koordineeriva ETKA Andrase poolt kokku pandud humoorikas video „EV100 - täiskasvanud õppija filmiklassikas“ vaatamine, mille juhtmõtteks oli, et kõik uus on unustatud vana.

Aasta õppija laureaadiks sai Kehtna Mõisa OÜ kanala juhataja Oksana Kurvits

Aasta õpitoetaja tiitliga pärjati Russalu toiduklubi Pliidiliisud

2014. aastast on Seily sõnul Keava kultuuri- ja seltsielu kuidagi eriliselt käima saanud ning oma tubli tegevuse eest on praeguseks Keava küla Kehtna valla poolt suisa kahel korral aasta küla tiitli pälvinud.

Fotod: SIIM SOLMAN

2009. aastal Tallinnast maale Keavasse kolunud Seilyst on tänaseks kujunenud üks aktiivsemaid kohaliku külaelu edendajaid. Seily töötab Kehtna klubi kunstilise juhina, juhendab noorte digikunstiringi ning aitab hoo sisse puhuda kohalikele ettevõtmistele. Iseäranis armas on talle kõik pärimusega seonduv.

Stina Andok

Seily juured viivad teda ühest otsast Harjumaale Viimsisse, kuhu suundus tema vanavanaema pärast Siberist naasmist ja kus Seily veetis enamiku oma lapsepõlvest, ning teisest otsast Raplamaale Velisele, kus on tema teine vanavanaema sündinud. Tänu elukaaslasele Janekile sattus ta aga oma pere pesa punuma hoopis Keavasse.

Uue elukorraldusega kohanemine ei olnud Seily sõnul aga sugugi sujuv ning ta nendib praegu, et kuigi ise Tallinnas elades ja töötades ei saa sellest hästi aru, toimib sealne elu justkui teiste rütmide ja eesmärkide järgi.

Seily on hariduselt moekunstnik. Ta lõpetas 2003. aastal Euroakadeemia moekunsti erialal, töötas pärast lõpetamist poolteist aastat Hoochi Mama kaupluses omatoodangu disainerina ja pärast seda kaksteist aastat spordirõivaste disainerina.

Mõned aastad pärast Keavasse kolimist otsustas Seily oma senise tööga lõpparve teha. Kui ta oli parasjagu mõtlema hakanud, mida edasi teha, nägi ta kuulutust, et tuntud moebränd Monton otsib moekunstnikku. „Tol hetkel tundus, et vägagi tahaks,” ütleb Seily selle ametikoha kohta. Tal õnnestuski tihedas konkurentsist lõppvoorust jõuda, kuid viimasel intervjuul sai talle selgeks, et ta tegelikult ei sobi sinna ega soovigi õieti enam endistviisi Tallinna vahet sõita. Tagantjärele vaatab Seily seda kandideerimisprotsessi kui vajalikku etappi, et eneses lõplikult selgusele jõuda.

Kuldsete kätega inimesed ei jää aga teistelegi märkamata. Kui Keavas oli 2014. aastal taas tulemas traditsiooniline kodukandipäev, korraldas toonane Kehtna valla haridus- ja kultuurinõunik Rita-Triinu Peussa koosoleku, kus osales ka Seily. Seal anti igale osalejale võimalus kirja panna oma oskused ja panustamise võimalused. Nii avastasid paljud kohalikud andeka Seily.

Saatuslikust koosolekust alguse saanud sündmuste jada viis selleni, et Seily asus üsna pea poole kohaga tööle Kehtna klubi kunstilise juhina, kuna senine juhataja Kersti Mäevälja soovis minna ka Kehtna põhikooli huvijuhiks. Seily ülesandeks sai ühiselt juhatajaga oma piirkonnas kultuurilise ja huvitegevuse tagamine. Lisaks jätkas Seily oma meelistegevusega ning kujundas Kehtna klubi, valla ning oma koduküla tarvis vajadusel plakateid, kuulutusi ja kõikvõimalikke meeneid.

Praegu töötab Seily Kehtna klubis

Seily on olnud läbi aastate usin rõivaste kuduja ja õmbleja, luues peamiselt pärimusliku elemendiga kleite ja jakke.

Seily Sõgel-Raid on leidnud Keavast inspiratsiooni

kunstilise juhina, mis tähendab, et tema tegevuse peamine fookus seisnebki kõige vaadeldava kujundamises. Igal aastal on Kehtna vald tähistanud oma sünnipäeva suurejoonelise peoga, mille korraldamises on Seily viimastel aastatel samuti kaasa löönud.

2014. aastast on Seily sõnul Keava kultuuri- ja seltsielu kuidagi erilisel käima saanud ning oma tubli tegevuse eest on praeguseks Keava küla Kehtna valla poolt suisa kahel korral aasta küla tiitli pälvinud, nii 2014. aastal kui ka tänavu. Seily ise näeb, et küllap oli viie aasta tagune periood parasjagu soodus pinnas uue loomiseks ja samas ka hetk, mil õiged inimesed lõpuks kokku said. „Üksinda ei tee midagi,” ütleb ta veendunult.

Vaselistest digikunstini

Keavasse on mingit moodsa meeleolu Seily sõnutsi kokku

just inimesed, kellele meeldib kultuuri pärimuslik pool. See ei ole sugugi kõigile kohalikele meelt mööda ning Seily tõdeb, et pärast tänavu korraldatud pärimuslikku jaanipäeva, kus Mari Tammari eestvedamisel tutvustati inimestele pärimuslikke tavaid ja mänge, on ta saanud ka tagasisidet, et asjakohasem oleks korraldada näiteks hoopis reivi. Või siis midagi pisut rohkem sellist, millega eestlased siiani jaanipäeval harjunud on.

Kuigi osa rahvast oli pärimuslikust jaanipäevast totaalselt hämmingus, meelitas uudne lähenemine Keavasse jaanitule äärde mitmeid inimesi ka kaugematest küladest.

Kui ma küsin Seily käest, kuidas tema pärimuse kütkeisse sattus, ei oska ta esiti midagi öelda, kuid vastab väikese mõttepausi järel siiski: „Keavast tuli.” Seily räägib, et Keavast jutustades kõneletakse palju sellest, et tegemist on ühe vanima asulaga

Eestis ning ta usub, et küllap ka Keava hingematvalt kaunis loodus, linnamägi ja raba on need, mis teda on inspireerinud.

Käsitöö ja isetegemine on Seilyle väga omased olnud juba lapsepõlvest tänu emale ja vanaemale, kes mõlemad olid õmblejad. Seily on olnud läbi aastate usin rõivaste kuduja ja õmbleja, luues peamiselt pärimusliku elemendiga kleite ja jakke.

Sel kevadel käis Seily koos Anne Ummalasega Viljandis Jaana Ratase koolitusel, kus õpetati muinasaja tekstiili. Terve suve õmbles ja kudus Seily seejärel muinasaegse tegumoe riideid. „Anne Ummalas on see, kes jälle ütleb mulle midagi, nagu näiteks, et sa peaksid kõlapaela tegemist proovima. Ja me teeme- gi ära,” nimetab Seily Annet oma peamise ergutajana.

Novembri lõpuks plaanivad nad Annega välja anda Rapla kihelkonna kindakaardid, kus on ühel poolel muster ja teisel

poolel kinnaste foto. Seily pihib, et kuna Anne on nüüd samuti Keava elanik, on tema unistus luua Keava rahvaraamatukogu ruumidesse rahvarõiva nõuandekoda.

„See saal on nii tore!” viitab Seily ruumidele, kus me vestluse ajal viibime. Keava rahvaraamatukogu ruumid on küll mingi piirini nüüdisajastatud, aga mõjuvad siiski pigem vanamoeliseks, laudpõranda ja jahedusega, mille eemale peletamiseks on tarvis pidevalt kütta. Väike saal on avar, valgusküllane ja igati sobilik väikeste kogunemiste korraldamiseks. Seily räägib, et Arno Kalbus viib seal ruumis läbi lastele trummikooli, ning unistab seal teistegi ürituste korraldamisest.

Alles möödunud laupäeval oli Keavas näiteks vaseliste koolitus. Vaselised on pronks-spiraalkaunistused, millega on läbi aegade Eestis kaunistatud naiste sõbasid, põllesid, peakatteid jms. „Loodame ikka veel tuua siia selliseid koolitusi,” ütleb Seily ning lisab: „Minu eesmärk on õppida ja areneda, võimalikult palju uusi teadmisi omandada.”

Lisaks vanade traditsioonide elushoidmisele, tegeleb Seily aktiivselt ka uute võimaluste rakendamise ja arendamisega. Igapäevases loomingulises töös, kujundamisel kasutab Seily arvutiprogrammi, mille kasutamist õpetab ta digikunstiringis ka oma kandi noortele. Nimelt juhendab Seily Kehtnas ja Järvakandis kokku nelja 5.-9. klassi noortest koosnevat gruppi, kus loomingulised noored saavad kätt proovida erinevates disainitehnikates.

Seily sõnul on tema peamine eesmärk õpetada noortele selgeks vajalike tööriistade kasutamine, et nad seejärel juba ise, oma fantaasiast lähtuvalt saaksid luua ükskõik mida. Seily kinnitab laia naeratuse saatel, et kui osata midagi arvutis valmis kujundada, saab sellega luua tõepoolest kõike. Üks võimaluste paljususe demonstratsioon on ka Seilyl seljas olev kleit, mille kaunis looduse muster pärineb Seily enda tehtud fotodelt.

Et küla elaks edasi

Elanikke on viimastel aastatel Keava kanti juurde tulnud, kant on atraktiivsemaks muutunud. „Kõik see, mis me oleme teinud, tõstab kinnisvara väärtust,” tõdeb Seily. Ta teab, et majade hinnad on Keavas aegamisi tõusnud, ning usub, et oma osa selles on mänginud viimaste aastate heakorrasustööd ning aktiivne ürituste korraldamine. „Ma loodan, et ükski maja ei jää tühjaks ja et noori tuleb juurde,” ütleb ta.

Keavas on Seily sõnul praegu kokku umbes kolmsada inimest ja MTÜ-s rekordarv liikmeid ehk suisa kakskümmend neli. „Neli noort inimest kolisid alles Keavasse ja tulid kohe MTÜsse. Kui nemad juba neljakesi tulevad kodust välja, siis meil on pool tööd tehtud!” on Seily optimistlik.

Kuigi inimesi tasapisi juurde tuleb, ka noori ja aktiivseid perekondi, tõdeb Seily, et Keava ajaloo on kahtlemata olnud periood, mil järelkasvu on olnud stabiilselt vähe. Praeguseks on Seily hinnangul justkui üks põlvkond suureks kasvanud, oma juured kodukülla seadnud ja kasvatab nüüd oma lapsi. Tavaliselt läheb Keavast kooli aastas kuni kolm last, aga eelmisel aastal alustas kooliteed suisa seitse Keava võsukest.

MTÜ Keava Haridus- ja Kultuuriselts on koostöös kohalike elanikega võtnud initsiatiivi ja kaasanud tavapärasest suurema arvu kooliteed alustanud laste olemasolu Eesti Vabariigi sünnipäevapidustustesse. 2017. aasta kevadel istutati seitse tamme kooli minevatele lastele, tammed kinkis ilusal eesmärgil Kaevu talu. 2018. aastal jätkati traditsiooni, et iga puu tähistab ühte kooli minevat last. Muinastulede ööl avati ühtlasi EV100 tahvel, mille kingib külale Eesti riik. Olgu need tammed üheks omamoodi verstapostiks Keava ajaloo, aga ka mälestusmärgiks nende lastele, kes ehk seda tugevamalt hoiavad kodukanti oma südames.

Seilyt kuulates joonistub silme ees küla aktiivsuse üks pikemaajalisi eesmärke - hoida järelkasvu. Paljud sellest, mida täna kohalikud teevad, on seotud ühel või teisel moel järeltulivate põlvkondadega. Seily räägib, et kui praegused emadised olid väikesed, oli alevikus mänguväljak, aga vahepeal oli see aastakümnete jooksul lagunenud.

Praeguseks on aktiivsed kohalikud loonud külakeskusesse, endise koolimaja ehk praeguse Keava rahvaraamatukogu ja laululava lähedusse väikese mänguväljaku. Viimastel aastatel on lisaks korraldatud ka aleviku keskel olev Suveaed ja roheala, mida loodetakse kujundada pargiks. Kui keskkond seda soosib, soovib inimesed end kodukohaga meelsamini ning loovad võimaluse elu jätkumiseks.

Seily on ääretult tagasihoidlik oma rolli osas külaelu edendamisel ning rõhutab, et tema ei ole ühegi korraldatud ürituse ainuautor, kelle taktikepi järgi midagi läbi viiakse. „Mina tulen tehniliselt järele, organiseerin load ja muud asjad, mida on vaja saada,” ütleb ta justkui mõda- minnes. Ilmselt igaüks, kes on kunagi midagi korraldanud, teab, et idee välja hõiskamine on see kõige lihtsam osa ja need osad korraldusest, mida Seily nimetas, on sageli just need, mille taha lennukad ideed takerduvad.

Seily meenutab, et oli aeg, mil Keavas ei olnud jaanipäevigi ning kui tekkis soov korraldada, oli valla rahaline toetus peaaegu olematu. Nüüdseks on end oma südikusega tõestatud ning Seily nendib, et Keava MTÜ saab oma projektiga üha suuremaid toetusi ka vallalt. Eks ole aasta külaks valituks osutamine ka tunnustus ja tänu tehtud töö eest.

Tänavu on sanditamine eriti moes!

9. novembril hakkavad taas ringi jooksmas mardisandid. Sellel aastal on see eriti moes, sest käimas on üle-eestiline projekt "Hakkame santima!", mille käigus toimuvad koolitused, pärimuspeod, konverents ja väliskülaliste kontserdid, mis jõuavad ka Raplamaale.

Mari Tammar

Projekti veab Eesti Folkloorinõukogu koos Rahvakultuuri Keskusega ning see on osa Euroopa kultuuripärandi aasta sõlmsündmustest. "Sügisel ajal sanditamas käimine ja enda maskeerimine on üks iidne ning kõikidele läänemeresoomlastele omane tava. Iga põlisrahva kultuurist võib leida paralleele meie kadri- ja mardisantidele, olgu selleks siis Tiibeti kloostrites tehtavad rituaalid või Sardiinia lambanahkades mehed. Sanditamiskombestik on põnev, rikas ja igati väärt järgimist!" tutvustab sanditamise tavasid Eesti Folkloorinõukogu.

"Ootame kõiki peresid, kollektiive, sõpruskondi ja huvilisi minema 9. novembril mardisanti jooksmas ja sellest ka meile teada andma. Näitame üheskoos maailmale, et mardisandita-

mine on elus, kirev, lõbus ja unikaalne osa meie kultuuripärandist!" kõlab folkloorinõukogu üleskutse. Kodulehel mardipäev.ee saab end nii sanditajaks kui ka vastuvõtvaks kodus kirja panna. Samuti leiab kodulehelt õpetussõnu ning inspireerivat foto- ja videomaterjali.

"Hakkame santima!" projekti raames toimub ka konkurss "Märka Marti!", kuhu on oodatud fotod, lühifilmid ja lood kohalikust sandijooksmiskombestikust. Konkursi töid hinnatakse neljas vanusegrupis algkoolilastest täiskasvanuteni. Konkurss toimub 1. novembrist 5. detsembrini. Võitjad kuulutatakse välja detsembri lõpus ja väljavalitud fotodest koostatakse kalendrid ja rändnäitus, mis hakkab käima mööda Eesti eri paiku.

Raplamaal toimub "Hakkame santima!" projekti raames 8. novembril Sillaotsa talumuuseumis mardipäeva kombestiku õpituba, kus muuseumipedagoog Liivi Miil räägib meie mardipäevakombestikust ning õpetab ka mõne laulu ja mängu. 9. novembril peetakse aga Kehtna klubis Mardisimanit, kus saab pärast mardisandiks käimist torupilli ja lõotsa järgi mõnustasti tantsu lüüa.

Meie maagilise sisuga sanditamistaditsioon

Novembrikuus algava hingedeajaga algab meie rahvakalendris ka sanditamise periood, mis on vanasti

kestnud novembrist veebruarini. Lisaks tänapäeval tuntud martidele ja kadridele jooksid vanasti ka hingsandid, näärisandid ja vastlasandid. Seega enda maskeerimine ja kellegi teise mängimine on meie esivanemate seas olnud väga laialt levinud ja tugev traditsioon - sealjuures polnud see sugugi laste, vaid pigem noorte ja täiskasvanute rida.

Viimasel ajal on see kujunenud pigem meelelahutuseks, ent vanasti oli sellel taval mitmeid maagilisi külgi. Esiteks taotleti kõiksugu sanditamistavadega viljakusmaagiat, õnne, tervist ning tööde edenemist. Näiteks usuti, et mida karvasem mart, seda rohkem villa ja parem sigivus. Teiseks viitavad vanasti levinud martide loomamaskid meie rahvausule, et vajadusel võib inimhing muunduda loomaks või loom inimeseks. Levinuimad loomamaskid olid kurg, hani, karu ja sokk.

Maagiliseks elemendiks on martide ja kadride puhul olnud ka kehas- tumine perekonnaks ja jutt, et nad tulevad kuskilt kaugelt taeva tagant. See viitab ka esivanemate hingede jäljendamisele ja usule, et sügiselvisel perioodil käivad esivanemate hinged meil külas. Muuseas, sõna sant, mis meie kultuuris ehk pisut halvustavalt kõlab, võib tegelikult pärineda hoopis ladina sõnast sanctus ehk püha. Nii et suhtugem santidesse aupaklikult - nad toovad meile õnne, kannavad looduse väge ja kehastavad meie esivanemate hingi.

Mardilaul

Sisse viskan viljaõnne
Peretütre peiuõnne
Perepoja pruudiõnne
Eega mart pole moa pealt tulnud
Mardid tulnud taevast mööda
Kullatud kõrendad mööda
Õbetatud õrre mööda
Mart aga tahab maukusida
Otsi vorstiotsakesi
Katsu käkikanikaid.

(Juuru)

Mardilaul

Tere, tere, peremeesi,
Tere, perenaesukene,
laske marti tuppa tulla,
mart ei ole maasta tulnud,
ega ilmunud meresta,
mart on tulnud tuulta mööda,
mööda kullasta kõrendit.
Perenaine, naisukene,
võta võti varna otsast,
aidavõti ahju äärest,
astu aidasale poole,
kapsi minna kelderisse,
otsi ossiotsakesi,
marti tahab maugukesta,
soovib saada sealihada.
Annad mardile osada,
siis sead enam sigivada,
lehmad lüpsvad paremini.

(Märjamaa)

Mardilaul

Laske mardid tuppa tulla
Mardi küüned külmetavad
Mardi varbad valutavad
Sõrme otsad sõitelevad
Mart toob õue hooste õnne
Värvasse veiste õnne
Lauta toob ta lamma õnne
Taha lauta talle õnne
Katusele kana õnne
Mujale veel muna õnne

(Rapla)

Katkeid meie kandi vanadest marditraditsioonidest

Mõisateomehed käisid mardiks. Üks oli mardima, takunuus-takas oli kaenlas, kedervars koa. Karjus, et tal palju lapsi on, ei jõua neid katta ega toita.
(Martna v. Vigala)

Mardipäeval, iseäranis õhtul, käevad noored mehed mööda peresid lauldes ja tantsides, misjuures pererahvas seob kingapaelu neil ümber keppide. (Vigala)

Kui ma veel Viluveres olin, siis tegime mardipäeval 12 puuda linnassid õlleks ja läksime õhtal marti jooksmas. Hommikul tulime tagasi, koorem oli mehekõrgune. Seal oli kõiksugu asju: vorste, mauku, herneid, ube, liha, villu, suiriet, igasuguseid paelu jne. Säärepaelad, villad, riided jne müüsiime ära, tasusime õllekulud, vahest jäi vähe viinarahagi. Siis ajasime küla kokku, harilikult 20-35 inimest, sõime, jõime ja priiskasime seitse päeva. Vahest ei jõudnud 20-35 inimest seitsme päevaga korjatud inarandust ära süüa - mõni toit läks halvaks. Siin on aga inimesed nii juhmid, ei anna mardisantidele midagi. (Rapla)

Lambaverest valmistati kääki, et mardisantidele oleks midagi anda. (Märjamaa)

Mardile anti liha ja herneid. Noored poisid tahtsid kingapaelu, vanemad liha. Liha anti muidugi toorelt. (Vigala)

Kui naised kodus linad ja takud ära kedrasid, pidi mardipäevaks ikka mõni lõngaviht valmis olema, et mardile "makki" kaela visata, kui sandimardid tulid kerjama. Kellel ei olnud mardile mauki anda, see ei saand isegi riidejärje peale. (Rapla v. Märjamaa)

Mardipäeva toit oli kapsad ja ani. (Rapla)

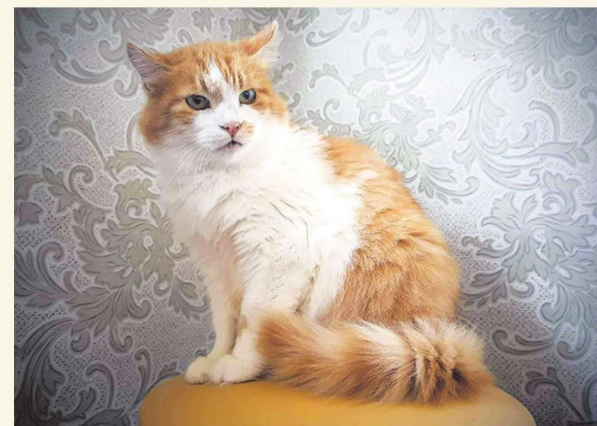
Lõbusad mardisandid.

Foto: KADRI PAJU

Kadris ja mardis käidi pilliga. Kes tegi ennast rukkihakiks, kes puuks. (Märjamaa)

Mardipäeval, kui nõndanimetatud mougumardid käisivad, olnud neil kott haganatega kaelas, mida nad tuppa tulles igale poole laiali külvanud, öeldes: "Rukkid kasugu, lusted kadugu, odrad kasugu, ohakad kadugu, linad kasugu, luudjad kadugu." (Vigala)

Otsin kodu

Kodu otsib noor pikakarvaline kolmevärviline kassipreili Gudrun.

Kiisu jõudis Gabrieli Loomade Elu hoiukodusse koos nelja pojaga, kellest enamik on praeguseks juba kodu leidnud. Oma kodu otsib nüüd ka nende ema Gudrun.

Gudrun on 2-3-aastane kassipreili - veel piisavalt noor, kuid samas on teismee tormakused juba selja taga, seega võib temast loota juba tasakaalukamat ja rahulikumat seltsilist. Ta on sõbralik, inimesega harjunud kass - laseb süle võtta ja tahab pai saada. Ainuke mure on hetkel see, et Gudrun on hoiukodus suure kassikarjas elamisest stressis ja võib seetõttu mõnikord veidi äkiliselt käituda. Oma koju rahulikku keskkonda saades stabiliseerub ta närvikava kindlasti peagi.

Kui soovid imeilusale preilile kodu pakkuda ja oled valmis talle kohanemiseks veidi aega andma, palun kirjuta meiliaadressile kodu@gabrieliloomadeelu.ee, ja räägime lähemalt!

Pauliined valmistuvad Raplamaa rahvarõiva nõuandekoja avamiseks

Haldi Ellam

Raplamaal kantud rahvarõivaste tutvustamisega on viimastel aastatel kõige silmapaistvamalt tegelenud Kehtnas tegutsev MTÜ Raplamaa Perenaiste Selts Pauliine. Pauliined plaanivad avada ka maakondliku rahvarõiva nõuandekoja.

MTÜ asutasid 2010. aastal viis käsitööõpetajat, kellest kolm – Anne Ummalas, Edda Rei ja Gerly Karu on ühenduses tegevad siiani. Asutajaliige Anne Ummalas leiab, et MTÜ tegemised ei ole olnud nii mastaapsed kui näiteks Märjamaal ja Kohilas, kus ühendustel on lisaks ka palju lihtliikmeid, kuid nende tegevus on olnud tasane ja järjepidev. Küll on Pauliinedel, nagu nad ennast kutsuvad, palju vabatahtlikke abilisi.

„Meil on vabatahtlikke abilisi palju,“ rääkis Anne. „Meie lapsed on kasvanud Pauliinedega. Kogu perekond on haaratud. Mehed on alati kampas. Ei saa keegi kodus istuda, kui naistel mingid ettevõtmised käsil on. Alati on üks kamp Kehtna naisi, kes löövad vabatahtlikena kaasa paljudel üritustel ja Kehtna mõisapäevadel. Neid võib täitsa Pauliinedeks nimetada ja me oleme alati väga tänulikud neile.“

Pauliined on mitu aastat korraldanud Kehtna mõisa päevi. 2016. aastal said nad selle eest ka Kehtna valla aasta teo tiitli. „Ühendasime mõisapäeva Rapla kihelkonnapäevadega,“ rääkis Anne. „Mõisapäevade eesmärk on mõis avada ja et oleks midagi ka vaadata. Mõisapäevad on olnud erinevad. Kord olid esindatud kõik siitkandi kunstnikud. Lisaks oleme korraldanud pesunäituse ning presenteerinud Jaan Sule malediploimeid.“

Et kogu suvi kulus mõisapäeva korraldamisele, otsustasid Pauliined selles mõneastase pausi teha.

Rahvarõivad jõudsid veebilehele

Lisaks mõisapäeva korraldamisele on Pauliined teinud Kehtnas ka käsitööringi ja mitmesuguseid käsitööalaseid koolitusi. MTÜ on teinud

Pauliined on mitu aastat korraldanud Kehtna mõisa päevi. 2016. aastal said nad selle eest ka Kehtna valla aasta teo tiitli.

Foto: erakogu

koostööd ka tantsurühmadega projektide kirjutamisel ja soetanud koos rahvarõivaid Kehtna segarühmale Umbsõlg ja Valtu naisrühmale.

Suur roll on ühingul olnud Raplamaal 19. sajandil kantud rahvarõivaste uurimisel ning koolituste käigus taasloomisel. Koostöös MTÜ-ga Rahvarõivas on korraldatud pooleteiseaastane Raplamaa rahvarõivaste valmistamise kursus ja kuuekuune pikk-kuubede valmistamise kursus.

Alates 2017. aasta sügisest on käimas järjekordne kaheaastane rahvarõivakursus. Kursuste lõpetajad saavad Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu lõputunnistuse ja rahvarõiva komplektid valmivad Eesti parimate õpetajate juhendamisel. Kursuse käigus valminud rõivaid saab näha ilmselt 2019. aasta suvel.

Esimestel rahvarõivakursustel oli eesmärk valmistada ja pildistada üles rõivakomplektid igast maakonnas asuvast kihelkonnast, et edaspidi saaks neid rahvarõivaste valmistamisel eeskujuks võtta.

„Kutsusin Raplamaa igast kihelkonnast inimesi, tuli teha ainult Raplamaa rahvarõivaid,“ rääkis Anne esimese rahvarõivakursuse kohta. „Sellel ajal tegeles MTÜ rahvarõiva

veebilehega (www.rahvarõivad.folkart.ee – kus on kihelkondade kaupa rahvarõivaid tutvustatud – toim.). Meie maakonna rahvarõivastest ei olnud seal midagi. Ei olnud ka tegijaid ega õpetajaid ja sellepärast tegin Leaderi toetusel selle projekti. Töötasin tol ajal Raplamaa rahvakultuurispetsialistina ja nägin maakondlikku pilti. Mul oli ka võimalus seda kehva pilti parandada.“

Esimese kursuse ajal valminud rahvarõivad on nüüd kõik samal veebilehel üleval.

2017. aasta sügisel alustanud teisel kursusel saavad osalejad teha enda valitud piirkonna rahvarõivaid. Anne sõnul on ka seekordselt kursuselt oodata vanade, Eesti Rahva Muuseumi (ERM) arhiividest pärit vähetuntud esemete koopiaid. „Meil oli tegemata nii mõnigi üksikese ERM-ist,“ rääkis Anne. „Kui see kursus läbi saab, siis kõik seelikud, mis on seelikuna ERM-is arvel, on meil olemas, kuigi nüüd ilmus www.muis.ee lehele välja uusi seelikuid, sh minu vanavanaema õe tehtud seelik. Äkki jõuab selle veel valmis?“

Anne sõnul on taastamisel ka üks tulistanud tikandi (tumepruunist siidist) muster, mis maakonnas pole

veel koopiana tegemist leidnud.

Annele pakuvad huvi ka muinasaegajad, mida kahtlemata on ka Rapla maakonnas kantud. „Rõivaste mood on muutunud ajas vastavalt oludele, materjalide kättesaadavusele ja oskuste arenemisele. Muutuste kiirus on küll olnud erinev. Praegu muutuvad moed aastaga, aga meie asulate esmamainimise aegu (nt 1050. a) muutusid moed sadade aastate jooksul tasapisi,“ nentis ta.

Varasematest aegadest ei ole Raplamaalt rõivaesemeid muuseumidesse jõudnud ja väljakaevamistelt ei ole ka väga rõivatükke leitud. (Tekstiilid meie maapinnas hästi ei säili. Ühelt poolt on pinnas happeline ning teisalt ei ole neid säilinud põletusmatuste tõttu.) „Meie kõige vanem leid on Rabivere Truuta Rabivere rabast,“ rääkis Anne Ummalas.

Anne sõnul tuntakse Eestis Rapla kihelkonna rahvarõivastest enim põikitriibulist sinist seelikut, mis oli moes kõigest 40-50 aastat ja üsna hiljuti, enne linnamoeliste rõivaste üleminekut. Teised, varem moes olnud triibumustritega seelikud on vähem tuntud. (Järg lk 18)

Rahvarõivastest ja rahvarõiva nõukojust

Seekordne Käsitöölane võtab luubi alla Rapla kihelkonna rahvarõivad ning inimesed, kes on vaimustuses nende rõivaste uurimisest, tutvustamisest ning kandmistraditsioonide juurutamisest.

Rahvarõivaste valmistaja Tiina Toompuu räägib, kuidas erinevad rahvatantsugrupid on endale rahvarõivad saanud ning sellest, kui oluline on tutvustada laiemale ringile ka neid rahvarõivaid, mis seni on muuseumide fondides peidus olnud. Samuti pöörab ta tähelepanu sellele, et rahvarõivaste laiem kandmistraditsioon on üsnagi hääbunud, kuid tõdeb, et üritusi, kus rahvarõivaid võiks kanda, toimub aina rohkem ning aasta ringi. Seetõttu võiksid rahvarõivakandjad mõelda ka oma komplektide täiustamisele ülerõivaste, kinnaste, sukkade ning peakatetega.

Lisaks rahvarõivaste valmistamisele saab seekordses lehes lugeda ka Raplamaa Perenaiste Seltsist Pauliine, mille üks eestvedajatest, Anne Ummalas rääkis nii Raplamaa rahvarõiva nõuandekoja asutamisplaanidest, kus saab küsida nõu ka teiste Raplamaa kihelkondade rahvarõivaste valmistamise kohta, kui ka Pauliinede paljudest tegemistest. Olgu öeldud, et Pauliined on korraldanud mitmeid rahvarõivakoolitusi, mistõttu on Raplamaa rahvarõivaste kogupilt muutunud oluliselt värvikamaks kui pelgalt valge-tumesinine ja punane.

Kuigi kihelkonna kõige tuntum rahvarõivakomplekt, mis põhineb põikitriibulisel sinisel seelikul ja valgetel käistel, on iseenesest väga kena, ei ole see ainus! Arvestades sellega, et Põhja-Eestis kadusid rahvarõivad kasutusest ning asendusid linnamoeliste rõivastega varem kui mujal Eestis, on väga tervitatav see, et meil siiski on rohkem säilinud rahvarõivapärandid, kui esialgu välja paistab!

Et astumisel on esimene, kindlasti mitte viimane samm Rapla kihelkonna rahvarõivaste alaste teadmiste trükivalmis saamise poole, ilmus ka väike lugu Rapla kihelkonna kindamustrite trükisest.

Head lugemist!

Haldi Ellam,
Käsitöölase toimetaja

Tiina Toompuu: rahvarõivakomplekt tuleb põhjalikult läbi mõelda

Tiina Toompuu on Rapla ja Juuru kihelkonna rahvarõivaid valmistanud üle viie aasta. Tema kätetööd võis näha ka tänavusel Raplamaa laulu- ja tantsupeol paarisaja esineja seljas.

Haldi Ellam

“**A**sendasin Kohilas käsitööpetajana lapsehoolduspuhkusel olijat. Kohilas oli palju tantsurühmasid, kelle jaoks tuli aeg-ajalt rahvarõivaid kohendada ja kohandada,” rääkis õpetajana leiba teeniv Tiina sellest, kuidas temast sai rahvarõivaste valmistaja. Alguses tegeleski ta kooli tantsurühmade rõivaste parandamise ja kohendamise, sellest kasvas aga välja vajadus teha uusi rõivaid.

„Tol ajal pidid õpilased suvevaheajal teatud aja kooli heaks töötama ja siis võtsime üheksanda klassi tüdrukutega ette rahvarõivaste õmblemise. Oli hull idee!“ meenutas ta.

Pärast töökoha vahetust hakkasid erinevad kollektiivid aina enam Tiina poole pöörduma, et ta aitaks nende rahvarõivaid parandada, sobitada või neid valmistada. Nii tekkis ka vajadus arveid esitada, mistõttu registreeris ta end algul füüsilisest isikust ettevõtjaks ning 2016. aastal asutas osühingu Rõivasüll. Rahvarõivaid on ta valmistanud põhitöö kõrvalt.

„2013 võtsin end FIE-ks, sellest ajast saadik on see – rahvarõivaste õmblemine – olnud ametlik ja jätkusuutlik tegevus,“ rääkis ta.

Põhiliselt on Tiina rõivaid valmistanud rahvatantsijatele ning koorilauljatele. Ta on teinud nii rahvarõivaste täiskomplekte kui ka üksikosasid mitmetele tantsurühmadele ning lauljatele stiliseeritud rahvuslikke rõivaid.

„Raplamaa laulu- ja tantsupeol vaatasin, et päris palju oli minu tehtud rõivaid esinejatel seljas,“ meenutas ta.

Tiina on peamiselt teinud Rapla ja Juuru kihelkonna rahvarõivaid. „Maakonna ülejäänud piirkonnad on meil ära jaotatud – Märjamaal teeb Ester Raav, Vigalas Anneli Ülemaante,“ rääkis ta. „Omavahel nõustame üksteist, meil toimib hea koostöö. Kui on nõu vaja, siis saab helistada. Nad teevad

samamoodi teise töö kõrvalt. Tuleb mõelda, mida võtta või jätta.“

Saare juured

Kuigi Tiina on Raplamaal tegutsenud juba aastakümneid ning valmistanud selle aja jooksul hulgaliselt Raplamaa rahvarõivaid, ei ole tal isiklikku Rapla rahvarõivakomplekti. Raplamaale sattus ta üsna juhuslikult ja plaaniga jääda siia aastaks.

„Mu juured on Saaremaal Leisis – Karja kihelkond. Ema on Leisist ja isa Vörust, sündinud olen ja lapsena elanud Tartus,“ rääkis ta. „Minul on Karja riided, kingitusena olen saanud Mustjala rõivad ning Leisi turul müüs üks tädi mulle liigagi odavalt Muhu rõivakomplekti,“ rääkis ta enda kapis olevatest rahvarõivastest.

„Rapla riideid mul ei olegi, veel. Lähiajal tahan teha kaapotkleidi, mille kanga kudumine on hetkel pooleli. Olen tantsinud Hageri ja Valtu naisrühmades ja kandnud nende riideid, kuid enda rõivakomplekti mul ei ole, kuigi võiksin nüüd teha küll. Tahaksin vahest Valtu naisrühma komplekti.“

Ajutine asi on jääv

Tiina õppis Tallinna pedagoogilises instituudis käsitööõpetajaks. Oma magistr töö kirjutas ta teemal, kuidas õpetada Saaremaa kirivööde kudumist erineval tasemel õppijatele. Lisaks tegi ta õpingute jooksul Karja rahvarõivaid.

„Raplasse sattusin kursuseõe kutsumisel üheks aastaks Kehtna tehnikumi (kodumajanduse eriala valdkonda – toim) asendajaks,“ meenutas ta. „Olin parasjagu Tartus tööstuskoolis hotellinduse eriala arendamas. Tulin ajutiselt asendajaks. Ajutine asi on jääv.“

Vabariigi taasiseseisvumise algul oli isamaalisus tugev ning kodumajanduskoole tekkis palju,“ meenutas ta. „Lõpuks huvi

kadus ning materiaalsed huvid tulid asemele. Kehtnas anti lisaks käsitööle ka pedagoogilist õpet ning lõpetajad võisid minna tööle lasteaednikuks või ilma sisseastumiskatseteta Tallinna Ülikooli edasi õppima.“

Kui kodumajanduse ja käsitöö õpetamine Kehtnas hääbus, töötas Tiina 10 aastat pangas ja jõudis siis uuesti tagasi kooli õpetajaks.

Rõivaste valmistamise hinnad

Rõivaste valmistamisel on Tiinal abiks väike abimeeskond. „Tütar tikib, sõbrannad aitavad ka teha. Osa käsitööteenusid ostan sisse, näiteks vööd koob Piret Kuutok. Pottmütse teeb Maret Lehis,“ rääkis ta.

Keskmine Rapla kihelkonna rahvarõivakomplekt maksab 700-1000 eurot pluss käibemaks. Tiinal on olemas hinnakiri pakkumiste jaoks. Ka rõivaste valmistamisele kuluvad töötunnid paneb ta kirja ning hind kujunebki selle alusel, kui kaua esemete valmistamine aega võtab ning milliseid materjale selleks kasutatakse. Näiteks tikitud käised maksavad ilma käibemaksuta 400-500 eurot, sellest tikandi tegemine 250-300 eurot. Palju on käsitööd – kurrutamist, pilutamist, õmbluseid, mis teevad ka õmblemise hinna üsna kalliks.

Seeliku hind sõltub sellest, kas see on tehtud käsitsi või masinaga kootud kangast. Käsitsi kootud seelikukangas maksab 300-400 eurot, masin kootud kangas 90-120 eurot ning masinkootud kangast seeliku lõpphinnaks kujuneb 140-170 eurot pluss käibemaks.

Komplekti kuulub ka abilunaistele omane põll, mis on piirkonna eeskujude põhjal enamasti poeriidest. Vahel on tehtud ka ühe tikitud põlle koopiad. Tiina sõnul eelistavad tantsijad peakattena pottmütside asemel tanusid, mis püsivad tantsides paremini peas. „Tee-me valgetikandiga tanud – neid ei ole muuseumidesse korjatud, kuid ilmselgelt on need siinkan-

Tiina Toompuu.

dis kasutusel olnud. Pottmütsid on suhteliselt hiline mood.“

Kõige meelsamini õmbleb Tiina käiseid ja särke. „Naudin nende tegemist, töövõtteid on üsna sarnased,“ rääkis ta. „Tütar teeb tikandid, mina õmblen kokku.“ Kuna käiste ja särkide valmistamisel tuleb kasutada palju erinevaid töövõtteid ning ka erinevaid komplekte on palju, ei ole nende valmistamine Tiina jaoks ka igav.

„Teen tavaliselt ühte asja 8-10 tk korraga. Ma ei oska enam üksikuna teha, teen etapi ära. Viimane ese valmib muidugi poole kiiremini kui esimene,“ tõdes ta.

Projektipõhised tellimused

Rahvarõivaste valmistamisel on oluline ka suhtlus kliendiga ning see Tiinale meeldib.

„Mina suhtlen kliendiga, mulle meeldib suhelda,“ tõdes ta. „Arutame, millest komplekti kokku paneme, siis võtame mõõdud. Pakume välja joonised, viime läbi konsultatsioonid komplekti kokkupanemiseks, valime välja, mis omavahel sobivad. Tellija esitab tellimuse ja ülejäänud organiseerin mina.“

Tellimused on Tiina sõnul kaootilised ning seotud pidudega. „Tellijad oskavad õnneks ette mõelda ja varem tellima hakata,“ lisas ta.

Tiina sõnul soetatakse enamik rahvarõivakomplekte projektirahaga. „Rahvarõivaste valmistamine on suhteliselt projektipõhine töö ja täiskomplektid on enamasti projektirahaga rahastatud,“ rääkis ta. Projektirahaga rahastatud komplektide puhul tuleb rahastajale konkreetselt ära põhjendada, millistest esemetest komplekt koosneb ning millised konkreetsed ERM-is olevad eksemplarid on nende eeskujud.

Täiskomplektide juurde kuuluvate väiksemate esemete soe-

tamiseks tuleb tavaliselt eraldi projektid kirjutada. Tiina sõnul ehteid ja jalatseid üldjuhul ei rahastata, sest ehted kaovad väga lihtsalt ära ning jalanõude osas on igal isiklikud eelistused. Lisadetailide olemasolu sõltub ka sellest, kuidas rühm kokku lepib.

Rahvarõivad kui pärandvara

Tiina sõnul tellitakse rahvarõivaid ka isiklikuks kasutamiseks, kuid oluliselt vähem, sest rahvarõivad on väga kallid. „Isiklikuks kasutamiseks tellitakse, aga harva. Näiteks eelmisel aastal tellis endale komplekti kolm inimest. Vahel olen nõustanud inimesi, kes soovivad oma pärandvara parandada või kohendada.“

Tiina sõnul peaksid rahvarõivakomplektid olema läbimõeldud ja koostatud omavahel ajastu ning värvide poolest sobivatest esemetest.

„Kuna rahvarõivakomplekt on kallis, peab see olema läbimõeldud. Sellesse tuleb suhtuda kui investeringusse, kui pärandvarasse,“ leidis ta.

Raplamaal on kõige tuntum sinine põikitriibuline seelik, mille juurde kuuluvad valgetikandiga käised. Vähem teatakse teisi rõivaid, mida on samuti alust Rapla kihelkonnas kanda. Nii on olemas mitu erinevat seelikutriebustikku – punasel, tumesinisel, valgel põhjal. Lisaks valgetikandiga käistele on kihelkonnas kantud ka tulitanud ehk tumepruuni siidtikandiga käiseid, millest on Eesti Rahva Muuseumis hoiul kaks varianti.

Tiina rääkis Valtu naisrühmale tehtud uuest komplektist, mille sarnast pole maakonnas varem tehtud. „Tõime uue seeliku tantsuplatsile,“ rääkis ta. (Vaata pilti!) „Uued on ka tulitanud käised – pruun tikand. Tänu sellele tuli uus komplekt ning valgepõhjaline seelik.“

Kehtna rahvatantsurühm Umsõlg kannab koostöös Tiina Toompuuga valmistatud kauneid rahvarõivaid.

Foto: AARE HINDREMÄE

Praegu valmistab Tiina ette uut rahvarõivakomplekti Kaereperes tegutsevale segatantsurühmale Eks Me Näe. „Ilmselt tulevad tumesinisel põhjal triibuseelikud,“ vihjas ta. Rühm on seni tantsinud stiliseeritud rahvuslike rõivastega, kuid 2019. aasta riiklikule laulu- ja tantsupeole stiliseeritud rõivastega enam ei saa.

Tiina leiab, et rahvarõivaste kandmise soodustamiseks võiks olla võimalus neid laenutada, et vabariigi aastapäeval ja kollektiivide esinemistel oleks midagi selga panna. „Vabariigi aastapäeval oleks hea lihtne asi selga panna,“ leidis ta.

Tema sõnul muutuvad aina olulisemaks ka muud esemed, mis teevad komplekti täielikuks

– need on pikk-kuued, kasukad, kindad, sukad jm. Nende järele on tekkinud ka praktiline vajadus, sest külmal ajal rahvarõivad ja joped omavahel kokku ei sobi.

„Seni on rahvarõivaid kantud rohkem suvisel ajal, aga aina rohkem korraldatakse ka talviseid üritusi, mistõttu tuleks mõelda ka ülerõivaste peale. Sinna juurde käivad ka suurrätid, kindad ja sukad,“ selgitas ta.

„Ühtsus on tuleviku teema, mis hakkab vaikselt võimust võtma, kuid ei ole veel massidesse jõudnud.“

Tiina tõdes, et kahjuks ei ole Eestis muul ajal rahvarõivaste kandmise traditsiooni ning rohkem kantakse stiliseeritud rõivaid.

„Mu vend on Norras – ta rääkis, et iga pühapäev on terve linn rahvarõivais, kuna kõik lähevad kirikusse. Pärast kirikut ei minda koju rõivaid vahetama, vaid perega piknikule vms ja ol-lakse terve päeva rahvariideis,“ tõi ta näiteks. „Meil on küll rahvariite tuulutamise päevad, aga kandmistraditsioon võiks tugevam olla.“

Tiina sõnul propageeriti rahvarõivaid rohkem iseseisvumise taastumisel ja praegu on maldalseis – vaid mõned üksikud tahavad neid kanda.

Samas leidis ta, et traditsioon hakkab uuesti tekkima ning os-tujõud on suurenenud, mistõttu saab rohkem inimesi neid endale ka lubada.

Tikitud käised maksavad ilma käibemaksuta 400-500 eurot, sellest tikandi tegemine 250-300 eurot.

Tiina sõnul eelistavad tantsijad peakattena pottmütside asemel tanusid, mis püsivad tantsides paremini peas. Pildil Valtu naisrühma tanud.

Fotod: erakogu

(Algus lk 15)

Kõigi seelikutega kantakse valge- või tulitanud tikandiga käiseid. Anne on Rapla kihelkonnale iseloomuliku valgetikandi teemal teinud sissekan- de ka Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse.

Raplamaa rahvarõivakoja ettevalmistused

Raplamaa rahvakultuuri väärtustamine, hoidmine ja edasikandmine ning nõuandekeskuse loomine, info jagamine õpetajatele ja õpilastele seisavad ühingu eesmärkidenä juba ühingu asutamise põhikirjas 2010. aastal, kui Eestis ei olnud rahvarõiva nõuandekodasid veel loodud. Nüüdseks on paljudes maakondades riburadapidi avatud rahvarõiva nõuandekodasid, kus oma valdkonna spetsialistid jagavad nõu, kuidas endale vastava piirkonna rahvarõivaid teha. Pauliine järgmine suurem ettevõtmine ongi Raplamaa rahvarõiva nõuandekoja loomine.

„Tuleb unistada ja siis hakkabki teostuma,“ rääkis Anne. „Nüüd on võimalused suuremad!“

Anne sõnul on rahvarõiva nõuandekoja avamise ettevalmistused täies hoos ning teavet, mida inimestele jagada, on ka põhjalikult kogutud.

„Rahvarõivastega oleme nii palju juba tegeleenud. Info on kogunenud, mida võiks jagada inimestele. Küllap see nõuandekoda ka tuleb!“ avaldas ta lootust. „Rapla kihelkonna kohta oleks peaaegu täiuslik info, naaberkihelkondade info on veel lünklik. Igast kihelkonnast on keegi teadja, kuid neid inimesi ei ole kuskil kirjas. Ma saan kontakti anda.“

Nõuandekoja avamist takistab hetkel vaid sobiva ruumi puudumine. „Vaja oleks ruumi, kuhu saaks

MTÜ Raplamaa Perenaiste Selts Pauliine on teinud koostööd tantsurühmadega projektide kirjutamisel ja soetanud koos rahvarõivaid. Pildil Valtu naisrühm kaunites rahvariites maakonna tantsupeol juunis 2018.

Vanaemalt päritud pulmakäised Anne Ummalase kogust.

Fotod: erakogu

näidised üles panna, kirjanduse üles panna, inimesi vastu võtta, koolitusi teha,“ selgitas ta. Anne sõnul meie rahvarõiva nõuandekotta vanu esemeid valdavalt ei tule. Pigem keskendutakse pildimaterjali ja mustrite kättesaadavusele ning kooptate valmistamisele.

„Kõik praeguseks avatud nõuandekojad paiknevad enamasti muuseumide juures, aga meil ei ole sellist kohta, kuhu seda teha. Meie muuseumid tegutsevad nii kitsastes oludes,“ nentis Anne. „Ei ole ka inimesi, kes oleksid sellega võimelised tegelema.“

Need (muuseumid, mille juurde on rahvarõivakojad loodud – toim.) on olnud kunagi suured riiklikud muuseumid, mida meie maakonda ei ole sattunud. Ka ei ole maakonna muuseumides selliseid rõivaid, mida näidata. Enamik on vabariigi ajal või hiljemgi koopiana tehtud.

On üksikuid väga vanu ja väärikaid esemeid (Sillaotsal näiteks meeste rõivad, Mahtas Juuru ja Vigala esemeid). Üks põhjustest on ka see, et meie muuseumid on noored ja nende loomise ajaks olid vanad rõivaesemed juba hävinud ja neil ei olnudki võimalust neid koguda!“

Magamistoamuuseum

Annel on kogutud ka omapärane aluspesukogu, mida ta ise nimetab magamistoamuuseumiks. Teda huvitab, milliseid alusriideid kandsid inimesed oma uhkete pidupäevarõivaste all. Tema kogus on mitmeid alussärke ja aluspükse, millest vanimad pärinevad eelmisest sajandivahetusest. Nad on ajahambast näritud, kodus kootud või poe päritolu kangast, kulumisjälgedega, aukudega, paikadega, ent kunagi väga peenelt valmistatud. Eksponaate leiab ta peamiselt vanakraamipoodidest, kuid saab ka inimestelt. Annel on kahju, et inimesed sageli ei taju vanade asjade väärtust ning viskavad need liiga kergekäeliselt minema.

„Mul on kahju, et hästi kergelt visatakse asju minema,“ nentis ta. „Soovitan pakkuda oma vanu asju kõigepealt muuseumisse, ja kui muuseum ei taha, võib minuga kokku leppida. Ma tulen viin kohe ära. Minu hoiutingimused on head, väärikad esemed on siidipaberi vahel karpides, nagu päris muuseumis ja aeg-ajalt saame teha näitusi ja kogu ilu ka avalikult näidata.“

Rapla kihelkonna kindamustrid lähevad trükki

Haldi Ellam

Pauliine eestvedamisel on peatselt valmimas ka üks käegakatsutav trükis - novembri lõpus või detsembri algul saabub trükist Rapla kihelkonna kindamustrite kaardikomplekt.

Kaartidel on 11 kinnast Eesti Rahva Muuseumist, mis on valmistatud enne 1900. aastat, paar kinnast ka 1910. a.

„Pärast seda aega hakkasid mustrid suure kiirusega kogu maal levima - inimesed liikusid rohkem, mustrilehed juba ilmusid,“ rääkis projekti eestvedaja Anne Ummalas. „Ka varem levisid mustrid laiemalt kui vaid oma küla. Käidi ju kirikus

oma kõige kaunimate kinnastega, ka laatadel. Kindlasti märgati kaunist mustrit ja kodus prooviti järele kududa. Mustrite levikut näitab meile omane oaõiekiri, mida leidub nii Järva- kui ka Pärnumaal, aga olen näinud ka näiteks Läti vanadel kinnastel.“

Novembrikuus võib Rapla kinda näitust näha Rapla keskraamatukogus, kus on väljas kõik mustrikaartidele tulevad kindad.

Ummalase sõnul on plaanis avaldada ka Rapla rahvarõivaste raamat, kuid kindamustrite trükis on selle eelkäija.

„Kindakaartide ilmumise põhjus on lihtne,“ rääkis ta. „Materjali on juba palju kogunenud, aga meil on

Väike valik mustrikaartidele tulevatest kinnastest.

Foto: HALDI ELLAM

puudu Rapla kandi rahvarõivaste trükis ja nii alustame väiksemast ja kättesaadavamast trükisest. Plaanis on ka teiste kihelkondade kindamustreid avaldada ja ükskord ka raamatuni jõuda.“

Tema sõnul on inimestel üsna keeruline omal käel muuseumitest

kindamustrite kohta infot saada.

„Inimesele on see kergem variant infot saada,“ nentis ta. „ERM-i praegu arhiivihuvilisi ei lastagi. Muis- ee (muuseumide veebivärv, kus on digitaliseeritud enamik Eesti muuseumides leiduvaid esemeid) ot- sing võib osutada keeruliseks, kuna

kihelkonna märged ei ole igal asjal veel juures, aga sellega tegeletakse pidevalt.

Kindamustreid ei pea ainult kinnasteks kuduma. Need mustrid sobivad oma identiteedi näitamiseks kodukujundusse või rõivastele või keraamikas jne kasutamiseks.“

Sooduspakkumised 1. november - 2. detsember 2018

või kuni kaupa jätkub Tule! Tutvu! Üllatu!

meie

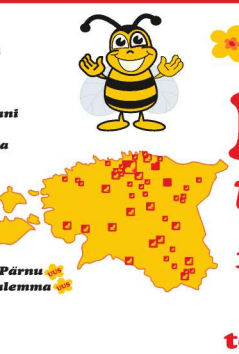
25

aastat Teiega

Alu pood Keskuse tee 3 Alu
A-Market Valga mnt 7 Elva
Ambia pood Pihk 16 Ambia
Aravete pood Pihk 16 Aravete
Ainurme pood Rakvere 1 Ainurme
Eeden Weizenbergi 21 Kanepi
Hagudi pood Viljandi mnt 24 Hagudi
Harald Oja 12 Nõo
Harju-Risti pood Lääne-Harju vald
Hälsaku pood Tartu mnt 46 Hälsaku
Imavere pood Järva vald Imavere
Jonase pood Kure 3a Paide
Jõõpre pood Aisa tee 1-6 Jõõpre
Järvakandi pood Pargi 1 Järvakandi
Kadrina pood Nooruse 1 Kadrina
Kaarepere pood Kaarepere alevik
Karli pood Piibe mnt 8 Aegviidu
Karlova pood Võru 47a Tartu
Karmani pood Kooli 6a Rapla
Kaseke Ülesõidu 8 Tapa
Keskuse pood Aia 1 Jõgeva
Keskuse pood Mere 67 Võsu

Kevade Valga mnt 3 Tõrva
Koeru pood Jaani tee 2 Koeru
Kostivere pood Mõisa tee 3 Kostivere
Lehtse pood Pihk 14a Lehtse
Lelle pood Viljandi mnt 17 Lelle alevik
Leola Jakobsoni 11 Viljandi
Lihula pood Jaama 4 Lihula
Lohka pood Posti 2a Lohka
Loo pood Kaare tee 2 Loo
Lusa pood Jõgeva vald Lusa
Masilane Tschimmi tee 15 Rakke
Mustvee pood Tartu 7 Mustvee
Mõisa pood Rakvere vald Roodevälja
Mäetaguse pood Kooli 7 Mäetaguse
Märjamaa pood Pärnu mnt 31a Märjamaa
Nooruse pood Rõpina mnt 1 Võru
Nord Tallinna 68 Rakvere
Nurga pood Kuusalu tee 39 Kuusalu
Olevi pood Olevi 27 Pärnu
Ostumarket Lao 14 Põlva
Osula pood Võru vald Osula
Pere pood Mustvee vald Ulvi
Piiri pood Piiri 7 Jõgeva
Pille pood Kooli tee 2 Vaimela

Rae pood Rila mnt 271a Pärnu
Ristipere pood Metsa 2 Ristipere
Ristiku pood Tallinna mnt 45 Rapla
Rita pood Märjamaa vald Rõbula
Roobika pood Saku vald Roobika
Rüütli pood Lõssi 11 Põltsamaa
Saare-Jaani pood Lembitu 48 S-Jaani
Tabivere pood Tauliku 8 Tabivere
Tammale pood Rapla vald Tammale küla
Tamsalu KM Raudtee 5 Tamsalu
Tapa KM 1. Mai pst 3 Tapa
Tolla pood Pihk 18a Tolla
Torma pood Tartu mnt 7 Torma
Triigi pood V-Maarja vald Triigi
Ulvi pood Vinni vald Ulvi
Vajangu pood Tapa vald Vajangu
Vana-Pärnu pood Haapsalu mnt 38 Pärnu
Vasalemma pood Jaama põik 3 Vasalemma
Vohnja pood Kadrina vald Vohnja
Võhma pood Tallinna 28a Võhma
Õ-pood Kunda tee 4 Viru-Nigula
partner: Georgi Pihk 16 V-Maarja

meie

toidukaubad

12 maakonnas, üle 60 kaupluse

RRLeht AS, Kauba 3, Tapa 45106

tel. 32 50 960 meie@meietoidukaubad.ee

Tänu tähistatud tooteid ei ole kõikides üksustes saadaval!

0.59 0.69 0.69 0.59 0.35 0.45 0.49 0.40 -41% -35% -29% -32% Onne seep 300g (1,09 kg) Rehe rukkilõik 390g (1,26 kg) Rehe koorikuleib 200g (2,00 kg)	1.59 3.59 3.19 1.59 1.59 2.59 2.19 1.10 1.19 -43% -28% -31% -31% -25% K/V Nimeta kg K/V Juustuvorst 600g (4,32 kg) Grillviner juustuga 500g (4,38 kg) Valla suitsusardell 500g (2,20 kg) Eesti Rahva verivorst 500g (2,38 kg)	1.19 2.69 3.29 0.79 1.69 1.99 -34% -37% -40% Kana pihvid 320g (2,47 kg) Kana nagitsad 350g (4,83 kg) Valla kanapall 1kg	1.59 3.19 1.99 1.19 2.10 1.59 -25% -34% -20% Suitsutatud kala välistel 130g (9,15 kg) Suitsutatud kala välistel 350g (6,00 kg) P/S Mõisa 350g (4,54 kg)	3.59 3.59 3.29 2.29 1.99 2.19 -36% -45% -33% Estimaine broilerisardell 400g (5,73 kg) Suitsutatud broileri poolekoivad 600g (3,65 kg)	4.39 8.79 2.19 3.19 5.99 1.59 -27% -32% -27% Tribuliha marinaadis 400g (7,98 kg) Maasink kg Suitsuragu kg	1.49 2.19 1.49 4.19 0.99 1.39 1.10 2.99 -34% -37% -26% -29% Delikatessmaksapasteet 200g (4,95 kg) Vanaema kodune slitt 330g (4,21 kg) Snack Chicken 85g (12,94 kg) T/S Lõssi 285g (10,49 kg)
1.59 1.29 1.10 1.35 1.19 0.89 0.75 0.99 -25% -31% -32% -27% Kodujuust 5% 390g (3,13 kg) Täispiim 3,9% 4,2% 1kg Koorikuleib 390g (2,621 kg) 2 sorti	0.79 2.10 0.39 0.55 1.69 0.29 -30% -20% -26% Kohupiimakreem 150g (3,67 kg) 3 sorti Activia 4x120g (3,58 kg) 2 sorti Zottis dessert 150g (2,52 kg) 2 sorti	3.29 4.79 6.59 1.99 2.99 4.99 -40% -38% -24% Sea ja veisehakkliha 500g (3,98 kg) Ahjusnitsel 500g (5,98 kg) Soolapeekon kg	1.79 7.49 1.39 1.19 5.99 0.99 -34% -20% -29% P/S Tõmmu juustuga 350g (3,40 kg) Maamehesink kg Parmesan cheese super snack 85g (11,65 kg)	8.99 2.69 3.59 6.79 1.99 2.69 -24% -26% -25% K/S Peekon kg T/S Moskva 270g (7,37 kg) KV Doktor 600g (4,48 kg)	3.99 6.39 7.49 4.59 2.79 4.99 5.49 3.49 -30% -22% -27% -24% K/V Moskva kg P/S Juustuga kg S/K Pikik seasink kg Suitsusardell kg	1.79 2.10 1.39 1.39 1.19 1.49 0.99 0.99 -34% -29% -29% -29% Lõssipõhja 400g (4,98 kg) Vanaema kodune slitt 330g (4,21 kg) Libava 300g (4,13 kg) Mõisa 240g (4,13 kg)
2.99 1.19 1.79 4.49 1.99 0.79 1.19 2.39 -33% -34% -34% -47% Eesti või 82% 250g (7,96 kg) E-Piim Margariin Delma Extra 400g (1,98 kg) Suitsusardell 200g (5,95 kg) Juust täispiimast 500g (4,78 kg)	1.49 1.79 1.99 1.49 0.99 1.29 1.10 1.10 -34% -28% -45% -26% Viola täispiimast 200g (2,00 kg) 2 sorti Atleet rüütujuust küpsistele 200g (6,48 kg) Juust Hirte vill 200g (5,50 kg) Royal Blue sinilõik juust 100g (11,00 kg)	1.69 4.19 1.19 1.19 2.99 0.89 -30% -29% -25% Haribo Pico-balla 175g (6,80 kg) Kummikommid Pico-balla 175g (6,80 kg) Kalev 7 lennukit segupakk 500g (5,98 kg) Kompvek Envy Film 200g (4,48 kg)	0.65 1.49 0.99 2.29 2.39 0.49 1.10 0.55 1.69 1.89 -25% -26% -30% -26% -21% P/S Tõmmu juustuga 350g (3,40 kg) Maamehesink kg Parmesan cheese super snack 85g (11,65 kg)	1.79 0.69 1.49 0.89 1.99 1.29 0.49 0.99 0.59 1.10 -28% -29% -17% -34% -45% Domino kapsas varrika-porgandis 175g (7,37 kg) Madara kapsas varrika-porgandis 175g (7,37 kg) Kõhupiimakreem 150g (3,67 kg)	3.99 2.89 3.69 2.79 1.99 2.49 -30% -31% -33% Kõhupiimakreem 150g (3,67 kg) Metasardell 300g (6,63 kg) Vanaema kodune slitt 330g (4,21 kg)	1.39 2.69 2.49 0.99 1.99 1.79 -29% -26% -28% Jäätis Magnum 86g (11,51 kg) 2 sorti Jäätis Magnum 86g (11,51 kg) 2 sorti Jäätis Magnum 86g (11,51 kg) 2 sorti
2.99 4.79 4.79 12.99 2.29 2.99 3.29 8.49 8.09 7.99 -23% -38% -31% -35% -38% Aromi Mokka 450g (5,09 kg) Kohvi Lõhberge 500g (5,98 kg) 2 sorti Kohvi Jacobs Krönung 500g (6,58 kg) Kohvi Arabica 1kg Classic Crema 1kg uba Jacobs Krönung kohviuba 1kg	2.29 1.89 4.49 3.99 1.39 1.19 2.99 1.79 -39% -37% -33% -40% Olio Päevalilleõli 1l Olio Päevalilleõli 1l Olio Päevalilleõli 1l	0.49 1.39 0.55 1.39 1.99 0.29 0.79 0.40 0.99 1.49 -41% -43% -27% -29% -25% Marco Makaroni Spagetti 400g (6,71 kg) Kikkasupp 400g (4,58 kg) Salvest 400g (4,58 kg) Frackpas 400g (4,58 kg)	1.49 1.29 1.29 1.69 1.10 0.99 0.69 1.19 -26% -23% -42% -30% Kalev 7 lennukit segupakk 500g (5,98 kg) Kikkasupp 400g (4,58 kg) Salvest 400g (4,58 kg) Frackpas 400g (4,58 kg)	1.79 1.29 2.49 1.49 1.39 0.79 1.69 1.39 -22% -39% -32% -30% Fruito 400g (4,58 kg) Kikkasupp 400g (4,58 kg) Salvest 400g (4,58 kg) Frackpas 400g (4,58 kg)	0.69 1.59 0.59 1.99 0.39 1.19 0.49 1.29 -43% -25% -17% -35% Zewa 400g (4,58 kg) Deluxa 400g (4,58 kg) Zewa 400g (4,58 kg) Deluxa 400g (4,58 kg)	1.99 5.49 0.89 2.89 1.49 3.99 0.59 1.99 -25% -33% -34% -31% Amigo 400g (4,58 kg) Chappi 400g (4,58 kg) Cat Litter 400g (4,58 kg) Cat Litter 400g (4,58 kg)
Hele õlu Tuborg Green 4,5% 0,5l Hele õlu Karl Friedrich 5% 0,5l Hele õlu Carlsberg 5% 0,5l Hele õlu Saku Rock 5,3% 0,568l 6pakk	Hele õlu Warsteiner 4,8% 0,5l prk Hele õlu Alexander 5,2% 0,568l 6pakk Hele õlu Premium Nippel 5,2% 0,52l 6pakk Kange tüme õlu Jõuluporter 6,5% 0,5l	Hele õlu Grünberger 4,5% 0,5l Hele õlu Faxe Premium 5% 0,5l Hele õlu Heineken 5% 0,5l Hele õlu Gambrinus Original 4,3% 0,5l Hele õlu Corona Extra 4,5% 0,355l	0.89 1.29 1.39 3.49 0.59 0.89 0.79 1.79 -34% -31% -43% -49% Põltsamaa 400g (4,58 kg) Vihm 400g (4,58 kg) Vihm 400g (4,58 kg) Vihm 400g (4,58 kg)	2.19 2.10 1.39 1.49 1.35 0.99 -32% -36% -29% Lays 400g (4,58 kg) Estrella 400g (4,58 kg) Cheetos 400g (4,58 kg)	2.29 3.49 1.89 1.29 1.39 2.59 1.19 0.89 -39% -35% -37% -31% Zewa 400g (4,58 kg) Deluxa 400g (4,58 kg) Zewa 400g (4,58 kg) Deluxa 400g (4,58 kg)	0.99 2.29 5.59 0.69 1.69 1.99 -30% -26% -64% Amigo 400g (4,58 kg) Chappi 400g (4,58 kg) Cat Litter 400g (4,58 kg) Cat Litter 400g (4,58 kg)
Sider Sonnyboy 10% 0,33l Muu alk. jook GIN 10% 0,33l Muu alk. jook GIN 10% 0,33l Muu alk. jook GIN 10% 0,33l	Vein Talisman Dry Furmint 11,5% 0,75l Vein Talisman Grüner Veltliner 11,5% 0,75l Vein La Conda Semi Sweet White 12,5% 0,75l Vein La Conda Semi Sweet Red 13,5% 0,75l Vein Puvijavein Special Cherry 13% 1l	GT vein Kumaal Western Cape 12,5% 0,75l 2 sorti Vein Spier Discover 11,5% 0,75l 2 sorti Vein Spier Riesling Premium 11% 0,75l	0.49 0.99 1.29 1.49 0.30 0.69 0.89 0.99 -39% -30% -31% -34% Coca-Cola 400g (4,58 kg) Coca-Cola 400g (4,58 kg) Coca-Cola 400g (4,58 kg) Coca-Cola 400g (4,58 kg)	0.99 0.79 1.10 1.49 0.75 0.49 0.79 1.10 -24% -38% -28% -26% Vihm 400g (4,58 kg) Vihm 400g (4,58 kg) Vihm 400g (4,58 kg) Vihm 400g (4,58 kg)	0.39 1.79 1.79 2.79 0.30 1.19 1.19 2.19 -23% -34% -34% -22% Zewa 400g (4,58 kg) Deluxa 400g (4,58 kg) Zewa 400g (4,58 kg) Deluxa 400g (4,58 kg)	0.69 1.10 1.29 1.39 0.69 0.69 0.79 0.85 -37% -39% -39% Amigo 400g (4,58 kg) Chappi 400g (4,58 kg) Cat Litter 400g (4,58 kg) Cat Litter 400g (4,58 kg)
Gas. puvijavein Granatini Sweet Sparkling 10% 0,75l Kvaliteetvein Granatini Sweet Sparkling 10% 0,75l Kvaliteetvein Granatini Sweet Sparkling 10% 0,75l Kvaliteetvein Granatini Sweet Sparkling 10% 0,75l	Likööri Metsamaasika 21% 0,5l Likööri Vana Tallinn Wild Spices 35% 0,5l Likööri Vana Tallinn Wild Spices 35% 0,5l Likööri Jägermeister 35% 0,5l Likööri Agavita Tequila Gold 38% 0,7l	Muu piiritusejook Caribba Xtabla 35% 0,5l Rum Caribba Negro 37,5% 0,5l Brandy Legion VS 3 Years 36% 0,5l Brandy J.P. Chenet XO 36% 0,5l Konjak Hennessy VS 40% 0,5l	Muu piiritusejook Star Dollar 30% 0,5l Muu piiritusejook Star Dollar 30% 0,5l Muu piiritusejook Star Dollar 30% 0,5l Muu piiritusejook Star Dollar 30% 0,5l	Viin Ruskala Vodka 37,5% 0,5l Johann Freitag Vodka 40% 0,5l Viin Ruskala Vodka 37,5% 0,5l Johann Freitag Vodka 40% 0,5l	Viin Koskenkorva 40% 0,5l Viin Russian Standard 40% 0,5l Saare Gin 37,5% 0,5l Gin Beefer 40% 0,5l	Viin Kula Viin 40% 0,5l Viin Tuletoori 40% 0,5l Viin Y2K 40% 0,5l Viin Viru Viin 40% 0,5l Muu piiritusejook Pira Kibe Naps 35% 0,35l

Tähelepanu! Tegemist on alkoholiga. Alkohol võib kahjustada teie tervist.

Tähelepanu! Tegemist on alkoholiga. Alkohol võib kahjustada teie tervist.

Tähelepanu! Tegemist on alkoholiga. Alkohol võib kahjustada teie tervist.

Piltidel on illustreeriv tähendus

www.meietoidukaubad.ee

Ajalooost Juske pilgu läbi

Jaak Juske on ajaloolane ja poliitik ning tuntud just oma ajalooliste retkedega Tallinnas. Esmaspäeva õhtul oli Kohila elanikel võimalus raamatukogus Juskega kohtuda ja kuulda tema lugusid nii Tallinna kui ka Eesti ajaloost ja kõigest, mis ajalooga seostub.

Helerin Väronen

Juske on ajalooost huvitunud nii kaua, kuni ta ennast mäletab. Tema esimene haridus ei ole aga ajalugu, vaid hoopis usuteadus. Nii meenutas Juske, kuidas ta kord Sangaste koguduses pidas täispika jumalateenistuse vaid ühele memmekesele. Ajaloos on Juske suur kirk Eesti kesk-aegsed linnad. Digiajastu ja veebipäevikute võidukäik on andnud talle võimaluse oma kirge piltide ja lugude näol ka teistega jagada.

Esmaspäeva õhtul oli Kohila elanikel võimalus raamatukogus Juskega kohtuda ja kuulda tema lugusid.

Foto: LIISI PLOOMIPUU

Üks juhuslik jalutuskäik tuttava kirjastustöötajaga viis aastal 2012 esimese raamatu "Lood unustatud Tallinnast" ilmumiseni. Nüüdseks on Juske sulest ilmunud juba 17

raamatut ja toimetamisel on veel kaks, mis ilmuvad aasta lõpuks. Kõik teosed ei ole aga suunatud täiskasvanutele. Sari "Isa põnevad unejutud ajalooost" sündis tema oma

laste huvist ja imestusest, kui ta neile unejutuks rääkis lugusid möödunud aegadest.

Üks teema, mis kõigile huvi pakub, on kummitused. Suurt osa kummitusjuttudest saab

põhjendada küll inimliku hirmuga, kuid Juske sõnas, et on lugusid, mida ei anna kuidagi ära seletada. Juske tõi näiteid Gustav Adolfi gümnaasiumi nunnakalmistust, Lühikese Jala väravatorni mustast mungast ning Stenbocki majas kummitavast teenijatüdrukust. Ei ole ka Kohila raamatukogu kummitustest puutumata jäänud, nähtud kedagi ei ole, küll aga kuulnud.

Selleks, et rääkida Eesti iseseisvumisest, tuli Juskel alustada oma juttu palju kaugemalt ajaloost. See on hämmastav, kuidas saja aastaga suutis pärisorjuses olnud rahvas saavutada oma riigi ja seda suuresti tänu raudteele ning Piiblile. Paari aasta pärast tähistab Balti jaam oma 150. sünnipäeva. Raudtee tulek kasvatas linnaelanike arvu kolmekordseks, võimaldades eestlastel osta sinna majad, osaleda seeläbi poliitikas ning saada võim Tallinnas enda kätte.

Kaasaegse rahvuse tunnus on kirjakeel ja Juske on uhke, et esimene täispiibel trükiti Gustav Adolfi gümnaasiumi majas, kus ta töötab ajaloo-

õpetajana. Piibel trükiti aastal 1739, levis üle maa ja oli maarahva jaoks Juske sõnul justkui toonane internet, mis õpetas lugema ning andis teadmisi laiast ilmast.

Huvitav oli kuulata Juske juttu sellest, kui oluline oli vabariigi algusaegadel Jaan Raamoti korter Roosikrantsi tänaval, kus ajutine valitsus end lühikeseks ajaks sisse seadis ja kohati isegi abieluvoodi serva peal Saksa sõjaväejuhtidega läbirääkimisi pidas. Nüüdset ajal kuuluvad need ruumid Juske seltsivennale EÜS-is, kellega tuldi mõttele tänane valitsus sinna külla kutsuda. Nii tullaksegi 12. novembril sinna mälestustahvli panema.

Ajalugu on täis huvitavaid lugusid ja paljutki on veel avastada. Digiajastu võimaldab lihtsasti sugupuud uurida, põnevamaid pilte ja oma mälestusi teistega jagada. Veider on mõelda, et praegu lõpetavad gümnaasiumi noored, kes ei mäleta Lennart Meri presidendina, nentis Juske. Kuid rahva huvi ajaloo vastu kasvab ja Juskel on veel piisavalt kirge oma teadmisi edasi anda.

Rahu ja sõda saavad alguse inimeste mõtetes

Valtu seltsimaja üritus-tesarja „Külaülikool“ tänavust hooaega alustas kirjanik Viivi Luik, kes kõneles teemal „Rahu ja sõda“.

Stina Andok

Kirjanike kohta on öeldud, et nad on kui kanaarilinnud kaevanduses ehk neile on omistatud teatud sotsiaalset tundlikkust, oskust aimata seda, mis on tulemas. Seepärast nad saavadki kirjutada teinekord uskumatult teravaid teoseid, mis kuulutavad meile aastaid, vahel suisa aastakümneid ette seda, mis ükskord realiseerub.

Võib-olla just selle kanaarilinnu teooria tõttu kogunesid ka 29. oktoobril inimesed Valtu seltsimajja külaülikooli loengule, et kuulata, kuidas kirjanik Viivi Luik kõneles rahust ja sõjast, andes ülevaate kõigest sellest, mis ta näeb, et on tänases ühiskonnas valesi ning milleni see kõik viia võib. Kirjanik rääkis sellest, et

inimeseks olemise tõe juurde kuulub ilmtingimata armastus elu vastu ja aukartus surma ees. „Need, kellel armastus ja aukartus puuduvad, on infantiilsed,“ sõnas ta. Luik tõi välja, et armastuse ja aukartuse puudumine on tihedalt seotud ka südameetunustuse puudumisega. Kui see aga puudub, ei piira inimest enam miski. Samal ajal tões kirjanik, et väärikust ja südameetunustust ei anna ükski kursus. Nende tekkimiseks on tarvis mõista iseennast ja iseenda läbi kaasinimesi.

„Maailmas levinud idee tõdede paljususest õigustab lapsikust ja võimalust olla rumal,“ sõnas Luik. Rumaluse all pidas ta silmas sellist, mis peidab end harituse ja doktorikraadide taha. Ta nimetas kõrgelt haritud, aga ebaküpseid, südamehariduse puuduses elavaid inimesi teatud puudega inimesteks ning arutles, mis võiks juhtuda siis, kui selliseid oleks ühiskonnas enamuses. Samas jõudis ta oma arutluses meie kõigi õnneks siiski järelduseni, et puuduva südameetunustusega

inimeste püüdlused ideaalühiskonna poole ei kanna vilja, kuna kuskil ikka leidub mõni inimene, kellel on südameetunustust ning kes julgeb voolule vastu ujuda.

Luik kõneles ka tänases ühiskonnas vahavast ahnusest, kuidas infantiilsusega käib alati kaasas küsimus, mis ma selle eest saan. „Ahnuse võidukäik on praeguses ühiskonnas väga silmatorkav,“ oli kirjanik veendunud. Ta selgitas, et kavalasti propagandatakse pealtnäha õigeid asju nagu võrdsus ja vendlus, kuid selle varjus arendatakse siiski euroopalikke väärtusi lammutavat, kuid teatavale ringile kasu toovat poliitikat. Sellest tulenevalt tsenseeritakse näiteks üsna jultunult kirjandusteoseid ja naeruvääristatakse teisisitimitötlejaid.

On inimlik karta end lollina näidata ja nii minnaksegi vooluga kaasa. Luik tõi välja, et kõige raskem asi maailmas on säilitada oma arvamus mingi grupi liikmena ning igalühel meist on oma grupp, kuhu me kuulume. Olgu selleks sõpruskond, töökaaslased, perekond

või midagi muud. Sellistes gruppides, kus ühendavaks lülaks on olnud sarnased mõtted, võetakse eriarvamust ühiste väärtuste hülgamisena: „Teisitimõtteleja on ajast maha jäänud tobeke või vaenulik element,“ kärnkonn tuvikeste hulgas. Samas tões kirjanik, et need inimesed, kes julgevad grupi vastu minna, need vähesed, kes ajavad oma rida, on meie üldise heaolu mõttes määrava tähtsusega.

Sõda erutab

Kirjanik arutles, et võrdsuse ideoloogia uskujad ja järgijad arvavad, et ei pea oma tasu enam välja teenima. Samal ajal eksisteerivad paratamatult nende kõrval andekamad, kuivõrd inimeste vaimsed võimed on erinevad ning see toob kaasa pettumuse, viha ja oma õiguste taganõudmise. Luik tõi näitena välja naistekvoodid, mille kohaselt peaksid naistel olema võimalused ja õigused võrdselt teistega, isegi juhul, kui nad ei pruugi olla neid võimalusi välja teeninud. Määrav on

üksnes sooaspekt. Kirjanik tõi võrdluseks Natsi-Saksamaa, kus aaria rahvus tagas kõrge ametikoha, olgu inimene kui loll tahes.

Luik meenutas ka paavsti sõnu, et rahu on midagi palju enam kui sõja puudumine, tõlgendades neid sõnu sel viisil, et nii sõda kui ka rahu saavad alguse inimeste mõtetes, soovides ja vaimsetes hoiakutes. Kirjanik arutles, et sõda ei ole tingitud niivõrd välistest asjaoludest, vaid väärtushinnangutest. „Sõjad ei teki seetõttu, et kuskilt ilmub välja kuri mees, kes tahtis sõda,“ ütles ta. Sõja põhjuseid näeb ta inimlikes nõrkustes, hirmudes ja himudes.

Luik rääkis, kuidas on inimlik täita käsku, mõtlemata selle julmusele, ning tõi välja, et täna alluvad suured inimhulgad tehnoloogiale ega küsi, kas need käsud, mida tehnoloogia annab, on eetilised või mitte.

Kirjanik väljendas seisukohta, et kui ei oleks sõja toorainet ehk massiliselt neid, kes täidavad käsku, neid, kes ei julge arvamusel välja öelda,

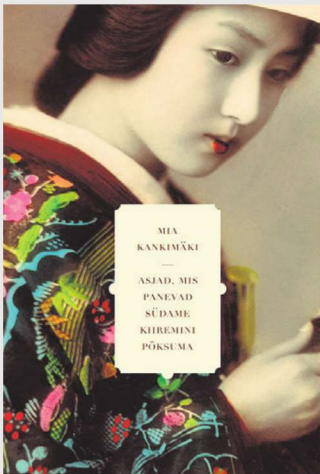
neid, kes ei arva üldse midagi või kes on pahatahtlikud, otsivad seiklusi, ei oleks sõjad üldse võimalikud.

Kirjanik tõi välja, et vähe räägitakse sellest, et paljud inimesed tegelikult naudivad sõda ning mitte üksnes sõda kui ideed, vaid ka võitlust ennast. „Mõte sõjast mõjub erutavalt,“ ütles ta. Luik selgitas, et see võib kehtida ka inimeste kohta, kelle elu on sõda hävitanud. Inimesed ühel poolt küll kardavad sõda, kuid teisalt on nad ka sõja vundament.

Ta rääkis, et inimestel on himu eemalduda oma rutiinsest elust. Veelgi enam, inimeste salajane ja ajatu soov leida oma elueesmärki, lihtsustada oma elu, on see, mis võib viia sõjahimuni. Nii saab elueesmärgiks kodumaakaitse ning ära jäävad kõhklused ja kahtlused, mis tavaliselt elueesmärgiga kaasas käivad.

Olgugi et kogu loengu toon oli läbivalt moraliseeriv ja ühiskonna käitumismalle tauniv, tões Luik, et igaüks, kes elab oma ajas, on oma aja hulluses ka kaasosaline.

Lugemissoovitus

Mia Kankimäki „Asjad, mis panevad südame kiiremini põksuma” (Varrak, 2018, tõlkinud Triin Tael)

Kristel Murel, Rapla keskraamatukogu raamatukoguhoidja

See on reisilugu, ajalooline uurimuslugu, tõsielulugu, ilus lugu.

Mia Kankimäki on 38-aastane soomlanna, kes otsustab jätta korraliku kontoritöö kirjastuses aastaks kõrvale, taotleb stipendiume ja sõidab Jaapanisse Kyotosse, et tutvuda põhjalikumalt X sajandil elanud keisrinna õuedaami Sei Shōnagoniga. Raamatu kangelanna sündis aastal 965. Tema isa oli tuntud luuletaja. Sei on daam, kes on kirjutanud palju õukonnast, ilusast kirjutamisest, nimekirju koostanud, aga kelle enda elust on väga vähe teada.

Mia ei tunne Kyotos kedagi ega oska jaapani keelt, kuid ta on lugenud inglise keeles Sei „Padjaraamatut” ja tunneb selle autoriga sügavat hingesugulust. „Padjaraamatut” originaal on aastasadadega hävinud. Säilinud on erinevad variandid, mida tõlkijad läbi aegade on oma tahtmist mööda lühendanud või kohandanud. Teatakse, et Sei oli irooniline, selgesõnaline, „terava keelega, ennast täis eit, kes muudkui käis ringi ja seksis ning kuulutas oma kriitilisi arvamusid”.

Mia on Seid alati pidanud „sümpaatseks, elurõõmsaks ja humoorikaks, ehkki teravapilguline ja otsekohene ka”. Sei tõlkija Arthuri Waley väitis omal ajal skandaalselt, „et sa olid raudselt oma aja parim luuletaja, kuid see ilmnes ainult sinu proosast ja sugugi mitte su (halbade) luuletustest”, kirjutab autor ja jätkab samas: „Waley arvates piisab su raamatu ühestainsast lausest: Kui klaaris kuuvalguses jõge ületatakse, tuleb tahes-tahtmata imetleda, kuidas vesi pritsib härgade jalgade küljest sõnadavate kristallidena laiali.”

Mia reisi Jaapanisse on kirjeldatud sedavõrd kaasa haaravalt, et lugejalgi on

võimalik kogu see teekond kaasa teha, nautida kirjeldusi jaapani arhitektuurist, kultuurist, söögist, võluvast loodusest ning hakata koostama oma nimekirju meeliülendavatest, ärritavatest, südant kiiremini põksuma panevatest asjadest.

Jaapani eluga harjumine võtab aega, kuid peagi valmistub soomlanna templitest, kirsioitest, Kamo jõe leinapajudest, kabukiteatrist, teemajadest. Kirjutava reisija elamustest sünnib tõsielulugu. Mia taipab oma imetletud õuedaami järgi ajades sedagi, mida ta ise elult tahab. Sei kirjutab oma padjaraamatusse palju nimekirju. „Nende selgus kõnetab, nende kujundimaailm, nende sõnavalik, oskus mingi sõnuluseletamatult suur tunne väikseks konkreetseks detailiks tihendada.”

Niisiis - Heiani ajastu Jaapan: 794-1185, jaapani kirjanduse ja õukonnakultuuri kuldaeg. Selleaegne Hiina õitses ja Jaapan võttis naabritelt üle kõik, mida pakuti: valitsussüsteem, kirjakeel, õukonnatseremooniad. Algupärase sintoismi kõrvale toodi Hiinast budism ja see mõjutas nii arhitektuuri kui ka maalikunsti ja skulptuuri. Jaapan sai uue pealinna, tol ajal nimega Heian-kyo, nüüdseks Kyoto.

IX sajandi lõpus hakkas aga Jaapan rohkem oma elu elama ja sissepoole pöörduma. Hiinast alguse saanud keel, kunst, usk ja kultuur muutusid omanäolisteks ja kulgesid Hiina mõjudest eemale.

Jaapanis muutus ülitähtsaks käekiri ja oskus luuletada. Usuti, et käekiri ütleb inimese kohta rohkem kui see, mida ta ütleb, mõtleb või kirjutab. Igast olukorrast pidi inimene suutma luuletada - kevadisest maale sõidust, hommikusest udust mäetippude ümber, vihmast, mis räästast alla voolab. „Luule oli õukonnas ette kantav kunst.” - „Argipäev oli täidetud värsside loomise, tsiteerimise ja luulekirja vahetusega. Aadlike elu oli luuletustega rütmistatud ning ükski tähtis sündmus ei olnud ilma selleta täiuslik.”

Sei Shōnagon kirjutab: „Meele teeb rõõmsaks, kui hobuse seljas istuv mees koidikul luuletusi deklameerib.”

Mia Kankimäki: „Kirjutasin täna, reede pärastlõunal kell kaks Yoshidayama künkal Mo-ani teemaja järjekorras elu esimese tanka (lühike luuletus). Siin see on, Sei, ole lahke:

Selle künka peal/ mina, sina ja Kenkō, /suurlinna hääled. /Teetassist kerkib auru,/ jagame kõik üht rüübet.”

- ▶ Rehvitööd ▶ Rehvihoell
- ▶ Rehvide, velgede müük, paigaldus
- ▶ Velgede sirgendus ja alumiiniumkeevitus
- ▶ Müügil palju uusi ja odavaid rehve

Tel. 509 0243, 453 3327 • Võsa tn. 43 Raplas
E-R 8.00 - 20.00 L 9.30 - 15.00

OÜ Talumunad müüb Raplamaal bus-sipeatustes munemist alustanud Dominant noori kanu. Linnud on erivärvilised ja vaksineeritud.

TEISIPÄEVAL, 6. NOVEMBRIL
13 Hageri, 13:30 Varbola,
14 Märjamaa, 14:30 Vana-Vigala.

KOLMAPÄEVAL, 7. NOVEMBRIL
8:45 Rapla turg, 9:15 Keava,
9:30 Juuru, 9:45 Kuimetsa.

Tellimine ja info telefonil 513 4768

TÖÖPAKKUMISED

Rapla Hambakliinik pakub tööd
HAMBAARSTI ASSISTENDILE.
Tel 564 4530. Kontakt: silverk64@hotmail.ee

Amves OÜ otsib **MAALRIT.**
Info tel 489 7306 või info@amves.ee

Realiseerimiskeskus
OÜ võtab tööle
kogemustega
JUHATAJA
Rapla kauplusesse.

Kandidaadilt
eeldame ausust,
kohusetundlikkust ja
head suhtlemisoskust.
Vajalik eelnev
töökogemus.

Omalt poolt
pakume stabiilset ja
vaheldusrikast tööd
arenevas ettevõttes.
Motiveerivat palka koos
lisasoodustustega.

Info tel 677 1620.
CV saata: info@
realkeskus.ee

Karmani Kaubamajas
asuv juuksurialong
otsib vahvat
KORISTAJATÄDI.
Töö algus 1. november.
KIIRE! Tel 521 9999

Pakun tööd Raplas
SANTEHNIKUTELE.
Tööaeg 8-17,
algus novembris.
Töötasu kokkuleppel.
Tel 502 7874

VABAD TÖÖKOHAD

Raplamaal seisuga 30.10.2018

Tööpakkumise nimetus	Asukoht	Tööandja	Kandid tähtaeg
Õmbleja	Rapla linn	NABO Nahktooted OÜ	10.11.2018
Abitööline	Rapla linn	Demades OÜ	14.11.2018
Kokk-klienditeenindaja	Rapla linn	Demades OÜ	07.11.2018
Müüja-mehhaanik	Rapla linn	Vallep Invest OÜ	04.11.2018
Projekti juht	Rapla linn	SA Erametsakeskus	11.11.2018
Kaupluse juhataja	Rapla linn	Rapla Tarbijate Ühistu	04.11.2018
Eripedagoog	Rapla linn	Rapla Vallavalitsus	07.11.2018
Juhataja-klienditeenindaja	Rapla linn	RRLektus AS	12.11.2018
Kokk-lihameister	Rapla linn	RRLektus AS	12.11.2018
Puhastusteenindaja	Rapla linn	Kinnisvarateenindus OÜ	19.11.2018
Kokk	Rapla linn	Rapla Tarbijate Ühistu	23.11.2018
Müüja-klienditeenindaja	Rapla linn	Rapla Tarbijate Ühistu	11.11.2018
Müüja-klienditeenindaja	Rapla linn	Antra OÜ	02.11.2018
Müüja-kassapidaja	Rapla linn	MAXIMA Eesti OÜ	02.11.2018
Hooldustöötaja	Kuusiku alevik	Ardis Konsultatsioonid OÜ	15.11.2018
Farmitööline	Sikeldi küla	KMR Livestock Europe Ltd OÜ	06.11.2018
Ehituspuusepp	Juuru alevik	Arca Nova Element OÜ	16.11.2018
Juhataja	Märjamaa alev	Rimi Eesti Food AS	04.11.2018
Sekretär- personalispetsialist	Masti küla	Adelante Tellingud OÜ	25.11.2018
Komplekteerija	Kohila alev	Tallinna Pesumaja OÜ	04.11.2018
Tootmistööline	Kohila alev	EcoBox OÜ	11.11.2018
Metallitöötaja	Kohila alev	RistiPartner OÜ	04.11.2018
Koostaja	Kohila alev	RistiPartner OÜ	04.11.2018
Laohoidja	Kohila alev	Kohila Vineer OÜ	11.11.2018
Tugiisik	Kohila alev	Linnupojad OÜ	15.11.2018
Laotöötaja-komplekteerija	Kehtna-Nurme küla	Frank Kutter OÜ	01.11.2018
Farmitööline	Kehtna alevik	KEHTNA MÕISA OÜ	17.11.2018
Värviliini operaator	Keava alevik	Vindor OÜ	18.11.2018

www.tootukassa.ee. Töötukassa Raplamaa osakond Tallinna mnt 14, 79513 Rapla.
Tel: 483 0140, rapla@tootukassa.ee

Tüütutelt metsaostjatelt nõua oma andmete kustutamist!

Kertu Kekk,
SA Erametsakeskus kommunikatsioonijuht

Töenäoliselt on kõigile metsaomanikele tuttav mure pealetükkivad helistajad, kes justkui iga hinna eest metsa või raieõiguse ära osta tahavad. Mõned helistajad lepivadki eitava vastusega, teised on aga järjekindlamad. Sihtmärgiks valitakse peamiselt eakamad metsaomanikud.

Tehinguteni üritatakse jõuda nii meelituste kui ka hirmutamise teel. Meelitatakse peamiselt ettemaksuga, mis kohe välja maksta lubatakse. Kuigi summad võivad tunduda suured, on metsa tegelik väärtus sageli oluliselt kõrgem. Hirmutamistaktika valinud hangeldajad räägivad näiteks kiiresti levivatest ja metsa väärtust vähendavatest metsakahjustustest.

Lepinguid soovitakse tavaliselt sõlmida kiirustades, kohe ja praegu. Nii ei ole metsaomanikul aega oma metsa tegeliku väärtuse kohta uurida.

Agar ei torma! Metsas käivad kõik protsessid väga aeglaselt, ka omanik peaks kõik ot-sused tegema põhjalikult kaalutledes ning pere ja asjatundjatega, näiteks metsaühistuga nõu pidades. Tüütute helistajate puhul tasub üle vaadata Andmekaitse Inspektsiooni nõuanded.

Kuidas tüütutest helistajatest vabaneda?

Kui füüsilisele isikule helistatakse tema nime ja metsa andmeid teades, on tal õigus küsida, kust on tema isikuandmed saadud ja millisel õiguslikul alusel isiku andmeid kasutatakse. **Ilma eelneva loata ja õigusliku aluseta on isikuandmete kasutamine keelatud!**

Metsaomanikul on õigus nõuda enda andmete kustutamist helistaja andmebaasist. Kui helistaja ikkagi jätkab telefonil ründamist, on aidanud numbri blokeerimine. Alati saab teha Andmekaitse Inspektsioonile ka märgukirja või kaebuse.

Andmekaitse Inspektsiooni avalike suhete nõuniku Signe Heibergi sõnul lubab seadus erandkorras inimese poole pöörduda, kui varem on sama teenust või tooteid pakutud. Heiberg lisab, et paraku ei saa rakendada isikuandmete kaitse seadust, kui number valitakse n-õ pimejuhuse teel, isikuandmeid teadmata. Sellisel juhul jääb võimalus tüütust helistajast lahtisaamiseks numbri blokeerida.

Kui helistajad tüütavad:

- Küsi helistajalt, kellega täpselt tegu ja mil viisil kontaktandmed saadud on ja millisele õiguslikule alusele toetudes isikuandmeid kasutatakse. Füüsilisel isikul on õigus nõuda oma andmete kustutamist helistaja andmebaasist.

- Kui helistatakse ilma õigusliku aluseta ja/või kustutamispalvele ei vastata, siis on õigus inimesel pöörduda inspektsiooni poole. Inimene saab teha inspektsioonile märgukirja või kaebuse (*allkirjastatud kaebus ehk sekkumistaotlus tuleks Andmekaitse Inspektsioonile saata aadressil info@aki.ee või posti teel Väike-Ameerika 19, 10129 Tallinn. Sekkumistaotluse vormi leiab aadressilt www.aki.ee/et/poordu-inspektsiooni-poole/sekkumistaotlus*).

- Metsaühistu liikmed saavad helistajatele öelda, et ajavad metsaasju vaid oma ühistu kaudu. Metsateadmistega abiliste olemasolu on olnud pahatahtlike helistajate jaoks heidutav.

Nõu saab küsida Andmekaitse Inspektsiooni nõuandeliinilt 5620 2341 (E-R kell 10-12 ja 14-16) või aadressil info@aki.ee.

Juristi nõuanne

Kuidas saada kätte töötasu, kui ettevõtte likvideeritakse

Lugeja küsib: Tööandja andis meile just teada, et ta alustab ettevõtte likvideerimisega. Meie töötasu pole saanud. Mis saab siis, kui tööandja kuulutab hoopis pankroti välja, aga meie sellest teada ei saa?

Vastab Elnara Nadžafova, Tööinspektsiooni nõustamis-jurist: Kui osuühing likvideeritakse, lõpetavad likvideerijad osuühingu tegevuse, nõuavad sisse võlad, müüvad vara ja rahuldavad võlausaldajate nõuded. Kui likvideeritava osuühingu varast ei jätku võlausaldajate kõigi nõuete rahuldamiseks, peavad likvideerijad esitama pankrotiaavalduse. Likvideerijad avaldavad viivitamatult teate osuühingu likvideerimismenetlusest ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded (www.ametlikudteadaanded).

Võlausaldajad (töötajad) peavad teatama likvideerijatele nelja kuu jooksul kõigist oma nõuetest osuühingu vastu. Teates märgitakse nõude sisu, alus ja suurus ning sellele lisatakse nõuet tõendavad dokumendid.

Ettevõtte pankroti kuulutab välja kohus. Informatsiooni töö-

andja pankrotimenetluse ning määratud halduri kohta saate veebilehelt: <https://www.ametlikudteadaanded.ee/>

Kui aga juhatuse liikmed ega likvideerijad ei esita pankrotiavaldust, siis võib ka töötaja kui võlausaldaja ise pankrotiavalduse esitada.

Pankrotimenetlusel määratakse ettevõttele pankrotihaldur, kes hakkab tegelema kõigi tööandja varade ja võlgadega ehk võtab üle n-õ tööandja kohustused. Pankrotimenetluse korral tuleb töötajad koondada, sh need, kes viibivad lapsehoolduspuhkusel. Kõigi nõuetega, ka koondamisteade- te väljaandmisega, tegeleb pankrotimenetluse korral pankrotihaldur.

Võlausaldajad on kohustatud hiljemalt kahe kuu jooksul pankrotiteate väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmutamise päevast teatama pankrotihaldurile kõigist oma enne pankroti väljakuulutamist tekkinud nõuetest võlgniku vastu, sõltumata nõude tekkimise alusest ja nõude tähtsusest. Tähtaegselt esitamata, kuid tun- nustatud nõuded rahuldatakse viimases järgus. Pankrotivarasse kuuluva võlgnikule võlgnetava kohustuse täitmist võib pärast pankroti väljakuulutamist teha üksnes pankrotihaldur.

Oma nõue tuleb esitada halduri- le kirjalikult (nõudeavaldus). Nõudeavalduses märgitakse nõude sisu (seletus, kuidas on nõue tekkinud), alus (viide lepingule, arvetele vms) ja suurus. Nõudeavaldusele lisatakse avalduses nimetatud asjaolusid tõendavad dokumendid. Nõudeavaldusele kirjutab võlausaldaja alla. Kui nõudeavaldus ei ole nõutekohaselt vormistatud, annab haldur esitajale vähemalt 10 päeva puuduste kõrvaldamiseks. Enne nõudeavalduse esitamist on mõistlik võtta pankrotihalduriga ühendust ning täpsustada nõude esitamise kord ning kontaktid, kuhu nõudeavaldus esitada.

Mis puutub saamata töötasusse ja hüvitistesse, siis töölepingu kohaselt on tööandja kohustatud maksma töö eest töötasu kokkulepitud tingimustel ja ajal. Töölepingu kirjalikus dokumendis peab olema kokkulepitud töö eest makstav tasu, töötasu arvutamise viisis, maksamise korras ning sissenõutavaks muutmise ajaks (palgapäev). Seega on töötajal õigus nõuda kokkulepitud töötasu ning pankrotimenetluse käigus esitada nõue saamata töötasu kohta pankrotihaldurile.

Kui tööandjal rahalisi vahendeid hüvitiste maksmiseks piisavalt ei ole, taotleb pankro-

tihaldur hüvitist töötuskindlustuse seaduses ettenähtud korras töötukassast. Pankrotihüvitise (tööandja maksejõuetuse hüvitise) eesmärk on hüvitada töötajale tööandja pankroti tõttu saamata jäänud töötasu, puhkusetasu ja töölepingu ülesütlemisel saamata jäänud hüvitised jms, mis on ette nähtud töölepingu seaduses.

Töötukassa arvestab hüvitise suurust saamata jäänud tasude liikide kaupa ja hüvitise summadele on kehtestatud ülempiirid. Juhul, kui töötukassa poolt makstud hüvitis ei kata kogu töötaja nõuet, säilib töötajal õigus nõuda ülejäänud osa rahuld- mist pankrotimenetluse kaudu. Töötukassa poolt makstavast pankrotihüvitist saab lugeda siit: <https://www.tootukassa.ee/content/toetused-ja-huvitised/> pankrotihüvitis.

Töötaja saab töövaidlusko- misjoni poole pöörduda üksnes juhul, kui tal on tööandja vastu mittevahaline nõue (nt töösuhte tuvastamise, töötamise registri kande muutmine, kahju vms). Töövaidluskomisjonile esitatava avalduse vormi leiab siit: <http://www.ti.ee/est/toosuhted-toovaidlus/toovaidluste-lahendamine/> avalduse-esitamine-toovaidlus- komisjonile/

Hinnavõrdlus

Hõrk toorjuustukook hurmaaga

Stina Andok

Hurmaahooaeg on jõudnud meieni ja poeletid täituvad üha ilusamate oranžide küpsete viljadega. Hurmaa on selline imeline vili, mis ei vaja tegelikult mingisugust töötlust ega isegi koorimist. Tal ei ole ka sees eba-meeldivaid seemneid, mis võiks hammustamisel häirida. See magusamaiseline hõrgutis on minu hinnangul suisa ideaalne magus vahepala. Eriti kutsuvalt mõjub see lahti lõigatuna, kui viilusüdamikust vaatab vastu kaunis muster.

Hurmaa sisaldab endas hea hulga A- ja C-vitamiini ning võib seeläbi olla üsna arvestatav immuunsuse tugevdaja. Samuti peitub temas beetakarotiini, mis on üldteada silmanägemise tugevdusaine. Tänu hurmaa magneesiumi- ja veerohkusele on meie neerude töö lihtsustatud ja kiudaineterikkuse tõttu on hoitud ka seedimine.

Ometi on kogu oma headuses hurmaa justkui teiste viljade varju jäänud ja aeg-ajalt ikka leian kellegi, kes ei ole julgenud seda tundmatut oranži tegelast puuviljaletist koju kaasa haarata. Hirmuks ei ole sugugi põhjust. Kui juhtub, et oled ostnud, aga vot ei maitse mitte kellelegi, siis tasub viljad kooki pista ja külakostiks viia.

Foto: SIIM SOLMAN

Üks imeliselt õhuline toorjuustukook on teine hõrgutis, millest mul on raske keelduda ning seetõttu pakun täna just sellise

retsepti proovimiseks. Hurmaa annab koogile üksjagu magusust, rõõmsamat tooni ja huvitavat mekki.

Vaja läheb: Põhi: 8 Digestive küpsist, 50 g sulatatud võid

Täidis: 50 g suhkrut, 2 muna, 400 g toorjuustu, 1 tl vanillisuhkrut, 4 hurmaad, 1 sidruni mahl

Tee nii: Sega purustatud küpsised ja sulatatud või. Suru küpsisepuru 24 cm läbimõõduga lahtikäivasse koogivormi ja pane külmkappi ootele. Täidise jaoks sega kõik ained omavahel. Seejuures lisa viimasena püreeritud hurmaa. Soovi korral vahusta segu veel mikseriga. Vala täidis küpsisepõhjale ja küpseta 180-kraadises ahjus umbkaudu pool tundi, kuni kook on enam-vähem hüübinud. Enne serveerimist lase jahtuda.

Rapla Talupoest võib leida lahtist Tori Selja 83% taluvõid hinnaga 10,80 eurot kg.

	Hurmaa, 1 kg	Toorjuust, Farmi, 150 g	Või, 82 %, Tere 200 g	Küpsised, Digestive, 400 g
Selver	1,99*/2,89	1,79	1,85**/1,99	1,39
Maxima	1,99*/2,79a	1,65	1,95	1,29
Mini-Rimi	2,99	1,61	1,99	1,39
Konsum	2,79	1,70	2,30	1,40
Meie Toidukaubad	-	1,85	-	-

*Soodushind/tavahind

**Hind kliendikaardiga/ tavahind

Hinnad on seisuga 30.10.18

ŠKODA
SIMPLY CLEVER

UUS ŠKODA FABIA

Fabia Combi
hind alates 11 990 €

Fabia
hind alates 10 990 €

NÄE JA OLE NÄHTAV

Standardvarustuses on pilkupüüdvate LED-päevatulede ribadega esituled ja LED-tagatuled. Nüüd valikus ka omas klassis ainulaadsed **Bi-LED esilaternad**, koos LED-kurvifunktsiooniga ning AFS (adapteeruv esitulesüsteem), mis reguleerib tulede intensiivsust olenevalt olukorrast (nt linnas, maanteel või vihmase sõitmine).

OLE HOITUD

ŠKODA Fabia pakub oma reisijatele suurepärase valikut **aktiivsest ja passiivsest turvavarustusest**. 6 turvatatja, adaptiivne kiirushoidik, sõidusuunas auto lähiümbrust jälgiv ja ahelkõrvalduse ennetamise süsteem, pimenurga abisüsteem ja tagurdamisel läheneva sõiduki eest hoiatav süsteem.

ERISTU

Muuda oma ŠKODA Fabia **isikupäraseks**. Colour Concept valikus musta, valget või hõbedast värvi katus, küljepeeglite korpused ja A-piilarid või vali spetsiaalvärv „Paint Box“: valikus **üle 50 eksklusiivse värvitooni**.

OLE ÜHENDUSES

Veebipõhine teabe- ja meelelahutusteenus, Care Connect võimaldab teil **autot kontrollida ja sellega suhelda** olenemata sellest, kus te asute. SmartLink + võimaldab MirrorLinki, CarPlay (Apple) ja Android Auto nutiseadmetega ühilduvate rakenduste kasutamist raadio ekraani kaudu.

EMOR BRAND HEALTH
UURINGUS OSALENUD
INIMESTE HINNANGUL ON
ŠKODA MADALAIMATE
ÜLALPIDAMISKULUDEGA
AUTOMARK EESTIS.

Ametlikult volitatud ŠKODA edasimüüjad Eestis on:

ŠKODA Tallinn · Auto 100 Tallinn AS
Tallinn, Paldiski mnt 73 / Pirni 1, 10621
Telefon: 6808 222 · info@skoda.ee, auto@skoda.ee
www.skodatalinn.ee

ŠKODA Laagri · SKO Motors OÜ
Pärnu mnt. 543, Laagri 76404
Telefon: 6837 070 · auto.laagri@skoda.ee
www.skodalaagri.ee

Moller Auto Pärnu OÜ · Pärnu, Välja tn. 3, 80010
Telefon: 4476 140 · parnu@moller.ee

Moller Auto Viru OÜ · Jõhvi, Narva mnt 143, 41536
Telefon: 6808 200 · viru@moller.ee

ŠKODA Viljandi · Folk Auto OÜ
Viljandi, Tallinna 45, 71008
Telefon: 4355 340 · info@folkauto.ee

ŠKODA Tartu · Aasta Auto AS
Tartu, Sepa 24 A, 51013
Telefon: 7308 000 · info@aastaauto.ee
www.aastaauto.ee

ŠKODA Kuressaare · Warma Auto OÜ
Kuressaare, Tallinna 82a, 93815
Telefon: 4530 120
info@warmaauto.ee · www.warmaauto.ee

www.skoda.ee

facebook.com/
skodaestis

instagram.com/
skodaestis

KASPAR JÄRVALA TULI LÄTI KÜNNIMEISTRIKS

Meelika Sander-Sõrmus

25. oktoobril toimusid Lätis Jelgava lähisel Vilce vallas Läti künnimeistrivõistlused. Võistluste peakorraldaja oli põllumeeste ühistu LAT-RAPS. Läti künnimeistriks pärjati Kehtna valla kündja Kaspar Järvala.

Aigars Laurinovi s LATRAPSi sõnas, et nende võistluse eesmärk on künni kui ühe olulisema maaharimisviisi propageerimine. „Künnivõistlust oleme korraldanud juba viis aastat. Siiani on olnud võistlejaid vaid Lätist. Tänavu aga on mul väga hea meel selle üle, et ka Leedust osales kaks võistlejat ja Eestist üks,“ sõnas Laurinovi s. Kokku oli võistlemas 15 künnimeest. Eestlaste rõõmuks võitis tavaatrade klassi ja Läti künnimeistri tiitli meie tuntud künnimees Kaspar Järvala.

Kaspar Järvala, kes võistles oma künnitraktoriga FIAT ja Kvernelandi adraga, saavutas võistluse võidu Läti künnimeeste J nis Dombrovskise ja Rokas Kanapeckase ees.

Rodnas OÜ juhti, omanimelist künniklubi vedavat Kaspar Järvalat

üllatas eelkõige see, et kogu võistluse korraldus oli suurepärane ja sujuv. „Läti korraldus võlus, sa lihtsalt tundsid, et abi on kogu aeg olemas ja eestlasena ma tundsin, et ma olen oodatud. Pärast võitu pakkusid korraldajad, et ma võiks esindada Lätit kündmise maailmameistrivõistlustel.

Kui meie ekspresident võttis Lätist naise, siis miks ei võiks Eesti kündja esindada Lätit kündmise maailmameistrivõistlustel. Mina olen öelnud, et mina ja mu seltsi liige, künnimees Priit Puuorg enam edaspidi Eesti künnivõistlustel ei künni - me ei ole rahul siinse hindamissüsteemiga, nii võib Lätist saada meile väljund, kus oma künnioskust ja -tahet saame 100% rakendada,“ sõnas Järvala.

Siiski on see, kas meie kündja saab Lätit esindada, lahtine, sest sellist lahendust pole künnivõistluste ajaloos olnud. „Nüüd on järgmine küsimus see, kas maailma künniorganisatsioon üldse lubab sellist lahendust, kus Läti künniorganisatsioon paneb mittelätlase, kuigi nende meistritiitli omaniku, oma riiki esindama. Seda teemat on arutatud, aga kuna sellist olukorda, kus teise riigi kündja võib riiklikud võistlused, pole olnud, siis tuleb sel teemal alles tööd teha,“ selgitas Järvala.

Läti võistlustel käis mees oma kulu ja kirjadega

Harjutuspäevale Järvala kahjuks ei jõudnud, sest oli võistlustele eelnenu päevadel haige. Kohale jõudes tuli peaaegu kohe minna päris võistluskünni tegema. Künni kõrrepõldu ja enamikul võistlejatest olid n-ö standardadrad, kus midagi ümberehitatud ei olnud. Nii oli meie künnimehe võistluaktor ja ader pidevalt lätlaste huviorbiidis.

„Nii see tõesti oli, siin ei seganud ka keelebarjäär – iga huviline sai vastused, mida ja miks ma oma masina juures olen teinud. Ka üllatas mind publikurohkus, kes rõõmsalt võistlusele kaasa elas,“ rääkis Järvala ja lisas, et enne võistluspäeva oli vihma kallanud, aga võistluse ajal oli kuiv ja sai rahulikult künda. „Muld, mida kündsime, meenutas mulle Lõuna-Eesti liiv-savimuldad, selliseid pigem savikaid ja kivivabu.“

Ühe apsakana tõi Kaspar Järvala välja selle, et polnud piisavalt kodutööd teinud ja arvas, et nii nagu maailma künnimeistrivõistlustel, ei tohi ka Lätis avavao künnil kasutada sihitikke. Aga võta näpust, nii see siiski ei olnud. „Mina oma sihitikke kaasa ei võtnud. Seal aga selgus, et tohib oma sihitikke kasutada. Tikud, mis mulle siis kärmelt välja otsiti,

Kaspar Järvala võistluaktor.

Foto: SIIM SOLMAN

olid vaevalt 1,5 meetri kõrgused ning kõverad ja ei paistnud kaugelt silma, ehk algusvagu oli päris keeruline ajada, aga hakkama ma sain,“ ütles Järvala.

Tänuulik võimaluse eest

Kaspar Järvalat sundis Lätti võistlema soov midagi muuta, edasi areneda paremaks kündjaks ning vajadus rohkem võistluskogemust saada. „Igal juhul olen ma väga tänuulik, et lätlased lasid mul osaleda

ja tavaatrade klassis võistelda. See võit andis mulle tagasi veendumuse, et ma ikka oskan künda. Tagasiside kohalike võistlejatelt ja pealtvaatajatelt oli väga positiivne,“ sõnas vastne Läti künnimeister lõpetuseks ja täiendas, et on väga tänuulik ka elukaaslasele Egle Sermatile, kelle tuge Kaspar peab väga oluliseks ja kes ka sel korral Lätis abiks oli.

Lugu ilmus Äripäeva teemaveebis www.pollumajandus.ee.

Minu esimene mäng jäi viiele inimesele viimaseks

Siim Jõgis

Mul avanes võimalus minna laupäeval, 27. oktoobril vaatama Inglismaa kõrgliiga ehk Premier League'i mängu Leicester City ja West Ham Unitedi vahel. Loomulikult ei osanud ma tribüünil istudes aimatagi, millised traagilised sündmused sellele mängule pärast lõpuvilet järgnevad.

Laupäev oli Leicesteri linnas vihmane ja karge. Minu telefoni nutirakendus ütles, et väljas on pelgalt viis soojakraadi. Oktoobrikuu lõpu kohta on see Inglismaal üsna külm. Sellele, et õhtul toimub Premier League'i mäng, vihjasid üksikud fännid, kes linna keskuses sinisesse riietatuna ringi jalutasid. Sinine on teatavasti Leicester City põhivärv. Kodumängudel kannab meeskond sinist särki, siniseid pükse ja siniseid sokke.

2016. aasta kevadel üllatas Leicester City tervet jalgpallimaailma, kui vastupidiselt igasugustele ootustele kindlustati oma ajaloo esimene Inglismaa meistritiitel. Seda võib pidada klubi hiilgehetkeks, ent 27. oktoobri sündmused olid selle täielik vastand. Mängule järgnenud helikopteriõnnetuses kaotas elu viis klubiga seotud inimest, nende seas ka Leicester City omanik miljardär Vichai Srivaddhanaprabha.

Jõuan koos sõbraga King Power staadionile umbes tund aega enne avavilet, kohaliku aja järgi kell 16.30. Pall pannakse mängu kell 17.30. Melu käib mängupaiga ümbruses juba siis, kui kohale jõuan. Õhus on tunda hamburgerite ja hot dogide lõhna, keegi hõikab minu kõrval valju häälega ja kutsub mängukava ostma. Pealtvaatajaid tuleb pidevalt juurde ning avavile aina läheneb. Tühje istekohti silmaga ei haara, küllap on kogu staadion välja müüdud.

Tõenäoliselt istub tribüünidel ka klubi omanik Vichai Srivaddhanaprabha. Ma küll ei silma teda ning ausalt öeldes ei oska ka otsida. VIP-ide loož asub teisel pool väljakut ning küllap jälgib tema kohtumist just sealt.

Mäng ise kujuneb erakordselt põnevaks. Juba kaks minutit pärast algust lendab pall Leicesteri ründaja Kelechi Iheanacho löögist võrku, kuid kohtunik fikseerib suluseisu ning värav ei loe. Pooletunnise mängu järel asub juhtima hoopis West Ham United, kui lühikeselt distantsilt lööb palli väravasse Fabian Balbuena. Leicesteri fännisektor vajub vaikusesse. Kaheksa minutit hiljem taastub tüki lootust. West Hami mängujuht Mark Noble teenib kohtunik Michael Oliverilt punase kaardi. Leicester saab asuda viigiväravat jahtima arvulises ülekaalus. Esimene poolaeg lõpeb siiski külaliste 1:0 eduseisus.

Teise poolaja alguses tuleb vahetusest platsile Leicester City ja Inglismaa koondise ründaja Jamie Vardy. See paneb aluse tõelisele turmtulele, mis West Hami väravat ohustama hakkab. Terve teise poolaja otsib Leicester viigiväravat. Võimalusi tuleb järjest, fännid toetavad meeskonda, ent resultatiivset tulemust sellel ei ole. Peagi tekib tunne, et 0:1 skoor vist jääbki. Pall lihtsalt ei jõua vastaste väravasse. Ent siis... 89. minutil, kõigest paar minutit enne lõpuvilet, saadab Leicester City ääremängija Wilfred Ndidi teele kauglöögi, mis lendab kaitsja pörkest West Hami väravasse. Kodumeeskonna toetajad kargavad püsti ja juubeldavad.

Viigivärav saabub peaaegu vahetult enne kohtumise lõppu. Kisa on kõrvulukustav ja rõõmu jagub üle staadioni. Viik on kätte võideldud.

Lähem staadionilt ära üsna ruttu pärast lõpuvilet, oskamata aimata, mis pelgalt kolmeveerand tundi hiljem selle kõrval asuvas autoparklas juhtuma hakkab. Leicester City omaniku Vichai Srivaddhanaprabha jaoks oli tavaline sõita kodumängult ära helikopteriga. Tavaliselt maandus see umbes pool tundi pä-

Kohtumine toimus King Power staadionil. Suur Leicester City fänn ma ei ole, kuid sellegipoolest ostsingi enne mängu fännisalli

Foto: erakogu

rast mängu lõppu väljakule, omanik läks peale ning sõitis minema. Ka seekord tundus kõik minevat samamoodi. Ent saatusel olid muud plaanid. Mõned sekundid pärast õhukütõusmist tabavad helikopterit tehnilised probleemid ning see kukub staadioni kõrval asuvasse parklasse ning plahvatab põlema. Kõik viis pardal olnud inimest saavad surma, nende seas ka klubi omanik.

Mina viibin õnnetuse hetkel staadionist 10-12-minutilise jalutuskäigu kaugusel. Istume sõbraga Subway restoranis ja nosime võileiba. Plahvatust me ei kuule. Selle asemel kiirustame takso peale, et sõita Leicesterist lõuna pool asuvasse Northamptoni linna. Poole sõidu peal heidan pilgu telefoni ja märkan Twitteris kahte märksõna – Leicester ja *helicopter crash* (eesti keeles – helikopteriõnnetus). Avan uudise, mis koosneb vaid paarist lausest – King

Poweri staadioni kõrvale kukkus helikopter ja plahvatas. „Uskumatu,“ mõtlen endamisi. Alates sellest hetkest läks umbes 24 tundi, kui saabus ametlik kinnitus – selles õnnetuses hukkus viie inimese seas ka miljardär Vichai Srivaddhanaprabha. Terve Leicesteri linn oli leinas ning leinameeleolud kestavad seal tõenäoliselt veel mõnda aega. Teisipäevaks planeeritud Leicester City järgmine mäng lükati edasi.

Inglise spordikommentaatoritel on ilus ütlumine, et selliste traagiliste sündmuste korral pannakse õigesse perspektiivi ka jalgpalli tähendus. Ka minule tunduvad sel õhtul King Poweri staadionil tajutud rõõmuhetked nüüd tühisena. Midagi sellist ei oleks kuidagi osanud ette kujutada. Mina olin laupäeva õhtul sellel staadionil esimest korda, viiele inimesele jäi see kahjuks viimaseks.

42. Hammeri mälestusturniiril osales 30 maletajat

Mariliis Vest

Pühapäeval, 28. oktoobril kogunesid Kohila gümnaasiumi saali malesportlased, et mõõtu võtta Aleksander Hammerile pühendatud mälestusturniiril. Võistlejaid oli ühtekokku kolmkümmend, esikohaga läks koju pealinna maletaja.

Võistluse eesmärgi oli välja toodud mitu: tähistada "Eesti Vabariik 100" ning propageerida malet, samuti luua kohalikele maletajatele mängimisvõimalusi ning teadvustada ja tutvustada Kohila piirkonda ja selle traditsioone. Osavõtuõigus oli kõigil Rapla maakonna maletajatel ning turniirile olid kutsutud ja kohale tulnud ka külalisvõistlejad Saku, Saue, Keila, Tallinna ja Saaremaa maleklubidest.

Võistlused viidi läbi Šveitsi süsteemis: seitse vooru ajakontrolliga viisteist minutit. Igale käigule lisandus kaks sekundit. Parimat tulemust näitas pühapäeval Tallinna maleklubi mängija Hendrik Olde, kellele jäi napilt alla Rapla maleklubi mees Kaimar

Puusepp. Kolmandale kohale võistles end aga naismängija, Tallinna maleklubi ridadesse kuuluv Grete Olde.

Kokku võistles kakskümmend viis meest ja viis naist. Raplamaalastest oli kohal viisteist maletajat. Võistluse viit esimest autasustati rahalise auhinnaga. Nii sai näiteks esikoha omanik viiekümneeurose preemia ja viienda koha omanik viieteisteurose tasu. Võistlust korraldas Rapla Maleklubi, toetas Kohila vallavalitsus.

Kohila vallavanem Heiki Hepner ütles, et Aleksander Hammeri mälestusturniiri näol on tegemist valla kõige kauem järjepidevalt kestnud spordivõistlusega. „Et osalejaid on nii noori kui ka vanu, lähedalt ja kaugemalt, võib sellele turniirile veel pikka iga ennustada,“ lisas ta.

Võistlused viidi läbi Šveitsi süsteemis: seitse vooru ajakontrolliga viisteist minutit.

Foto: HEIKI HEPNER

Valitseva Läti meistri peale hammas sel korral ei hakanud

Rapla korvpallikool

Nädalavahetuse esimeses mängus oli Avis Utilitas Rapla vastaseks Olybet Eesti-Läti korvpalliliiga turniiritabelis teist kohta hoidev BK Ventspils, kes mängu esimesest hetkest peale pani oma paremuse maksma ning võitis mängu kindlalt 100:61.

Mängu algus kulges Rapla jaoks väga raskelt. Esimese kahe minutiga jäadi taha 0:8. Skoori avas ja esimesed üheksa punkti tõi meeskonnale Hawkins. Samal ajal olid vastased jõudnud visata juba 30 punkti ning kaks ja pool minutit enne veerandaja lõppu oli Rapla kaotusseisus 21 punktiga. Mickelson lisas veel kuus ja Ilves kaks punkti, kuid samal ajal tabasid ka vastaste visked. Esimese veerandi võitis Ventspils 35:17.

Teist veerandit alustas Mickelson kahesega, kuid sellele

järgnes vastaste 9:0 vahespurt. Vastaste edu oli nüüd juba 25 punkti. Mäng jätkus tasavägisemalt, kuni veerandaja teises pooles õnnestus ka Raplal 9:0 vahespurt sooritada. Ventspils edu oli nüüd vähenenud 16 punktile 50:34. Teise veerandi kaotas Rapla meeskond vaid ühe punktiga 19:20, kuid kaotusseis oli ikkagi valus 36:55.

Kolmanda veerandaja algul tabas Mickelson kahese ja Kajupank kolmese ning kaotusseis oli vaid 14 punkti. Järgnes kohe vastaste 6:0 vahespurt ning kahjuks kasvatasid vastased veerandi lõpuks oma edu 32 punktile 80:48.

Viimaseks veerandiks oli vastaste võit täiesti kindel ning Rapla meeskonnal tasus energiat säästes mäng lõpuni mängida. Neljas veerandaeg kaotati 13:20 ning mängu lõpp-skooriks jäi Rapla poolt vaadatuna 61:100. Resultatiivsemad olid kahe kohaliste punktiskooridega Hunter Mickelson (22 p, 9 lp) ja Dominique Hawkins (14 p).

Lätist õnnestus koju tuua olulised võidupunktid
Teises mängus läks Avis Uti-

litas Rapla vastu turniiritabelis eelviimasel kohal oleva BK Liepajaga. Tegemist oli laupäevase mänguga võrreldes kindlasti kergema vastasega, kuid kaks päeva järjest mängimine praegusel hetkel meeskonnale ei sobi ja seega kujunes mängu võitmine oodatust veidi keerulisemaks. Võit on aga võit ning skooriga 89:82 naasti Lätist koju ka oluliste võidupunktidega.

Mängu alustasid Hawkins ja Veideman kahestega, millega mindi juhtima 4:0. Suurem osa veerandajast õnnestuski kuni neljapunktilist edu säilitada, kuni veidi vähem kui kolm minutit enne veerandi lõppu tabasid järjest kahesed Ilves, Veideman ja Delph. Esimese veerandi võit kujunes lõpuks 24:16.

Teise veerandi esimeses pooles õnnestus Raplal veidi turvalisemat vahet hoida. Kui esialgu õnnestus vastastel saada vahe vaid viiele punktile, siis kolm ja pool minutit enne veerandi lõppu oli Rapla edu vaid kolm punkti 37:34. Viimase kümne sekundi jooksul vähendasid vastased vahe veel vaid ühele

punktile, kuid tänu Mickelsoni viimasel sekundil tabanud viskele mindi poolajale siiski kolmepunktilise eduga 43:40.

Ka kolmanda veerandi esimeses pooles õnnestus eduseisu säilitada, kuid veerandaja keskel oli seis viigis 51:51. Tasaväine mäng jätkus, kuni veidi rohkem kui minut enne veerandaja lõppu õnnestus Raplal sooritada 7:0 vahespurt. Kolmas veerand võideti 22:19 ning mänguseis oli meie kasuks kuue punktiga 65:59.

Otsustaval veerandil hakkas Rapla vahet jälle kasvatama. Kaks ja pool minutit enne mängu lõppu juhtis Rapla 14 punktiga. Viimasel minutil õnnestus lätlastel teha veel 7:0 vahespurt ning vähendada kaotusseisu 82:87. Lähemale nad ei jõudnud ning mängu võitis Avis Utilitas Rapla 89:82.

Kahekohalise punktiskooriga panustasid meeskonna võitu Rain Veideman (21 p, 5 lp, 8 rs), Dominique Hawkins (19 p, 2 lp, 4 rs), Hunter Mickelson (14 p, 9 lp, 1 rs), Gregor Ilves (12 p, 2 lp, 2 rs) ja Ronald Delph (10 p, 6 lp, 4 rs).

Alus selgusid Lääne prefektuuri parimad sulgpallurid

Mariliis Vest

Möödunud neljapäeval toimusid Alu spordihooes Lääne prefektuuri järjekorras seitsmenda sulgpalli meistrivõistlused.

Omavahel võttis mõõtu 21 võistlejat Lääne prefektuurist ehk politseinikud Pärnust, Haapsalust, Raplast, Hiiumaalt, ühtekokku üheksa meest ja kaksteist naist. Võisteldi nii üksikmängus kui ka segapaarides.

Rapla maakonna politseinikest näitas üksikmängus parimat tulemust Tiina Trofimova, kes võitis naiste arvestuses esikoha. Talle järgnes Gea Salumaa Hiiumaalt ning kolmandaks tuli Sirje Treiman Haapsalust. Meestest oli finaali Hiiumaa siseasi – võitis Mihkel Karjamaa, teiseks jäi Marko Kallas. Kolmandaks tuli Nigolas Saarnak Pärnust.

Segapaarismängudes võitis esikoha taas Hiiumaa paar – Mihkel Karjamaa ja Gea Salumaa. Teiseks tuli Pärnu paar Nigolas Saarnak ja Piret Aas ning auväärselt kolmanda koha saavutasid Rapla piirkonna politseinikud Raido Galjaev ning Kristel Põhjala. Kokku osales 8 segapaari.

Võistluse eesmärk oli Galjaevi sõnul selgitada välja Lääne prefektuuri parimad sulgpallurid, kuid ühtlasi toimuvad novembri lõpus üle-eestilised sulgpalli meistrivõistlused Rakveres. Seega oli Alu üritus mehe sõnul väikene peaproov enne neid võistlusi.

XXVIII Krusensterni jooksu kiireim oli Arvi Alamaa

Mariliis Vest

Pühapäevasele XXVIII Krusensterni jooksule oli tulnud sügisilma nautima seitsekümmend kolm jooksusõpra. Meeste kiireim oli Arvi Alamaa, naiste parim aga Liis-Grete Arro.

4,2-kilomeetrine jooks sai stardi Purila bussipeatusest ning finišerus Hagudi mõisa juures. Jooksjaid oli kohale tulnud ka väljaspoolt Raplamaad, näiteks Tallinnast, Lääne-Nigula vallast, Paidest, Koselt ja Tagadi külast.

Meestest oli kiireim jooksja Arvi Alamaa (Rapla Jooksuklubi), kelle aeg 13.03. Tema järel finišerus Mardo Lundver (Rapla Jooksuklubi) tulemusega 13.20 ning kolmandana Martin Tamm (SK Sparta) ajaga 13.56. Naistest näitas kiiremat sammu Täppsportlaste ridadesse kuuluv Liis-Grete Arro ajaga 15.38, teiseks tuli sama klubi jooksja Liliana Torn tulemusega 16.17 ning auväärselt kolmanda koha võitles välja Merlyn Valma (Treeningpartner) tulemusega 17.19.

U13 jalgpallurid löid hooajal 83 väravat

Raplamaa jalgpallikool

Raplamaa jalgpallikooli kahel U13 võistkonnal lõppes pikk hooaeg. Esimese võistkonna hooaeg oli väga tasaväine, paljud mängud lõppesid napi võidu, napi kaotuse või viigiga.

Poistele annab see kindlasti väga palju juurde, sest ükski mäng ei tulnud lihtsalt. Hooaja saldo oli kuus võitu, viis viiki ja üheksa kaotust. Kokku löödi 60 väravat. Rapla JK parimad skooritegijad olid Rendo Roots 23, Andrus Kapsi 17 ja Hugo Miljand 9 väravaga.

Teine võistkond, kes mängis samuti U13 vanusegrupis, koosnes 2006., 2007. ja isegi 2008. aastal sündinud poistest. Nende hooaja algus oli pigem keeruline, sest palju tuli mängida endast palju pikemate ja tugevamate poiste vastu. Hooaja teiseks pooleks oldi sellega rohkem harjunud ja suudeti kõigile väga kõvasti vastu hakata. Võistkond võitis viis mängu, ühe viigistas ja pidi leppima ka kaheteistkümnelt korral kaotusega. Aga kellelegi midagi lihtsalt ei antud. Kokku löid poisid 23 väravat. Kuus väravat lõi Georg Lauri ja kolm väravat löid Riko Nipernado, Kaspar Liiv ja Sander Suurtalu.

MÜÜAKSE

Rapla Kütteäris turbabriketti, puidubriketti, pelleteid, kaminapuid kotis. Vedu tasuta. Tel 5563 6856

lõhutud toores lehtpuu, hind al 35 €; metsakuiv okaspuu al 38 €. Laotud puude tarne 10 ja 15 rm autoga. Tel 502 4895

Lõhutud ja saetud lepa küttepuud nii lahtiselt kui võrkkotis. Müüme ka puidubriketti. Vedu. Tel 516 6305

kuivad küttepuud, lahtiselt ja võrgus. Tel 503 6941

otse tootjalt pakitud kandiline kase puidubrikett, pellet 6 ja 8 mm, pakitud turbabrikett, pakitud kivisüsi 25 kg kotis, kütteklotsid võrgus. Vedu. Tel 520 2190

ehituslikku saematerjali, servamata lauda, lepalauda, terrassi-, voodri- ja põrandalauda. Pikkused 3 - 6 m. Laudade värvimine. Vedu tasuta. Tel 528 2268

saunaahjusid, kaminaid, pliite. Soodsalt. Tel 505 4355

soodsa hinnaga talusealiha. Vajadusel tükeldame. Info tel 5196 2628, 5354 3002

suitsuvorsti ja maasinki väikehulgi, kohaletoomisega. Info tel 5196 2628 või 5351 7414

Tapamaja müüb emise lihakehasid kohaletoomisega. Info tel 5351 7414

privaatset tänaval asuv remonti vajav kivimaja. Olemas väligrill, kasvuhoone, garaaž, töötuba. Oma keskküte. Tel 503 2821

renoveeritud 3-toaline korter, III k, Ööbiku tn Raplas, omanikult. Tel 524 5019

põllumaad ja talumaja Märjamaa lähedal. Heas kohas. Vajab renoveerimist. Tel 5645 8022

aasta munenud kanad. Tel 565 9627

Toyota Rav 4, 2008 a, 135 000 km, must, heas korras, 7500 €, tingi kohapeal. Tel 5302 6891

sõelutud mulda! Info tel 511 7329

OSTETAKSE

Vanametalli kokkuost Raplas Jürna 2. E-R 9-17, L 10-14. Tel 5818 8986 www.rauaspets.ee

Vanametalli kokkuost Agrovaru territooriumil E-R 9-17, L 9-14. Tel 505 8637, www.feralmet.ee

OÜ ESTEST PR ostab põllu- ja metsamaad. Tel 504 5215, 514 5215, info@est-land.ee

metsakinnistuid ja kasvavat metsa. Tel 502 4895; info@pajakapuit.ee

Timberstock OÜ ostab lehtpuuenamusega metsakinnistuid ja raieõiguseid. Küsi pakkumist tel 507 1150 timber@timberstock.ee

vanu jalg- ja mootorrattaid, võrre ning nende varuosi. Võivad olla ka mittekomplektsed. Samuti pakuvad huvi erinevad vanaaegsed esemed. Tel 508 6947

sõidukorras auto, võib ka vene auto. Sobib ülevaatuseta või pisema rikkega. Tel 5819 0200

Mida pakutakse lõunasöögiks?

Rapla Sõnumite kodulehelt leiad maakonna toitlustusasutuste PÄEVAMENÜÜ!

www.sonumid.ee

TEENUS

Soojuspumpade ja konditsioneeride müük, paigaldus, remont, hooldus ja sõiduki kliimaseadmete kontroll ning täitmine. Tel 5330 1720 www.kulmaline.ee

Bussiteenus 8 kuni 82 kohta. Helista tel 5330 7447, sivaauto2007@gmail.com

KAARDID ENNUSTAVAD 24 H. Tel 900 1727, h. 1,09 €/min

Raamatupidamine, aruanded. Tel 505 9669, info@holopoint.ee

Ohtlike puude langetamine. Tel 5663 2968 või 5340 2068

Ohtlike ja suurte puude langetamine. Tel 517 5783

Rehvivahetus Rapla linnas Jürna tn 2. Hinnad väga soodsad. Aeg broneeri tel 5818 8986 Hinnakiri www.rauaspets.ee

Veo- ja kolimisteenused. Tel 5688 1227. www.vedaja.ee Facebook: Veoteenus Raplamaal

Lamekatuste ehitus (rullmaterjalidega katmine), eterniitkatuste vahetus (eramajad, kortermajad jne), tel 5629 8738, info@palmer-grupp.ee

Üldehitus, katuse-, fassaadi- ja viimistlustööd. Tel 5352 9476 mehitus@gmail.com

Kaevetööd 3,2 t ekskavaatoriga ja kallurveod (6 t kandevõime ja kolme külge kallutav). Tel 5610 3200, mikser21@hotmail.ee, Facebook: Svenser OÜ

Osutame vihmaveesüsteemidega seotud teenuseid. Valtsimismasinaga valmistame rennid otse Teie objektile, puuduvad liitekohad. Tel 527 1059, info@vihmaveerennid.ee, www.vihmaveerennid.ee

Hoonete soojustamine puistevillaga. Konsultatsioon objektile tasuta. Tel 501 6689, ken@puistemees.ee, www.puistemees.ee

Raamatupidamine väikefirmadele. Tel 5692 0290 http://www.lconsult.eu

POTTSEPATÖÖD. Ahjud, pliidad, soemüürid. Tel 5650 0162

13-kohalise invatõstukiga bus-sirent. Tel 5452 1836. Täiendav info meelistegevusemtu.ee

SOOVIN ÜÜRIDA

25 a naine otsib 1-2-toalist üürikorterit Raplasse. Tel 5679 2907

MITMESUGUST

Kutsume Teid hispaania keele kursustele Raplas. Tunnid esmaspäeviti Loomeruumis (Tallinna mnt 5, Rapla). Info ja registreerimine a.s.wesman@gmail.com

Ootame loomakasvatatajaid söödakultuuride infopäevale 7. novembril Kehtna Kutsehariduskeskuses, et jagada ajakohast infot söödaratsioonide koostamisest. Täpsem info <http://www.seemneliit.ee> või MTÜ Eesti Seemneliit. Tel 5693 9565

TÖÖPAKKUMINE

Kehtna Mõisa OÜ pakub tööd LÜPSJALE. Tel 514 3983

ANNAN ÜÜRILE

140 m² ruumid Tallinna mnt 28. Tel 529 0290

Avaldame sügavat kaastunnet Annale perega kalli õe

IRINA

ootamatu surma puhul. Piret, Aivar, Lea, Jaak, Helgi, Ado

Südamlik kaastunne Märt Laubile

ISA

surma puhul. OÜ Tubren kollektiiv

Mälestame abivalmis ja igati muhedat bussijuhti

MATI LAUBI.

Vahastu küla rahvas

Südamlik kaastunne Astale, Raulile ja Raimole kalli abikaasa ja isa

REIN VELLESTE

kaotuse puhul.

Perekond Tuuksam

Täname südamest Mihkel Kukke, kalmistu töötajaid, Rapla Vabakogudust, kõiki sõpru, kes olid sel raskel hetkel koos meiega meie kalli ema, vanaema, vanavanaema

KLAVDIA KAHHITŠKO

viimsele teekonnale saatmisel.

Omaksed

Südamlik kaastunne Raul Vellestele perega kalli

REIN VELLESTE

surma puhul.

Eesti Töuloomakasvatatajate Ühistu

Töökas ja sõbralik oli su hing, taevasse puhkama kutsuti sind...

Mälestame ja avaldame kaastunnet omastele

JAANUS VAINOJA

surma puhul.

Hageri inimesed, Hageri rahvamaja ja saunaklubi

Südamle sügavaim kurbus ja südamle sügavaim õnn - nad ainult aimata on...

Südamlik kaastunne Lillele ja lastele peredega

JAAN VISKA

kaotuse puhul.

Laine

Teatame sügava kurbusega, et lahkus meie kallis

MATI LAUB
7. VI 1940 – 24. X 2018

Leinavad omaksed

Südamlik kaastunne Taavile

EMA

kaotuse puhul.

Valtu trennikaaslased

Mälestame endist juhatuse esimeest

MATI LAUBI.

Siiras kaastunne omastele.

Vahastu kogudus

Ei astu jalg sul enam koduradu, ei ava käsi koduust, kuid mälestus sinust jääb...

VÄINO RUMM
3. XI 2017

Mälestame esimesel surma-aastapäeval.

Lesk ja pojad peredega

Mälestame kauaaegset head kaasautorit

JAAN VISKAT.

Rapla Sõnumid

Sügav kaastunne lähedastele

TIHU HEINLA

surma puhul. Leinab Mariann

Sügav kaastunne Astale, Raulile ja Raimole peredega kalli abikaasa, isa, vanaisa ja vanavanaisa

REIN VELLESTE

surma puhul. Maire ja Erik

Üks tee on lõpuni jõudnud, üks süda on vaikinud...

Lp Asta ja Raul perega! Sügav kaastunne kalli abikaasa, isa, vanaisa ja vanavanaisa

REIN VELLESTE

kaotuse puhul.

Veterinaar- ja Toiduameti Läänemaa-Rapla keskuse kollektiiv

Mälestame kauaaegset Kehtna näidissovhoosi peavetarsti

REIN VELLESTET.

Siiras kaastunne Astale ja poegadele peredega. Kunagised kaastöötajad majandi juhtkonnast

Avaldame kaastunnet Raul Vellestele isa

REIN VELLESTE

kaotuse puhul.

Veterinaarid Kehtnast ja Rakverest

*Tuul nii tasa
puude ladvus liigub,
linnud unelaulu
laulavad...*

Mälestame onutütart

SIRJE LEESI.

Sügav kaastunne
lähedastele.

Mälestavad Eve,
Hilda, Kalle ja Sass
peredega

Avaldame kaastunnet
Raulile

ISA

kaotuse puhul.
Pae Farmer

*Päike paitagu Su kalmu,
kuu ja tähed valvaku...*

Südamlik kaastunne
perele ja lähedastele

REIN VELLESTE

surma puhul.

Peeter Paugus ja
Tõnu Prey peredega

Avaldame siirast
kaastunnet Astale ning
Raulile ja Raimole
perekondadega
kalli abikaasa, isa, äia,
vanaisa ja vanavanaisa

REIN VELLESTE
18. II 1937 – 24. X 2018

lahkumise puhul.

Tiina ja Viia peredega

*On lõpuni käidud
üks tee...*

Mälestame endist
kauaaegset
veterinaararsti

REIN VELLESTET.

Südamlik kaastunne
Astale, Raulile ja kõigile
lähedastele.

Kehtna Mõisa OÜ
OÜ Kehtna Lihatööstus

*Aeg peatus,
pani kokku
oma väsinud tiivad...*

Avaldame südamlikku
kaastunnet Lyle ja Ahtole
isa

ENDEL PÄRNJA

surma puhul.

Helmi, Miralda, Salme,
Jaan, Mai, Tiia

Mälestame kauaaegset
head jahikaaslast

REIN VELLESTET.

Avaldame kaastunnet
Astale, Raulile ja
Reinole.

Kehtna Jahindusklubi
jahimehed

Mälestame Kehtna NST
peaveterinaararsti
REIN VELLESTET.
Sügav kaastunne Astale ja
Raulile perega.

Hilja, Viivi, Leili

*Mälestust Sa hella
pälvid,
pälvid austust,
sõnu häid.
Mälestuste kauneid jälgi
meie hinge Sinust jäi...*

Armast

AINO VAARPUUD
4. XI 1938 – 1. V 2018

mälestavad tema
80. sünniaastapäeval
tema lähedased.

In memoriam

JAAN VISKA
6. IV 1947 – 23. X 2018

Vana-Vigala põhikooli pere mälestab kauaaegset
koolijuhti aastatel 1990-2003.

Jaan Viska oli kogu oma hinge ja tegudega
koolimees. Kivi-Vigala põhikool, Vana-Vigala
tehnik- ja teeninduskool, Kaelase kool, Haimre
kool, Vana-Vigala põhikool - kõik jäävad Jaani
mäletama ja meenutama.

Algkoolist põhikooliks kasvamine, võimla
renoveerimine, katlamaja ümberehitamine,
mänguväljakute rajamine, rõdu renoveerimine,
tumedates toonides värvitud koolimaja sisemil-
jöö heledaks ja helgeks muutmine, õpilaskodu
avamise eeltöö - kõike seda jõudis Jaan Vana-
Vigala põhikoolis teha. Mõisakool oli alati tema
südamas. Kogu hinge ja jõuga arendas ta kooli
ning ka pensionipõlves elas kaasa selle arengule
ja püsijäämisele.

Mäletame teda kui head kolleegi ja juhti, kes
oli vajalikul hetkel nõudlik ja kindla sõnaga,
kuid oskas olla ka seltskonna hing - tema
räägitud muhedaid naljalugusid on siiani hea
meenutada.

Jaani lahutamatu kaaslane kooli, valla ja küla-
de kõikvõimalikel sündmustel ning ettevõtmistel
oli tema fotoaparaat. Fotojäädvastusi jagas ta
asjaosalistega lahkesti ning tema eestvõtmisel
on valminud mitmed Vigalaga seotud kalendrid
fotodega Vigala kaunitest paikadest ning
inimestest.

Jaan oskas enda ümber ilu näha ja luua.
Koos abikaasaga on aastakümnete jooksul
loodud kaunis kodu Velise jõe kaldal, kuhu
sõpru, töökaaslasi ja külarahvast alati lahkelt
külla oodati ja soojalt vastu võeti. Jaan on olnud
toetav ja armastav abikaasa ning südamlik, hea
ja väärikas eeskuju oma lastele ja lastelastele.

Jaan oli koos abikaasa Lillega väga kultuuri-
lembene. Peaaegu kõikidel Vigala ja Märjamaa
kultuurisündmustel olid nad osalised, samuti
püüdis Jaan mõjutada kohalikke inimesi rohkem
osa võtma kohalikest kultuurisündmustest.

Vängla külavanemana on ta hea seisnud
koduküla elanike käekäigu eest. Asendamatu
inimene oli ta väljasõitude planeerimisel ja
kajastamisel ajakirjanduse veergudel. Tema
hästi ette valmistatud reisidest said osa nii oma
küla kui ka terve valla elanikud. Vigala Külade
Ümarlaud jääb puudust tundma aktiivsest
külavanemast, kes alati andis oma panuse külade
päevade läbiviimisel.

Jaan oli ühiskondlikult aktiivne ja Vigala
valla volikogu liige aastast 1996. Ta elas alati
kaasa valla käekäigule, julges olla kriitiline,
osutada probleemidele ja neid ka lahendada. Ei
sallinud ebaõiglust, võttis asju väga hinge, vahel
ehk liigagi. Vigala vald valis Jaan Viska oma
aukodanikuks aastal 2013.

Jäägu Jaani meenutama tema enda öeldud
mõtted nelja aasta taguses Postimehe artiklis:
“Minu arvamus on, et austagem ikkagi sadade
aastate tarkust elu kujundamisel. Austage, hoo-
lige ja toetage teineteist ühistes ettevõtmistes,
olgu selleks pere, kool, ühiskond, sõpruskond.
Siis ehk saavad mõistlikud lahendused.”

Vana-Vigala Põhikool

Avaldame siirast
kaastunnet Astale,
Raulile ja Raimole
peredega kalli

REIN VELLESTE

kaotuse puhul.

Majarahvas

*Kõikjal jälgi
Su töödest ja tegudest,
mida loonud
Sa aastate reas.
Elad edasi meeltes ja
mõtetes,
oled alati meie seas...*

Siiras kaastunne
omastele kalli

JAAN VISKA

kaotuse puhul.
Vana-Vigala Põhikooli
pere

*Me südamas
sa ikka elad,
jääd mõttes
meie keskele...*

Vana-Vigala Tehnika- ja
Teeninduskool avaldab
sügavat kaastunnet

JAAN VISKA

perekonnale ja
lähedastele.

*Ei ole sõnu,
mis lähedase tagasi tooks,
ei ole sõnu,
et võtta kaotuse valu...*

Siiras kaastunne Lillele lastega abikaasa, isa ja vanaisa

JAAN VISKA

surma puhul.

Nurga ja Rehe talu pered

Mälestame kauaaegset
naabrimeest

**HEINO
SAARELAANT**

ja avaldame kaastunnet
lähedastele.

Perekonnad Tiik ja
Nurmsalu

Mälestame endist
naabrimeest

**PAVEL
HLEVNJUKKI.**

Siiras kaastunne
Marjele lastega.

Nooruse 1 majarahvas
ja perekond Paugus

KINO

MÄRJAMAA HELK
„Halloween” (USA, alla 14aastastele keelatud)
31. oktoober kl 17
„Kambajõmmid” (Venemaa, alla 16aastastele keelatud)
31. oktoober kl 19, 21
„7 võõrast „El Royale’is” (USA, alla 14aastastele keelatud)
1. november kl 16.30, 19
„Pörgupark” (USA, alla 14aastastele keelatud)
1. november kl 21.30
6. november kl 19, 21
„Luis ja tulnukad” (USA 3D joonisfilm, eesti keeles)
2. november kl 15, 17
4. november kl 15, 17
6. november kl 17
„Bohemian Rhapsody” (USA)
2. november kl 19, 21.30
5. november kl 17, 21
"Tuulte tahutud maa" (Eesti dokfilm)
5. november kl 19.40
„Operatsioon „Hunter Killer”” (USA)
4. november kl 19, 21.15
7. november kl 21
„Pähklipureja ja neli kuningriiki” (USA 3D)
7. november kl 17, 19

MUUSEUM

JÄRVAKANDI KLAASIMUUSEUM
Näitus “Tarbeklaasi kunstniku Pilvi Ojamaa klaastooteid aastast 1965-1992”
Püsiväljapanek “136 aastat Järvakandi klaasitööstust”
“Tindipotid ja -pudelid Järvakandi klaasimuseumi kogudest”
Muuseum avatud K, N, R 11-18, L 11-15, tel 518 2610 ja 5390 4677

MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM
Eesti Piibliseltsi näitus „Hõimurahvaste aeg”
Püsinäitus “Eesti talupoja elu 19. sajandil ja Mahtra sõda”
Muuseum avatud T-L kl 11-16

SILLAOTSA TALUMUUSEUM
Näitus “Sammudes Eesti Vabariiki” (näituse-saalis)
Näitus „Sangarlik Saalistete suguvõsa”
„Kolme kihelkonna vennad ja õed. Vennastekoguduse usuliikumine Hageri, Juuru ja Rapla kihelkonnas” (näituseküünis)
“Velise vallavalitsuse tegemised aastatel 1918-1944 Rahvusarhiivi materjalide põhjal”
Püsinäitus “Märjamaa ja Vigala kihelkonna inimeste ning aja lugu”
Avatud E-R kl 10-17, L-P tellimisel

HAGERI MUUSEUM
Püsinäitused “Maa-apteek”, “Kihelkonnakeskus Hageri” (fotonäitus)
Avatud T, K, N kl 11-17, R kl 11-19; iga kuu 1. ja 3. laupäev kl 11-15, tel 5648 3828 või 555 0117

KONTSERT

Salongiõhtu Hedvig Hansoniga
Märjamaa rahvamaja, 2. november kl 20

Hingedepäeva kontsert: Duo ObSolute (Riivo Kallasmaa (oboe) ja Jaanika Kuusik (sopran))
Velise Ristija Johannese kirik, 3. november kl 18

Vigala Meeskviinteti juubelikontsert „20 aastat lauluga”
Vana-Vigala TTK aula, 3. november kl 19

„Kelmiküla lastelaulud”. Fred Rõigase muusika- raamatu ja plaadi esitus
Varbola rahvamaja, 4. november kl 15

Lenna Kuurma & Märt Avandi koos puhkpilli- kvintetiga Reval Wind
Rapla kultuurikeskus, 5. november kl 19

TEATER

Stand-up show “Oma jope”
Rapla kultuurikeskus, 2. november kl 20

“Mikumärdi”. Valtu külateater Anderaasuke
Kuimetsa rahvamaja, 4. november kl 14

KOOLITUS/ LOENG

Ingli valmistamise töötuba
Rapla Elujõu keskus, 31. oktoober kl 18

Ville Jehe koolitusõhtu teadlikkusest
Märjamaa raamatukogu, 31. oktoober kl 17

Loeng „Gluteenivaba toitumine – kellele ja miks?”
Rapla Elujõu keskus, 2. november kl 18

MITMESUGUST

Raamatukogupäevad: Kohtumine kirjanik Ilmar Tomuskiga
Märjamaa raamatukogu, 31. oktoober kl 12.20

Raplamaa arengustrateegia arutelu
Rapla vallavalitsus, 31. oktoober kl 16
Märjamaa raamatukogu, 5. november kl 16
Kohila raamatukogu, 7. november kl 16 ja Valtu seltsimaja, 8. november kl 17

Kohila valla mälumäng
Hageri rahvamaja, 31. oktoober kl 20

Raamatukogupäevad: “Keeristuuled Eesti lähiajaloo”. Külas on ajaloolane Martin Andreller
Märjamaa raamatukogu, 1. november kl 17.30

Tantsuklubi. Šoti tantse õpetab Kadri Väli
Lelle rahvamaja, 1. november kl 19

Konstellatsioonide päev
Juuru rahvamaja, 2. november kl 16

Hingedepäeva küünalde süütamine
Hageri ja Kohila kalmistu, 2. november kl 16.40

Õhtusöök koos Margus Taboriga
Lokuta puhkekeskus, 2. november kl 18.30

Kohtumisõhtu Marek Strandbergiga
Purku koolimaja, 2. november kl 19

Masinamusi Lounge & techno
Kultuuriklubi Baas, 2. november kl 20

Külade tänupidu
Hageri rahvamaja, 3. november kl 19

Ashtanga jooga algajatele (etteregistreerimisega)
Rapla, Loomeruum, 4. november kl 10

Kaja Kallas ja Marko Mikhelson
Varbola rahvamaja, 4. november kl 16

Varbola-Päädeva lõigu eelprojekti arutelu
Eesti Kohapärimuse Keskus
(Rapla, Tallinna mnt 3), 5. november kl 18

Muinasjutuõhtu mudilastele
Rapla keskraamatukogu, 6. november kl 17.30

Ennetusüritus Turvaline Kodukant
Sipa mõis, 6. november kl 18

NÄITUS

Minu käsitöö (ehete autor Oksana Kurvits) Täiskasvanutele mõeldud kunsti töötubades osalenute maalide näitus
Inga Sule käsitsi maalitud portselan
Kehtna raamatukogu

Irene Lahti keraamikanäitus „Vastandvärvid” (Soome)
Jarmo Suojärvi maalinäitus „Mammuti matkamine” (Soome)
Kohila gümnaasiumi 7. klassi õpilase Triinu-Liis Urgardi näitus „Fantaasiamängud”
Kohila raamatukogu

Aive Küünarpuu tekstiilide näitus “Laisale lambaid, virgale villa”
Kohila Tornigalerii (Kohila, Viljandi mnt 1). Näitus avatud kiriku lahtioleku aegadel, muul ajal helista- da 5623 0741

Peeter Langovitsi fotonäitus “Tagasivaade. Muutuste aeg”
Kohila vallamaja

Made Balbati illustratsioonide näitus „Pilt ja raamat”
Lasteraamatu illustratsioonide rändnäitus „Risti-rästi läbi Eestimaa”
Märjamaa muusika- ja kunstikooli eelkooli näitus „Lennukad maalid” (lastekogu)
„Oma silmaga 2018” - „Minu mark” (koduloo- toas)
Märjamaa valla raamatukogu

Kehtna kunstide kooli 2018. aasta lõpetajate näitus (saalis)

Tekstiilikunstnik Marge Looritsa pindpõime- vaipade näitus “Ühe mustri mitu mina” (saalis, alates 6. novembrist)
Sander Ollema joonistuste näitus “Grotesk” (fuajees)
Raplamaa Perenaiste Seltsi Pauliine näitus “Kindakirju Rapla kihelkonnast” (vitriinis)
Rapla keskraamatukogu

Ülo Sarapuu isikunäitus „Ülendavad vaikuse laulud”
Rapla kultuurikeskuse Rütmani galerii

EV100 sarja „Sada kunstimaastikku” näitus „Eesti kui mötteline ruum”
Raplamaa kaasaegse kunsti keskus

SPORT

Saku I liiga korvpallis: Rapla KK/ Kohila vs Tartu Kalev/ Estiko
Rapla, Sadolini spordihoone, 31. oktoober kl 19

Rehemiaa turniir, maakonna MV ja Rapla SVK MV välkmales
Kaiu rahvamaja, 3. november kl 10

Maakonna MV ja Rapla SVK MV jõutõstmises
Märjamaa raskejõustiku saal, 3. november kl 11

Eesti MV võrkpallis, meeste I liiga: Lotus Timber/ Neemeco SK vs Imsport/Järvamaa
Kohila spordikompleks, 3. november kl 13

Olybet Eesti-Läti ühisliiga korvpallis: Avis Utili- tas Rapla vs Taltech
Rapla, Sadolini spordihoone, 3. november kl 17
Rapla maakonna MV saalihokis, II etapp
Rapla, Sadolini spordihoone, 4. november kl 10

PU14-klassi Eesti MV korvpallis: Rapla Korvpal- likool vs Keila Korvpallikool I
Rapla korvpallikool, 4. november kl 12

Koolinoorte 4.-5. klasside rahvastepalli võist- lus (T+P+segav)
Rapla, Sadolini spordihoone, 7. november

Saku I liiga korvpallis: Rapla KK/ Kohila vs KA Tallinna Kalev/ TLÜ
Rapla, Sadolini spordihoone, 7. november kl 19

KIRIKUTEATED

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KIRIK
Piiblitund - pühakud, kes nad on?
Pastoraadi inglisaal, 1. november kl 17
Pastoraadi ümbruse koristuspäev koos talgu- supiga
3. november algusega kl 9
Kontsert-jumalateenistus, mängivad Hageri, Kose, Kuusalu ja Rapla pasunakoovid ning Nõmme Brass “Tärkamine”
Rapla kirik, 4. november kl 12

EELK JÄRVAKANDI PAULUSE KIRIK
Armulauaga jumalateenistus
4. november kl 15

Ootame teateid sündmuste kohta iga nädala reedeks meiliaadressil kuulutused@sonumid.ee.
Tel 489 2130. Järgmine "KUHU MINNA" ilmub 7. novembri lehes.

Lavastus eestlastest siin- ja sealpool piiri

Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva tähistab ka Rakvere Teater. Kevadel esietendunud Liisi Rohumäe „La h us” on kodu- ja väliseestlastest kõnelev Üllar Saaremäe lavastus, samas ka Kanada eestlaste sünnipäevakink Eestile. Lavastus jõuab Märjamaa rahvamajas publiku ette reedel, 9. novembril kell 19.
„La h us” on tänapäevane lugu poolõest ja poolvennast, kelle vaka all hoitud perekonnasala- dused ja peidetud konfliktid hakkavad kohtudes pinnale tulema. Kuid see, mis välja tuleb, pole ainult nende kahe, vaid kogu Kanada eestlaste lugu, sest nende ümber on virnade viisi arhiivi-

materjale ja lugusid, mis tahavad välja pääseda ja räägitud saada.
Teatrikriitik Kärt Devaney on leidnud: „Selle lavastusega on Saaremäe tabanud midagi väga olulist meie rahva loos. Midagi, mis isiklikult puudutab peaaegu kõiki eestlasi. Puudutab iga pere lugu omal kombel ja toob meelde selle ühise loo, mida rahvana endas kanname. Põgenike rahva loo. Ühe vaese ja mahasurutud, ometi nii rikka ja tugeva väikerahva loo. Kodu kaotamise ja taasloomise loo, milles meil kõigil on osa.”
Osades Grete Jürgenson, Tiina Mälberg, Toomas Suuman ja Imre Õunapuu.

Foto: RAKVERE TEATER

NELJAPÄEV 1.11	REEDE 2.11	LAUPÄEV 3.11	PÜHAPÄEV 4.11	ESMASPÄEV 5.11	TEISIPÄEV 6.11	KOLMAPÄEV 7.11
ETV 06.55 Terevisioon 09.10 Draamasari Surm paradiisis (Death In Paradise, Inglise 2016)* 10.00 Terevisioon* 12.15 Draamasari Armastus Berlinis. Kalk süda (Saksa 2015) 13.10 Pealtnägija* 14.05 Suud puh-taks* 15.05 Ajavaod. Teaduse mehed. Ernst Öpik* 15.35 Reisisari Reisile minuga. Vürt-sisaar Sansibar (Eesti 2018) 16.00 Eesti jälg. Saksamaa (ETV 2018) 16.30 Eesti mäng (Eesti 2013) 17.00 Aktuaalne kaamera 17.05 Draamasari Önne 13 (Eesti 2001) 17.35 Draamasari Surm paradiisis (Death In Paradise, Inglise 2016) 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.00 OP+ 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Esimene stuudio 22.05 PANK 23.00 Miks mitte?! 23.30 Ringvaade* 00.30 Draamasari Armastus Berlinis. Kalk süda 01.24 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 09.10 Draamasari Surm paradiisis (Death In Paradise, Inglise 2016)* 10.00 Terevisioon* 12.15 Draamasari Downton Abbey (Ing-lise 2010) 13.25 Kriminaalsari Midsomeri mõrvad. Pühakud ja patused (Midsomer Murders, Inglise 2015) 14.55 Trumpi müüri radadel 15.25 Auto-portree. Adam Cullen* 16.00 Eesti jälg. Rootsi (ETV 2018) 16.30 Hakkab jälle pihta (ETV 2013) 17.00 Aktuaalne kaame-ra 17.05 Önne 13 (Eesti 2001) 17.35 Surm paradiisis (Death In Paradise, Inglise 2017) 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.00 Reis ümber Eesti 21.00 Aktuaalne kaa-mera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Krimireede Hercule Poirot. Her-kulese vägiteod 23.15 Pealtnä-gija* 00.05 Ringvaade* 01.05 Draamasari Downton Abbey (Inglise 2010)* 02.15 ERR.ee uudised	07.30 Ringvaade* 08.30 Reis ümber Eesti 09.30 Önne 13 10.00 Maahommik 10.45 Tareq Taylori Põhjamaade ko-kakunst. Lääne-Rootsi 11.15 Trumpi müüri radadel 11.45 Miks mitte?! 12.15 Pealtnägija (S)* 13.10 Kriminaalsari Hercu-le Poirot. Herkulese vägiteod 14.40 OP+* 15.40 Draamasari Kapten Granti otsinguil. Ben Joyce 16.45 Draamasari Pulss. Platseeboefekt (Soomo 2014)* 17.35 Loodusdokk Uus-Me-remaa. Uustulnukad 18.30 Aktuaalne kaamera 18.40 Kutsikate ja kassipoeegade imeline maailm 19.30 Trumpi müüri radadel 20.00 Auto-portree. Hannes Praks 20.30 Draamasari Önne 13 (S) 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.20 Sport. Sport 21.35 Draamasari Koduigatsus. Terve mõistuse piiril 22.20 Mängufilm Rodin 00.20 Kriminaalsari Sild 01.21 ERR.ee uudised	07.30 Osoon (S)* 07.55 Noor-mees jalgrattal muusikat kuu-lamas 08.05 Uus-Meremaa. Uustulnukad 09.00 Tähenda-misi 09.05 Prillitoos (S) 10.00 Hommik Anuga 11.15 Tööröö-bikud 11.45 Dokfilm Hotellide varjatud maailm. Elu ja surm 12.30 Kutsikate ja kassipoe-gade imeline maailm 13.15 Koduigatsus. Terve mõistuse piiril 14.00 Mängufilm Rodin 16.00 Tormi vennad (ETV 2012) 16.55 Foyle'i sõda. Sil-mamoondus 18.30 AK 18.45 Ajavaod. Teaduse mehed. Oskar Loorits 19.10 Tareq Tay-lori Põhjamaade kokakunst. Lääne-Rootsi 19.40 Uue aja asjad. Poed ja turud (2006) 19.55 Kapten Granti otsinguil. Vangis inimsööjate käes 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm. Nädal 21.40 Sport. Sport 22.00 Sild 23.00 PANK 23.55 Midsomeri mõrvad. Pühakud ja patused 01.26 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 09.10 Draa-masari Surm paradiisis (Inglise 2017) 10.00 Terevisioon* 12.15 Draamasari Downton Abbey (Inglise 2010) 13.05 Kriminaal-sari Foyle'i sõda. Silmamoondus 14.40 Maahommik* 15.25 Doksari Teadmiste otsingul. Mida loomad tunnevad (The Quest for Knowledge, Saksa 2016) 16.00 Eesti jälg. ÜRO (ETV 2018) 16.30 Eesti mäng (ETV 2013) 17.00 Aktuaalne kaame-ra 17.05 Önne 13 (Eesti 2001) 17.35 Draamasari Surm paradii-sis (Death In Paradise, Inglise 2017) 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.00 Miks mitte?! 20.30 Osoon (S) 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Välisilm 22.15 Välisilma dokk Kulds Koidiku tüdrukud 23.15 Töörööbikud* 23.45 Ringvaade* 00.45 Draa-masari Downton Abbey (Inglise 2010)* 01.35 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 09.10 Draa-masari Surm paradiisis (Death In Paradise, Inglise 2017)* 10.00 Terevisioon* 12.15 Draamasari Downton Abbey (Inglise 2010) 13.05 Hommik Anuga (S)* 14.20 Reis ümber Eesti 15.20 Osoon (S)* 15.45 Maahommiku lood. Ökohos-tel (ETV 2018) 16.00 Eesti jälg. Prantsusmaa (ETV 2018) 16.30 Eesti mäng (ETV 2013) 17.00 Aktuaalne kaamera 17.05 Draamasari Önne 13 (Eesti 2001) 17.35 Draamasari Surm paradii-sis (Death In Paradise, Inglise 2017) 18.30 Aktuaal-ne kaamera 19.00 Ringvaade 20.00 Suud puhtaks 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Esimene stuudio 22.05 Draamasari Pulss. Jõulu-maa (Syke, Soome 2014) 22.55 Plekktrumm* 23.40 Ringvaa-de* 00.40 Draamasari Downton Abbey (Inglise 2010)* 01.29 ERR.ee uudised	06.55 Terevisioon 09.10 Surm paradiisis 10.00 Terevi-sioon* 12.10 Downton Abbey (Inglise 2010) 13.00 Riigikogu infotund 14.00 Töörööbikud* 14.30 Tähendamisi* 14.35 Prillitoos (S)* 15.30 Unusta-tud maitseed. Vene pelmeenid, Puraviku tuuleveski ja nu-kumeister Ene Mellov (Eesti 2017) 16.00 Reisisaade Eh-h, uhhuduur. Tallinn - Ulaanbaa-tar (Eesti 2003) 16.30 Eesti mäng (2013) 17.00 Aktuaal-ne kaamera 17.05 Önne 13 17.35 Draamasari Surm pa-radiisis 18.30 Aktuaalne kaa-mera 19.00 Ringvaade 20.00 Pealtnägija 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Esimene stuudio 22.05 Hotellide varjatud maailm. Skandaal 22.50 Komöödiasari Riigimehed. Autopiloot (Ees-ti 2010) 23.50 Ringvaade* 00.50 Draamasari Downton Abbey 01.41 ERR.ee uudised

ETV 2 07.00 Lastesaated 08.50 Wiss-per 09.00 Ringvaade* 10.00 Eesti mäng 10.30 Ajumängud 10.55 Esimene stuudio 11.23 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Kohtume Parii-sis 15.55 Muusika! 16.30 Sammalhammas, kus sa oled? 16.40 Džungliässad 16.55 Robin Hood 17.05 Geronimo Stiltoni lõbusad lood 17.30 Susapusa Okidos 17.40 Piraad-ditar ja Capitano 17.50 Pörsas Peppa 18.00 Lastetuba 18.15 Beni ja Holly väike kuningriik 18.30 Lammass Shaun 18.35 Kui ma oleksin loom 18.40 Kati ja Mimmu 18.55 Wissper 19.00 Lunnisaar 19.05 Siimuke 19.15 AK (viipekeeles) 19.20 Kultuuriuudised 19.30 4x4. 20.00 AegRuum 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 Peaky Blinders 23.25 4x4 23.55 dok Vangistatud Ameerikas 01.00 ERR.ee uudised	07.00 Lastesaated 09.00 Ringvaade* 10.00 Eesti mäng 10.30 Ajumängud 10.50 Esi-mene stuudio 11.20 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Kohtume Parii-sis 15.55 Muu-sika! 16.30 Sammalhammas, kus sa oled? 16.40 Džungliässad 16.55 Robin Hood 17.05 Geronimo Stiltoni lõbusad lood 17.30 Animasarjad 18.00 Lastetuba 18.10 Päikesejän-kud 18.15 Beni ja Holly väike kuningriik 18.30 Maša ja karu 18.35 Kui ma oleksin loom 18.40 Piip ja Tuut hoiavad Ees-ti lippu kõrgel 18.45 Wissper 18.55 Puuonni lood 19.00 Tip-si ja Tim 19.15 AK (viipekeeles) 19.20 Kultuuriuudised 19.30 Eesti lipp ümber Albaania 20.00 Tšvilisatsioonid 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 Mf Bassein 23.30 Jah, härra peaminister 00.00 Mf Kallis öke 01.47 ERR.ee uudised	07.30 Animasarjad 08.15 Kati ja Mimmu 08.25 Lunnisaar 08.35 Puuonni lood 08.40 Pörsas Peppa 08.45 Tipsi ja Tim 09.00 Operatsioon Ai 09.30 Lammass Shaun 09.35 Vikerkaar Rubiin 09.50 Piip ja Tuut kõrgis 10.15 Kolmik teemandijahil 10.40 Uus Tase 11.00 Toit - hõrgutav teadus 11.50 AegRuum 12.50 Haute couture'i salamaailm 13.45 Kohtume Pariisis 15.05 Est-raaditähestik. Meelejahutaja 17.00 Jasperi teekond maa-ilma lõppu 18.25 Lammass Shaun 18.30 Piraaditar ja Ca-pitano 18.40 Väike kummitus Laban 18.50 Uus Tase 19.15 AK (viipekeeles) 19.30 Elu all-pool nulli 20.15 Retrokraan. 55-mis siis! 21.30 Eesti lipp ümber Albaania 22.00 Jah, härra peaminister 23.00 Tšvi-lisatsioonid 23.55 Riigimehed 00.25 Mf Bassein 02.29 ERR.ee uudised	07.30 Animasarjad 08.50 Lammass Shaun 09.00 Jas-peri teekond maailma lõppu 10.25 Susapusa Okidos 10.35 Uus Tase 11.00 Islami kunst. Nähtamatu maailma peegel 11.55 Plekktrumm* 12.40 Au-toportree 13.10 Kohtume Parii-sis 14.00 Eesti TOP 7* 14.50 Jalgpalli Premium liiga. Pärnu JK Vaprus - Nõmme Kalju FC 17.00 Operatsioon Ai 17.30 Kolmik teemandijahil 17.55 Lammass Shaun 18.00 Piip ja Tuut kõrgis 18.30 Vikerkaar Rubiin 18.40 Väike kummitus Laban 18.50 Uus Tase 19.15 AK (viipekeeles) 19.30 Tuleb tutvav ette 20.55 Must habe ta-hab teada 21.25 Varastati Vana Toomas 22.30 Hõbehabe. Har-di Tiidus 23.25 ETV 60 23.40 Naapurivisa. 1966. a Helsingis 00.28 ERR.ee uudised	07.00 Lastesaated 09.00 Ringvaade* 10.00 Retrokraan 11.15 Ajumängud 11.40 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Kohtume Parii-sis 15.55 Muusika! 16.30 Sammalhammas, kus sa oled? 16.40 Džungliässad 16.55 Robin Hood 17.05 Geronimo Stiltoni lõbusad lood 17.30 Animasar-jad 17.55 Nämm nämm 18.00 Lastetuba 18.10 Beni ja Holly väike kuningriik 18.25 Lam-mass Shaun 18.30 Kui ma olek-sin loom 18.35 Kati ja Mimmu 18.50 Wissper 18.55 Päev, mil Henri kohtas 19.00 Lunnisaar 19.05 Siimuke 19.15 AK (viipekeeles) 19.20 Kultuuriuudi-sed 19.30 4x4. 20.00 Elu all-pool nulli 20.45 Maahommiku lood 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 Plekktrumm 22.15 Eesti lipp ümber Albaania 23.45 4x4 23.15 Peaky Blinders 01.14 ERR.ee uudised	07.00 Lastesaated 09.00 Ringvaade* 10.00 Eesti mäng 10.25 Ajumängud 10.50 Välisilm* 11.29 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Kohtume Parii-sis 15.55 Muusika! 16.30 Animasarjad 17.05 Geronimo Stiltoni lõbusad lood 17.30 Susapusa Okidos 17.40 Piraad-ditar ja Capitano 17.50 Pörsas Peppa 17.55 Päikesejänkud 18.00 Lastetuba 18.10 Karbist välja! 18.20 Beni ja Holly väi-ke kuningriik 18.30 Lammass Shaun 18.35 Kui ma oleksin loom 18.40 Kati ja Mimmu 18.55 Wissper 19.00 Lunnis-aar 19.05 Siimuke 19.15 AK (viipek) 19.20 Kultuuriuudised 19.30 4x4. Tšukotka 20.00 Toit - hõrgutav teadus 20.50 Loodusepäev. Osooniga 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 OP+* 22.30 dok Koduabiline põrgus 23.30 4x4. Tšukotka 00.00 Eesti TOP 7 00.53 ERR.ee uudised	07.00 Lastesaated 09.00 Ringvaade* 10.00 Eesti mäng 10.30 Ajumängud 10.50 Esi-mene stuudio 11.21 ERR.ee uudised 14.55 Muusika! 15.30 Kohtume Parii-sis 15.55 Muu-sika! 16.30 Sammalhammas 16.40 Džungliässad 16.55 Robin Hood 17.05 Geronimo Stiltoni lõbusad lood 17.30 Susapusa Okidos 17.40 Piraad-ditar ja Capitano 17.50 Pörsas Peppa 17.55 Päikesejänkud 18.00 Lastetuba 18.10 Kar-bist välja! 18.15 Beni ja Holly väike kuningriik 18.30 Lam-mass Shaun 18.35 Kui ma olek-sin loom 18.40 Kati ja Mimmu 18.55 Wissper 19.00 Lunnis-aar 19.05 Siimuke 19.15 AK (viipekeeles) 19.20 Kultuuri-uudised 19.30 4x4. Tšukotka 20.00 Donald Trumpi feno-men 21.00 Ajumängud 21.25 EV100. Hetk ajaloos 21.30 Mf Frantz 23.20 4x4 23.50 PANK 00.49 ERR.ee uudised
---	---	---	--	---	---	---

KANAL 2 06.10 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.20 Pöörased jä-nesed 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Stileto vendeta 11.30 Kodus ja võõr-sil 12.00 Suur lotokolmapäev. Rooside sõda 13.00 Pilvede all. Mari on Romani ülestun-nistusest rabatud ning Mam-mu kannab ema määratud karistust 14.00 Tüdruk nimega Elif 15.00 Ettevaatust inglga 16.00 Stileto vendeta 17.00 Hingesugulased 18.30 Repor-ter 20.00 Pöörased nullindad 21.00 Alo. Töövari 21.30 Su nä-dal kõlab tuttavalt 22.30 Män-gufilm Dilemma 00.45 NCIS Los Angeles. Valvekord. Los Angelese surnukuurist varas-tatakse mereväelase laip 01.35 Rizzoli ja Isles 02.20 Chicago tuletõrje 03.05 Reporter 04.15 Hingesugulased 05.25 NCIS Los Angeles. Valvekord	06.10 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.20 Pöörased jä-nesed 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Stileto vendeta 11.30 Kodus ja võõr-sil. Robbo otsib oma elule mõt-et. Ash ja Tori kõhklevad, kas suudavad mineviku unustada. Astonid leiavad jahmatusega Maggie hüvastijätukirjad 12.00 Pöörased nullindad 13.00 Su nädal kõlab tutta-valt 14.00 Tüdruk nimega Elif 15.00 Ettevaatust inglga. 16.00 Stileto vendeta 17.00 Hingesugulased 18.30 Repor-ter 19.55 Kuldvillak 20.30 Roaldi nädal. Võitlus sõralisega 21.30 Nädalalõpp Kanal 2ga 23.00 Mängufilm Lõpp-punkt 2 01.00 Mängufilm Raudtee-meis 02.45 Su nädal kõlab tuttavalt 03.30 Reporter 04.40 Hingesugulased 05.50 100 eri-list eestlast	06.25 Loodusesõdalased. Pete ja tema tiim üritavad va-hele võtta Palawani saarel sa-lakauplejaid 08.00 Top Shop 08.15 Tommy ja Jerry põnger-jad 08.40 Lustakad karupojad 08.55 Super 4 09.10 Tuhat tervist 09.40 Lemmikute lem-mik 10.10 Meie kaunid kodud 10.40 Hooaeg 11.30 Rooli võim 12.00 Roaldi nädal. Võitlus sõralisega 13.00 Ra-dar 14.00 Kodutunne 15.00 Pilvede all. Erikul on Kertule uudis. Urmas häbistab Alber-ti terve Haapsalu ees 16.00 Malluka sügis 16.30 100 eri-list eestlast 17.00 Ameerika talent 19.00 Reporter+ 19.30 Animaf Smurfid 20.00 MyHits Awards 2018 22.30 Mf Nälja-mängud. Lahvatab leek 01.30 Mf Lõpp-punkt 2 03.00 Ar-mastuse saar 03.50 Kui armu-nool tabab 05.20 Meie kau-nid kodud 05.45 Reporter+	06.10 Rooli võim 06.35 Roal-di nädal. Võitlus sõralisega 07.20 Looney Tunes 07.45 Preili Moon 08.00 Lustakad karupojad 08.30 Super 4 08.45 Animafilm Dinoaeg 10.30 Ani-mafil Smurfid. Legend peata ratsanikut 11.00 Nädalalõpp Kanal 2ga 12.30 Su nädal kõ-lab tuttavalt 13.30 Kuldvillak 14.00 Pöörased nullindad 15.00 Eesti Tervisemess - Liiku-ma! 16.00 Alo. Töövari*. 16.30 MyHits Awards 2018 19.00 Re-porter+ 19.35 Mürka: viimane lahing. Kadunud poeg Mürka jõuab viimaks korvpalli unel-mate liiga NBA rüppe tagasi 20.05 Mf Kiired ja vihased 5 22.50 Mf Vaevusurmav 00.55 Mf Kiired ja vihased 5 03.00 Ameerika talent 04.30 Tuhat tervist 04.55 Armastuse saar. Amberi ja Kemi suhe on ras-kustes ja nad otsustavad lahu-minna 05.45 Reporter+	06.10 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.20 Pöörased jä-nesed 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Stileto vendeta 11.30 Kodus ja võõr-sil. John lohutab Beni, jutustades oma elust Ginaga. Mason ja Hunter korraldavad Soolas vallaliste õhtu 12.00 Kuldvillak 12.30 Nädalalõpp Kanal 2ga 14.00 Tüdruk ni-mega Elif 15.00 Ettevaatust inglga 16.00 Stileto vendeta 17.00 Hingesugulased 18.30 Reporter 20.00 Kodutunne 21.00 100 erilist eestlast 21.30 Naabriplika. Õiges paadis 22.30 Mängufilm Hing anu-mas 00.40 NCIS Los Angeles. Peaangel. Tuntud tehnikablogi riputab üles armee salajased relvajoonised 01.30 Mf Vae-vusurmav 03.05 Reporter 04.20 Hingesugulased 05.32 25 aastat Kanal 2: saatevigade mullafond	06.10 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.20 Pöörased jä-nesed 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.30 Hommik! 10.30 Stileto vendeta 11.30 Kodus ja võõr-sil. Ziggy teeb Brodyle abielu-ettepaneku, kuid peigmeees kõhkleb. Ebony püüab Colby usaldust võita, kuid Robbo kahtleb tema siiruses. Soolas algab vallaliste pidu 12.00 Kodutunne 13.00 Naabripli-ka. Õiges paadis 14.00 Tüdruk nimega Elif 15.00 Ettevaatust inglga 16.00 Stileto vendeta 17.00 Hingesugulased 18.30 Reporter 20.00 Radar 21.00 Krimi 21.30 Teine võimalus. Kelvini ja Tendo tüli 22.30 Mf Avameri 3 00.15 NCIS Los An-geles. Trellide taga. NCIS saab pommirünnaku vihje 01.10 Mf Hing anumass 02.55 Re-porter 04.10 Hingesugulased 05.20 NCIS Los Angeles. Trel-lide taga	06.10 Kass Oggy ja kurjad prussakad 06.20 Pöörased jä-nesed 06.45 Hommik! 08.15 Kass Oggy ja kurjad prussa-kad 08.30 Hommik! 10.30 Stileto vendeta 11.30 Kodus ja võõrsil 12.00 Radar 13.00 Hea Toidu Festival - Grillfest 2018 14.00 Tüdruk nimega Elif 15.00 Ettevaatust inglga 16.00 Stileto vendeta. Ajalugu kordub 17.00 Hingesugulased 18.30 Reporter 20.00 Suur lo-tokolmapäev. Rooside sõda 21.00 Malluka sügis 21.30 Pil-vede all. Indrek ei mõista Mari otsust Romani suhtes 22.30 Rizzoli ja Isles. Post mortem 23.30 Chicago tuletõrje 00.30 NCIS Los Angeles. Tinasõdu-rid. Callen tabab oma majast murdvarga 01.20 Mf Avame-ri 3 02.40 25 aastat Kanal 2: saatevigade mullafond 03.05 Reporter 04.20 Hingesugula-sed 05.30 NCIS Los Angeles. Tinasõdurid
---	--	---	--	---	---	---

TV3 06.15 Lasteka hommik. Käs-na-Kalle Kantpüks 08.10 Minu köök on parim 09.30 Kirgede torm 10.40 Top Shop 10.55 Vaprad ja ilusad 11.25 Isabel 12.25 Võimalik vaid Venemaal* 12.55 Tähtede hõbe-lusikas 14.00 Võimalik vaid Venemaal* 15.00 Isabel 16.00 Vaprad ja ilusad 16.30 Kirgede torm 17.35 Minu köök on pa-rim. Vigade parandus 19.00 Seitsmesed. Uudised 19.30 Seitsmesed 20.00 Eesti selgelt-nägijate tuleproov 21.30 Kät-temaksukontor. Sõjahaavad. Rainis Sõber ei suuda Afga-nistani minevikku unustada 22.40 Mf Head tüübid 01.00 Mf Hr Õige 02.45 Saatanlikud koduabilised. Üle linna kõlakas 03.30 Kättemaksukontor. Sõ-jahaavad 04.15 Võimalik vaid Venemaal 04.35 Seitsmesed. Uudised 05.05 Seitsmesed 05.25 Kirgede torm	06.15 Lasteka hommik 08.10 Minu köök on parim 09.30 Kirgede torm 10.40 Top Shop 10.55 Vaprad ja ilusad 11.25 Isabel 12.25 Võimalik vaid Venemaal 12.55 Papad Mammad 13.55 Kättemak-sukontor. Sõjahaavad 15.00 Isabel 16.00 Vaprad ja ilusad 16.30 Kirgede torm 17.35 Minu köök on parim 19.00 Seitsmesed. Uudised 19.30 Seitsmesed 20.00 Tunnen sind läbi ja lõhki 21.30 Papad Mammad 22.30 Võimalik vaid Venemaal 23.00 Mf Jackass esitleb. Vastik vanaisa 01.00 Hawaii 5-0. Arvamismäng. Tiim läheb kooli tagasi, kui tapetakse üks professor ja Danny peab salaoperatsioonil teda asendama 01.55 Tunnen sind läbi ja lõhki 03.15 Papad Mammad 04.05 Võimalik vaid Venemaal* 04.50 Seitsmesed. Uudised 05.20 Seitsmesed 05.40 Kirgede torm	06.30 Simpsonid. Kättemaks on parim kolm korda järjest 07.20 Lasteka hommik. Teis-melised ninjakilpkonnad. Rüüteldprintsess Nella. Ben 10. Käpapatrull 09.00 Simpso-nid 10.00 Hommiku maitseed. Valmib tervelt küpsetatud seasisefilee ahjukartulitega ning sügisene juustukatttega sibulasupp 10.30 Naudime elu 11.00 Nurgakivi 11.30 Buduaar 12.00 Kättemaksu-kontor. Sõjahaavad 13.05 Ees-ti selgeltnägijate tuleproov 14.45 Tähtede hõbelusikas 15.5
--	--	---

REHVITÖÖD

Tule ja vaheta rehvid meil!
Rapla bussijaama parklas
Oleme avatud iga päev 9-19

REHVITÖÖD
 TEL 534 38 335 ... E-P 8-19

MÜÜGIL KA KASUTATUD REHVID!

Võimalus broneerida aeg tel 5343 8335

Müügil uued rehvid!

MTÜ Väärt Raplamaa Toode
on Raplamaa tootjaid liitev ühendus.
Meil on Raplas ühine KAUPPLUS Tallinna mnt 23

Avatud:
E-R 10-17,
L 10-14

Tel 5788 0357, e-post: raplamaatoode@gmail.com
 Koduleht: www.raplamaatoode.ee

pm PRIIMO METS

OÜ Priimo Mets ostab:
 metsakinnistuid, kasvavat metsa, kasepakku, okaspuu palki, paberipuitu, küttepuud, võsa hakkeks.

Pakub:
 saematerjali, metsaveoteenust, kase küttepindu ja kase kütteklotse bigbag kottides

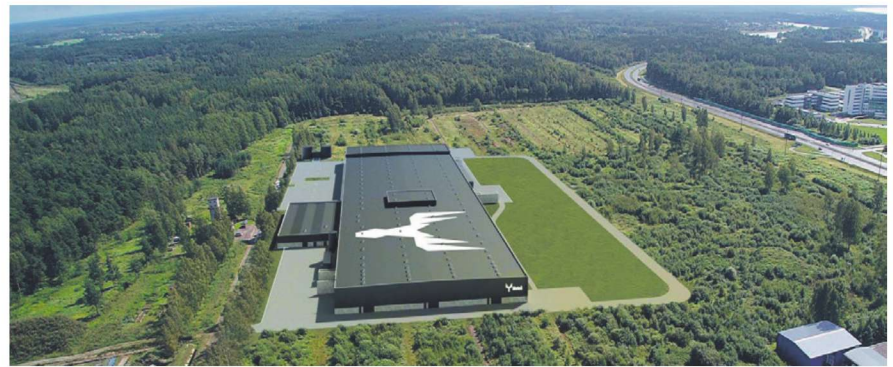
Tel. 506 9966; 489 0696E-post priimo.mets@priimo.ee

LANDEKER

OSTAB

- metsakinnistuid
- hüpoteegiga ja läbiraiutud kinnistuid

Tel 511 0415, 517 9866, 489 4055.
www.landeker.ee

Manpoweri kliendiks on Metsä Wood Pärnu kasevineeri tootmise tehas. Tehase töökuskkond ning seadmed on uued, modernsed ning turvalised. Hetkel töötab tehases ligi 100 töötajat ning järk-järgult kasvades pakub Pärnu tehas tulevikus tööd 200 tootmisvaldkonna spetsialistile.

Seoses uute tootmisliinide käivitamisega ootame oma meeskonnaga liituma

TOOTMISTÖÖLISI,

kelle käe all valmib spoonist kõrgekvaliteediline vineer.

Töö toimub kolmes vahetuses graafiku alusel ning sobib kõigile vähemalt 18-aastastele naistele ja meestele. Töö eeldab head füüsilist vormi, eesti keele oskust suhtlustasemel ning arvuti kasutamise oskust baastasemel.

Pikaajalise ja sujuva koostöö kindlustamiseks pakume Sulle tööalast väljaõpet, huvitavat tööd, arenguvõimalusi, kaasaegseid töötingimusi ja -vahendeid, ohutut töökuskkonda ning konkurentsivõimelist palka. Võimalusel pakume Pärnu linnast väljaspool elavatele töötajatele transporti ning väljaspool Pärnu maakonda elavatele töötajatele ka majutust.

Sinu uus töötajaid väärtustav töökoht asub Pärnus, Kase tn 17.

Kui soovid omandada uusi oskusi või oled varasemalt töötanud puidutööstuses, anna meile endast märku!

Lisainfo ja kandideerimine läbi Manpoweri kodulehe www.manpower.ee
 Vaata ka www.metsawood.ee

10. NOVEMBRIL
 RAPLAMAAL
EIDAPERE KULTUURIKESKUSES

SUUR
Günnipäevapidu!

PATUNE POOL 5
 NBI TEEMIST ÜHTLASI SELLEL AASTAL OMA TEGEVUST LÕPETAVA ANSAHBLI PATUNE POOL HÜVASTIJATUTUURIGA EESTI RAHVALE

HELLAD VELLED 15

RENATE
 KÜLALISESINEJA:

DJ LENNY LAVIDA

ÖHTUT JUHIVAD TRE RAADIO EETRIHÄÄLED

AVATUD BAAR & PUHVET × RAHVAMÄNGUD & AUHINNAD
SÜNNIPÄEVATORT × TRE RAADIO OTSESTUUDIO
ROHKELT LAUDADEGA ISTEKOHTI

ESIMESED 50 PILETIT EELMÜÜGIS HINNAGA 12€
 JÄRGMISED 50 PILETIT HINNAGA 13€ // SEEJÄREL 100 PILETIT HINNAGA 14€
 ÜLEJÄÄNUD PILETID NII EELMÜÜGIST KUI KOHAPEALT HINNAGA 17€
 PILETID EELMÜÜGIS PILETILEVIS // NBI PILETITE ARV ON PIIRATUD!

UKSED AVATAKSE 20.00 // LISAINFO: WWW.TRE.EE

f/TREEVENTS // f/RAADIOTRE // @/TREARADIO **TRE Radio** **saku**

Saada oma kuulutus
www.sõnumid.ee

TEL: 56868171

FIE RIKKA MÖLDER

RAPLA, VIJANDI MNT 72A

LOOMAKLIINIK

www.metsaamet.ee

Teenused erametsaomanikule:

- Metsakinnistute ost
- Raieõiguse ost
- Metsa ülestöötamine ja vedu
- Maapinna mineraliseerimine koos külviga
- Metsamajandamise kavade koostamine

Teave e-post: info@metsaamet.ee Tel. 5615 0680, Karl Lister

RAPLA KÜTTEKONTOR

MÜÜB LÕHUTUD LEPA KÜTTEPUID (25-60 cm).

MÜÜME KA PUITBRIKETTI.

Tel 516 6305

Hea METSAOMANIK!

OSTAME: kasvavat metsa, metsamaad, palki ja paberipuitu, küttepuuitu ja raidmeid.

Metsä Forest Eesti AS

Tel: 501 9257, 503 8777
 e-mail: eesti@metsagroup.com

3.novembril kell 11- 13.30
Märjamaa rahvamajas

Soodne laomüük -
Uued riided Soomest

Uued riided Soomest
 Välisriided, vabaaja- ja Spordi-, ujumisriided

Täiskasvanutele
 joped, kleidid, pluusid, püksid, komplektid (jope + püksid)

Lastele
 vabaaja- ja välisriided. Ilusaid Moomin riideid

Tere tulemast!
Lastele ja täiskasvanutele
hooajariided

- Ostame METSAKINNISTUID,
 - ka raiutud ja hüpoteegiga
 - Ostame PÖLLUMAAD
 - Küsi hinda! Teeme pakkumise
- PärnuTel 447 7900, 528 5263
 • Faks 447 7903, metsagrupp@hotmail.ee

WÄEGA WÄRGI AIT tuli jälle sammukese lähemale

Wäega Wärgi aida makett.

Märjamaa käsitöö- ja pärimushuviliste sõpruskond ehk MTÜ Wäega Wärg on võtnud sihiks ehitada alevisse oma maja, mida projektides nimetatakse Wäega Wärgi aidaks. Kruut ja sellel olevad hooned ootavad uut algust. Tõsi, selleni on veel pikk tee käia, aga järjekindlus viib sihile.

Reet Saar

Wäega Wärg on saanud kinnituse Leaderist, et neile eraldatakse toetus aida ehitamiseks, MTÜ-l endal tuleb kokku saada vajalik omaosalus. Selleks on korraldatud tuluõhtuid, kutsudes iga kord esinema nimekad artistid. Eelmisel sügisel tuluõhtutega alustades oli külas Kihnu Virve pereansambel ja suupilliansambel Piccolo Pelimanid. Teisel korral tänava veebruaris oli laval energias pulbitsev Svjata Vatra ning 26. oktoobri õhtul iginooruslikud Kukerpillid.

Külalisteraamatu andmetel oli seekord osavõtjaid eelmistest kordadest pisut vähem, nii 90 ringis, kuid seltskond oli see-eest rahvusvaheline: peol olid ka Läti ja Leedu käsitöömeistrid, kellel koos meie käsitöölistega oli käsil ühine koostööprojekt. Külalised panid müügiks välja oma esemeid ja annetasid lahkelt oma töid ka oksjonile.

Õhtut juhtis Hannes Sassi koos ühe mutiga. Iris Haiba oli kehastunud selleks usinaks loomakeseks, kes maa all tegutseb. Koos viidi läbi oksjon ja anti õhtule hoogu. Uudse võttena toimus hakatuseks pimeoksjon, kus iga asi oli kotti pakitud ja keegi ei teadnud, mis ta lõpuks saab, on see siis moosipurk, sokipaar või miskit muud. Mõte nopiti üles Lätist ja sai omalt poolt pisut täiendust.

Selle peo üheks märksõnaks oli järelkasv, sest oma pillimänguoskust ja -lusti näitasid lapsed, kes Eve Burmeisteri käe all mitmes valla koolis karmoškamängu õpivad. Marten Kaljas Kivi-Vigalast ja Sten-Martti Merjel Märjamaalt proovisid esimest korda koosmängu, luues nõnda kohvikus meeleolu, aga tunda oli ka poiste väikest võistlust, et kumma näpud nobedamalt liiguvad.

Tõeline lõõtspillifanaatik, 8-aastane Bert Laak Raplast tegi aga oma esimese ülesastumise koos Kukerpillidega.

„Ei ole Eestimaa lõõtsakuningal Juhhan Uppinil enam pikka pidu, siit tuleb uus lõõtsakuningas,“ ütlesid Kukerpillid Berdi mängu kohta.

Ike Volkov soovis, et noortel pillimeestel oleks samasugune siht silme ees nagu pärimusaida ehitamist korraldaval prouadelgi. Pärast Kukerpilli käisidki lapsed kordamööda laval pilli mängimas ja laulmas, seejärel läks järg üle kohalikele pillimeestele. Ja nagu eelmistel kordadel, läks lõpuks korralikuks jämmimiseks, kui laval olid lõõtsade ja kitarride kõrval rütmipillidena ka pesulaud ja jauram ning musitseerimisrõõm ajas üle ääre.

Lapsed tegutsesid kogu õhtu usinalt selle laua juures, kus sai jäätisepulkadest kõiksugu asju kokku liimida. Oluline on märkida, et nad ise juhendasid üksteist. Laste käsitöönurgas on käinud vilgas tegevus igal tuluõhtul. Üks ema küsis järgmisel päeval, kas jäätisepulki on veel saada, sest laps tahab asju juurde teha, kolme kausi valmistamisest ei saanud küllalt.

Tavakohaselt sai palju suupärast osta kohvikust ja õnneloosi kaudu anda ettevõtmisele täiendavat toetust. „Iga toetus on teretulnud ja olen õnnelik iga inimese üle, kes üle ukse astub,“ kinnitas üks Wäega Wärgi eestvedajaid Eve Burmeister. Tema sõnul on neid, kes on öelnud, et ei pea sellisel kujul rahakogumist õigeaks, aga sellised inimesed ka tuluõhtule ei tule. Toetamine saab olla üksnes vabatahtlik.

Väljas oli tulevase pärimusmaja makett ja seinal hoone projekt. Seekordse tuluõhtu eesmärk oli koguda raha hoone põhiprojekti koostamiseks, mis valmib detsembris. Kui kõik sujub plaanipäraselt, võiks kevadel aidale nurgakivi panna.

„Iga õige tee saab alguse südamest. Oleme koos astumas teed, kaelas päritud pärlid,“ kirjutas Eve Burmeister pärast teist tuluõhtut, tänades Wäega Wärgi sõpru, kellel on julgust ettevõtmisse uskuda.

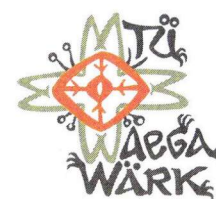
Pärast viimast tuluõhtut kõneles juba Wäega Wärgi ait: „Tõsi ta on, et ma ei ole veel sündinud ja ootan pikisilmi oma nurgakivi panekut, aga ka sündimata saab tunda, kuidas sinust hoolitakse. 26. oktoobril teoks saanud pereõhtul oli tegevust ja lusti hommikutundideni. Pildid minust olid seintel. Need on ilusad. Minust saab ilus, tarkust ja tegevust täis maja. Ma olen õnnelik, et minu tulevik nõnda paljudele Märjamaa ja Eestimaa kodanikele korda läheb. Eriline tänu kõikidele, kes leidsid aega minu tulevikust pajataval õhtul osaleda. Ah, olen õnnelik...“

Suur lõõtspillihuviline Bert Laak Raplast mängis mõned lood koos Kukerpillidega.

Marten Kaljas ja Sten-Martti Merjel lõid pillimänguga kohvikus meeleolu.

Külaliste käsitööd.
Fotod: REET SAAR

ISSN 2228-1886

RAPLAMAASõnumid

Rapla 79511, Viljandi mnt 6, tel 489 2133, 5567 3260
Tellimine, reklaam ja kuulutused 489 2130, 5551 1084,
e-post: info@sonumid.ee, kodulehekülg: www.sonumid.ee

Peatoimetaja: Tõnis Tõnisson
Tegevtoimetaja: Inge Põlma (489 2244)
Ajakirjanikud: Siim Jõgis (489 2132), Stina Andok (489 2137), Helerin Väronen (489 2132), Haldi Ellam, Mari Tammar, Katri Reinsalu
Tehnilise toimetuse juhataja: Siim Solman (489 2138)
Kujundajad: Ulvi Blande (489 2138), Siim Solman (489 2138)
Keeletoimetaja: Liivi Jegorov (489 2138)
Reklaamitoimetuse juht: Ulvi Salumäe (489 2130).
Reklaamijuht: Kadri Paju (489 2130)
Raamatupidaja: Juulija Kuum (489 2133)

Toimetusel on õigus kirju ja kaastöid nende selguse huvides toimetada ning lühendada. Kaastöid ei tagastata ega retsenseerita. Honoreeritakse tellitud kaastöid. Raplamaa Sõnumeid on võimalik tellida Eesti Posti sidejaoskondadest, raamatukogudest, toimetuse reklaamiosakonnast ja internetis Raplamaa Sõnumite koduleheküljel. Toimetust võtab vastu ka telefonitsi esitatud tellimusi. Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt tööpäeviti 8.30 - 17 Viljandi mnt 6, Rapla. Tel 489 2130, faks 489 2135.

Väljaandja: OÜ Nädaline. Trükk AS Printall. Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel 646 3363